6920

IV

Ks. Kruszyński

Exegesis

ark 1-10

(wykłady ks. Pawła Przewoskiego)

1804 – 18

vir mortis i.e. reus mortis.
Vir sanguinis. i. e. reus sanguinis: homicida 1
bellis i. e. miles
rixæ - rixosus.
civitatis: civis. - vir Sichem i.e.
incola Sichem - Vir alicujus i.e. domesticus, famulus - eg. Abiit David et viri ejus i. e. hi qui partibus ejus stabant - vir Dei aliquando significat prophetam - tum hem hominem quo Deus utitur ad aliquid perficiendum - sæpe ... quoq Angelum
Virga virorum est virga humana. Denotat pœnam humanam, ac proinde levem - quam Deus infligit in præsenti vita.

בְּאֶרֶץ 26 significationes habet præpositio בְּ In quo designat locum eg. Intra in gaudium dni tui i.e. in regnum - tempus eg. בראשית bresith in principio i.e. principio -
personam eg. In te benedicentur hes tribus terræ - statum in quo subjectum reperitur - eg. fuit homo in spiritu immundo i.e. possessus a spiritu immundo. Fuit mulier in profluvio sanguinis i.e. laborans profluvio sanguinis.
בּ significat per eg. Hebr. 1,1. loco per filium legimus in filio locutus est Deus. gr. ἐν υἱῷ - Deo adjuvante eg. in Deo faciemus virtutem i.e. mirabilia faciemus Deo auxiliante - In te eripiar a tentatione i.e. Te auxiliante etc.
In te ventilabimus inimicos nostros cornu. i. e. (eorum potentia) Te auxiliante frangemus robur inimicorum nostrorum - Sumitur pro super eg. In Abiron primitivo suo fundavit eam Jericho i.e. super Abiron - Impensa vitæ filii sui Abiron

jussit reaedificari Jericho.
pro secundum – nubat cui vult nubat tamen in Dno. i.e. secundum leges Dei. – pro inter eg. Et Verbum.. habitavit in nobis i.e. inter nos. Quod notum est Dei manifestum est in nobis. i.e. inter nos. – pro contra eg. Dne in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis i.e. contra nos. pro propter eg. Maledicta est terra in opere tuo i.e. propter opera tua, iniquitates tuas. Gratias ago Deo meo in gratia Dei i.e. propter gratiam mihi collatam. pro ad eg. Paulus Aplus segregatus in Evangelium i.e. ad evangelium praedicandum –
pro pro eg. Israel servivit in (Labano) uxorem et in uxorem servavit. i.e. pro obtinenda uxore et pro obtinenda uxore pascebat greges.
Accepisti dona in hominibus i.e. pro hominibus, distribuenda inter homines.
pro praeter. eg. Hircus quoque offeretur Dno pro peccato in holocaustum. Ex contextu apparet, quod praeter holocaustum hircus erat offerendus.
In cum Accus. saepissime vertendum erat ope ut sit eg. Factus est homo in animam viventem i.e. ut sit anima vivens –
Faciam te in gentem magnam.
Ponam te in gentibus ut
Dabo in solitudinem i.e. faciam ut sit solitudo, vastabo.

Sæpissime Vulgata utit̃ʒ Accusativo cum in loco Nominativi:
Eg. Ego ero ei in Patrem et ipse erit mihi in filium. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes factus ē in caput anguli. Erunt duo in carne una i.e. caro una.
Sæpissime posit̃ʒ ē Abl. cum in loco accusativi sine præp̃ne.
eg. Judicabit in nationibus i.e. nationes. Admirabatur in sermonibus suis. Meditatus sum in mandatis ejus et in factis operum ejus. Increpet in te i.e. increpet te.

Hæreditabit in gentibus i.e. Hæreditabit gentes. vel etiam Abl. cum præpne in debet verti ope Genitivi. eg. Hic ē calix novum testam. in meo sanguine. i.e. mei sanguinis – Ascendit fumus in ira ejus – i.e. iræ ejus.

Aliqdo Abl. significat objectum eg. In te cantatio mea i.e. tu es objectum canticorum meor.
Sæpe similitudinem denotat e.g. Quicunq baptizati estis in Xsto Jesu, in morte (i.e. ad similitudinem mortis) ejus baptizati estis. IV d. 29 9bris 1861.
Sæpe in significat idem atq de eg. formam habes verbor. istor in fide et dilectionem. i.e. de fide et dilectione. Hosanna in Altissimis. i.e. de altissimis – Laudate dnum de cœlis, laudate eum in excelsis i.e. de excelsis.
Significat etiam ex. e.g. Communicet ei qui se catechisat in omnibus bonis. i.e. illi qui te ~~the~~ cathechisat docet rudimenta fidei da partem ex oibus bonis tuis.
usque ad e.g. In finem dilexit eos.
post e.g. in resurrectione n. nubent –
sub eg. Omnes in Moyse baptisati s. in nube et mare. in Moyse i.e. sub Moyse – Moyse duce. ~~Inter quem~~ paraverunt duces in latore legis i.e. sub latore legis
præ Benedicta in mulieribus – Gradus in l. hebraica declinant circumlocutionis ope. ~~inter~~ in itaq significat superlativum. Benedictus Aser in filiis. i.e. inter filios – ē præ filiis.

Sicut Sicut e.g. Pertransiit homo in imagine- i.e. sicut umbra. Ego sum qui apparui Abraham Is. et Jacob in Deo omnipotente i.e. sicut Deus omnipotens

Circa - In transmigratione Babylonis: circa sæpissime redundat in Ablativo et debuerat omitti. In l. latina Abl. instrumenti ponitur absq in. Ut digni habeamini in regno Dei. Replebimur ~~den~~ in bonis domus tuæ i.e. bonis. Vidi in oculis meis. Qui non egit dolum in ore suo. Loquentur perversa in lingua sua. ~~Vidi~~ In virga percuti et maxillam oris tui.
Item abundat sæpe in Acc.
eg. Contemnens in animam suam- i.e. contemnens animam suas. Increpet in te Deus. Ceperunt in eam i.e. ceperunt eam (Sodomam)
In cum subst. Abl. adverbialem significationem habet a judicare populum suum in justitia (vel juste) et pauperem in æquitate, In fortitudine = fortiter
In psalmis loco dum postquam sæpe Interpres utitur Gerundium cum ~~...~~ in. In deficiendo ex me spiritum meum- i.e. quum deficeret. In conveniendis populis in unum. - In insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea. i.e. De insurgentibus-

Cum Infirmabitur ōis qui habitat in ea (terra) in bestiis et in volucribus cæli- i.e. cum bestiis et.
in cum itecus. occidi ~~adolescen~~ virum ~~tu~~lum in vulnus meum- meum et activum- i.e. occidi ~~ado~~ virum vulnere quod ei inflixi- et adolescentulum livore.

Ceretz in terra. ~~Sunt~~ Cretz terra inde Græcum ~~era~~ ερα et latinum addita litera t - terra

eretz significat sæpe terram aridam – alibi pro omnibus quæ in terra s. ut eg. Creavit Deus coelum et terram – alibi pro fructibus terræ – eg. Comederunt locustæ terram – ~~i.e.~~ ~~pro~~ pro pulvere terræ

pro regione Reversus ē in terram suam. Terra Chanaam.
pro continente
pro sepulchro – Terra miseriæ et tenebrarum.
pro omnibus creaturis eg. Laudate Dnum de terra – seu pro omnibus mortalibus – eg. Laudate Dnum de terra. V d. 30 9bris 1861.
~~pro~~ ~~h~~ Corrupta ē terra i.e. homines corrupti erant. Vos estis sal terræ i.e. destinati estis ad præservandos hns a corruptione. – pro hominibus impiis eg. Terra, terra, terra – dicit propheta ad impios. ~~Et~~ pro via aut modo vivendi. Deducet te in terram rectam i.e. recta via deducet te. Terra viventium ē mundus aut vita præsens eg. Eradamus eum de terra viventium i.e. de terra quam homines inhabitant. Non videbo Deum meum in terra viventium – i.e. in cogregatione hominum non ero, quum Deum videbo. Alii intelligunt per terram viventium vitam futuram sed hoc nisi mystice. Eloquia Dni argentum igne examinatum, probatum terræ – i.e. tam s pura quam argentum igne purgatum et a fæce terræ separatum. Ingredi viam universæ terræ – idem ē atque sequi eandem viam ~~quam~~ ~~alii~~ ac cæteri homines – seu alios imitari.
~~Est~~ Qui de terra ē, de terra ē et loquitur de terra. i.e. Qui ducit originem ex terra ille est terrenus, terrestris

Mortificate membra vestra quæ s[unt] in terra i. e. membra hominis terrestris. Movere, comovere, agitare, conturbare, concutere terram significat excitare tumultum, seditionem. Sed sæpius significant prædictionem magnæ cladis. Prosternere in terra, abjicere in terram significant innihilum redigere, perdere, subvertere dissipare. Eodem sensu sumunt: adhærere terræ. Nomina eorum scribent[ur] in terra i. e. excludent[ur] e cœlo. Possidere vel hæreditare terram idem e[st] ac frui o[mni]b[u]s bonis terrenis esse o[mn]imode felicem. Perire de terra Dei aliquando expelli e terra promissa duci in captivitatem. Translate vero significat excludi e cœlo. Terra iracundiæ est hic mundus, quia sæpe impii turbant pacem proborum.

Hus hebr. Us. ab [illegible] Pronunciatio literæ [illegible] e[st] incerta ideo [illegible] legitur. [illegible] aliquando per γ reddiderunt eam ut Γομοῤῥα - ἐν ὥρα αυσιτιω - Regio ista sumpsit denominationem.

Nomine Job - ~~Iob~~ Origenes per t. I. hab. deducit nomen Job ab aiab inimicari, odio habere aliquem. Didymus Job reddit per patientem. Cyprianus per charissimum Deo. Ees hæ cognominationes conveniunt Jobo - habuit enim inimicum Satanam, fuit patiens et Deo charus. Gregorius M. Chrysostomus et alii deducunt nomen hoc ab iabab quod semel tantum in bibliis in libro Judicum occurrit et significat

eum qui edit clamorem bellicum.

Et erat vir ille simplex et rectus.
simplex ~~significat~~ tam significat integrum, perfe-
ctum in hebraico. In vulgata sim-
plex denotat incompositum, incorruptum,
sanum, immunem a corruptione, adulatione &c. Si
oculus tuus fuerit simplex (i.e. si non
fuerit corruptus, depravatus malis hu-
moribus) totum corpus (i.e. membra)
lucidum erit, i.e. erit tanquam lucer-
na omnibus membris suis. Translate
autem oculus significat animam et
corpus ejus actiones.
Simplex sumitur ~~in~~ in sensu voca-
buli hebraici tam. Estote... simpli-
ces sicut columbae i.e. integri, perfecti,
aliquando sumitur pro credulo, eg. et aures
perspicuum simplicium callida fraude deci-
piunt (falsi prophetae) aliquando pro
suavi, jucundo eg. Verba linguae ejus
plena dulcedinis, seu suavia, accepta
hominibus.
wejaschar et rectus. Jaschar eo-
dem sensu est hic positum atque tam
~~recto~~ simplex. Jaschar sumitur
quoque sensu physico eg. via recta.
~~in~~ morali sensu significat probum,
honestum. eg. Qui loquitur recta, di-
ligetur a Deo. i.e. qui loquitur honesta
Facere eum aliquis recte i.e. secundum
justitiam. Verbum Dei rectum i.e.
conforme rectae rationi, justissimum
immune ab omni simulatione, dolo.
Justitiae Domini rectae. Ps. 110. Justitiae
Dei i.e. praecepta recta vero i.e. justa.
Via recta est ratio vivendi con-
formis mandatis Dei. Rectos cor-
de facere est vivere secundum
mandata Dei. eodem sensu sumit

recta agere, facere, operari.
Verba recta. Verba saepe sumuntur pro re. itaq. dictiones designant facta, pes prava. Cor eorum non erat rectum cum eo i.e. non sincere agebat cum eo. Judicate recta i. secundum regulas justitiae et veritatis.

L. VI i. 6 Octobris 1861.

et. timendum et hebr. ? et procedit ab hebr. eth particula denotante... vel a graeco finali τε at...que vel ab ετι. Frequentissimus est usus hujus particulae in l. hebr. et in Vulgata ultra 30 significationes habet. et quid sed (part. advers.) tradent eum ad crucifigendum et tertia die resurget. Ecce homo publicanorum amicus et justificata est sapientia a filiis suis.

~~quum vel~~ quando: si non benedixerint latera (pauperis) a et de velleribus ovium mearum calefactus est i.e. ego benedixi diviti ado velleribus ovium suarum calefaciebat me. ~~a dui~~

cum est Mulier quid mihi et tibi i.e. tecum

quam quandoquidem. Quomodo dicunt Christum esse filium David. et ipse David dicit... quia ecce tu iratus es et peccavimus. i.e. quia peccavimus. Vade contra virum stultum et nescit labia prudentiae. i.e. evita virum stultum quia nescit sermonem prudentiae

ergo Pondus super se tollet qui communicat se ditiori et ditiori ... fueris socius.

etiam Num ignoratis quia princeps et maximus cecidit in Israel.

ideo Pater meus quod tradidit majus omnibus est major et nemo potest rapere de manu patris mei.

Exeg. 3

Qui vendidit, ad id quod vendidit ... quamdiu, etsi
non revertetur et in viventibus vi-
ta eorum. Colligent de regno
ejus scandala et qui faciunt ... in est
iniquitatem. Mercenarius et
qui non est pastor et cujus sunt
oves. Et in prophetis Samariæ ... Comparatio -
vidi fatuitatem et in prophetis Je- ... quemadmodum
rusalem vidi similitudinem adul- ... ita.
terantium. Fiat voluntas tua
sicut in cælo et in terra.
Et cogitaverunt, ut Lazarum ... pariter
interficerent. Ascendit Jesus
in Jerusalem et docebat ... ut
Conserva tempus et devita ma-
lum, i.e. utere bene tempore
ut devites malum.
Congregaverunt bonos et ... adeo
malos et impletæ sunt nuptiæ dis-
cumbentium. Venit hora et ... imo jam nunc
nunc est quo mortui audient vo-
cem Filii hominis et resurgent.
Numquid obtulistis mihi hostiam
et suscepistis tabernaculum ... minime, immo
Moloch et sidus dei vestri Remphan.
Modicum et videbitis me — mo- ... post, deinde.
dicum et videbitis me.
Evangelium est virtus Dei in sa-
lutem omni credenti, Judæo primum
et Græco, et i.e. deinde, postea.
Dicite discipulis meis et Petro ... præcipue
Contumeliam hæreditabit omnis
malus et peccator invidus et ... potissimum
bilinguis.
Video ego et imbelbit donis ... quod
Ecce appropinquat hora, et Filius ... quoniam ... relativum.
hominis tradetur, i.e. hora qua tradet.
Mittet Angelos et colligent
de regno ejus scandala.

statim. Bonum opus operata e in me.
Et abiit Judas.
Ortus e sol et congregati s.
i.e. statim post ortum solem.

Si In quamcunque civitatem intraveritis
et ii susceperint vos homines, et

in casu Uxor praecesserit, date libellum repudii et dimittere.
i.e. in casu dimissionis.

particula affirmativa vel negativa
ex. non auferetur sceptrum de
tribu Juda et dux de femore ejus
i.e. neq dux
Non recessit retro cor nostrum
et declinasti semitas nostras
a via tua. i.e. neq avertisti
gressus nostros a via tua.

tamen Viderunt Deum et comederunt
et biberunt. Judei credebant
neminem, qui Deum vidisset,
vivere posse. Moyses contra
hanc opinionem scribit: Viderunt
Deum, tamen vivebant.

h. d. 7. 10bris 1861.

sive eg. "Et in vinculis meis, et in defensione mea et in Evangelio."
~~Quan~~ Quo inter duo verba ponit et,
secundum verbum sumit in Infinitivo
eg. Festinavit Israel et transiit. i.e.
festinavit I. transire.
Permitte
Inter duo substantiva quum ponit
et alterum substivum vertendum per
Genitivi eg. Multiplicabo aerumnas
et conceptus tuos: i.e. ae. et concept.
tuorum.

magis Et misericordiam volo quam
sacrificium. i.e. magis m. v. q. s.

Saepe in interpretatione dimittit - eg. Holocausta et victimae pro peccato. Particula et ē amantissimo S. Scriptoribus; ab ea incipiunt plurimi libri sacri; ea ē enim proprietas linguae hebraicae. וַיִּרָא אֱלֹהִים et timens Deum. Timor ē servilis et reverentialis.

יְהוָה! 70 verterunt per κύριος. Vulgata vero per Deum, et Dominum. - alia vocabula exprimunt attributa: אֵל, adonai - Elohim adhibetur in plurali etiam pro hominibus exprimendo majestatem hominum uti regum: eg. Dan. Qui habet spiritum deorum sanctorum

Saepe nomine Dei arca intelligitur quia Dei majestatem repraesentabat. (Venit Deus in castra - Israelitae ludebant coram Deo - - aliquando falsa numina. eg. Vinum damnatorum bibebant in domo Dei: tui: Diabolus eg. Deus hujus saeculi excaecavit eos. S. Paulus. 14 Octbris 1861.

Id quod ē grande excellens (excellens abundans); id cui homines quodam affectu adhaerent eg. quorum Deus ē venter - et ipsi ōe id, quod homines vehementi malo affectu prosequuntur -

angelus. Venit Deus ad Balaam.

reges, principes, judices eg. Ps. Deus deorum stetit. (Diis tuis n detrahes. Homo qui maledixerit Deo morte moriatur.

Quemadmodum Latini ōe quod ē grande excellens, designant per divinus, δαιμόνιος, θειας, ita

Justitia Dei sicut montes. Princeps Dei (Abraham) i.e. apud nos. Civitas Dei i.e. magna (Ninive) Benedictus sit Deo (Booz) i.e. sit felicissimus. Vidi faciem tuam quasi faciem Dei i.e. pulcherrimam. Saepe occurrit expressio cedri Dei i.e. altissimae montes Dei i.e. altissimi. Vocabulum Dei designat gradum superlativum.

abhorrere, detestari. Non recedere a peccatis i.e. adhaerere peccatis. Recedere saepe significat evanescere e.g. Non recedet memoria ejus (justi). Verba mea ne recedant ab auribus tuis. Recedant vetera de ore tuo i.e. ne loquaris ita quemadmodum olim. Job abhorrebat malum. Ra malum saepe significat peccatum. eg. Omnium malorum radix cupiditas. Recede a malo. Facere, agere operari malum i.e. peccatum. Aliquando malum sumitur pro molestia, afflictione. Nulli malum pro malo reddentes. — poena, clades calamitas, punitio. eg. Nihil descendit malum a Dno. (de Sennacheribo) Adducere malum super aliquem i.e. afficere aliquem clade, punire.

Malus, malignus malitiosus vel etiam diabolus (in zizania) contrarius legi divinae. De corde tuo procedunt cogitationes malae.

incommodus inutilis, - eg. serve male et piger. ā mala bestia in ascendet. (Variar de temporibus. Ies. 1,18) i. e. fera in ascendet ad populandos agros. (Dies mali = dies periculosi, pleni fraudibus, insidiis. Malus = acerbus, molestq, iniucund. eg. Doctrina mala ē deserenti viam. illi, qui viam vitq deserit, doctrina divina ē molesta. [illegible]
et mati ē ei 7 filii.
[illegible] pro[illegible] natus ē - Filius in V. et N. T. plurimos hebraismos habet. (Videntes filii hominum filias Dei, quomia [illegible]
Primi seculi interpretes per filios Dei intelligebant Angelos, admittebantq eos habuisse corpuscula, peccasse et daemones factos esse. Opinio. Hodie interpretes per filios Dei intelligunt posteros Seth religiosos, per filios hominum vero posteros Caini scelestos. Filius hominis. Hebraeis alii ē filii hominis, i. e. homines obscuri pauperes, plebeji, et alii filii viri i. e. illustres homines. Nonnulli intellexerunt Iesum ideo sibi nomen filii hominis sumpsisse quod ex Maria natq esset. Sed hoc modestiq causa fecit.
Filii prophetarum i. e. discipuli prophetar. Filii cantorum = discipuli magistror. musices ē cantores.
Filius mortis i. e. dignus ē morte. Dedit ē morti. Filius perditionis apud Ioan. [illegible] Iudas [illegible]

Paulum vero Antichristus.
Filii maledictionis i.e. exsecrat.
Filii subtractionis i.e. ii qui se sub-
trahunt mandatis Dei. proinde
infideles, scelesti. Filius homicida
= homicida (Jézabel, qui privavit
vita Eliam). Qui N. T. e filig
pacis i.e. studiosus pacis, amans
pacis. Filii orientis s. Israelitæ.
Filii maris. = populi remotissimi,
trans mare habitantes. Filii
nuptiarum idem ac familia-
res, amici, domestici. Filii olei
i.e. pingues. Adeps, oleum, signi-
ficant præstantiam, qui pinguens
aliis sufficiens. Filii areæ gra-
na frumenti in area excussa.
Eadem significatione sumitur filia
et quidem significat: Hierosoly-
ma, Israelitas, filias Sion = Hiero-
solymitæ. Filia maris
i.e. insula. = filiae Jerusalem
pagi circa Jerusalem.

P. d. 10 Januarii 1862 a.
Praty ille gadol (magnus).
Gadol diverse interpretat. LO. vocabulum hoc reddiderunt per ευγενης
i.e. nobilis, genere clarus, illustris.
Alii gadol referunt ad sapientiam et celebritatem nominis
Jobi, quia fama ejus per totum
Orientem celebrabatur. Alii ad
honorem, quem ei referebant orientales. Alii ad divitias.
latifundia, pecora, greges boum
camelos etc. Alii ad omnes has
significationes referunt gadol.

ut Salomon, vocat propter virtutes, sapientiam, divitias et ~~venerationem~~ honorem; ita et Job. in filiis orientalibus (bené-kedem) i.e. inter filios orientales, quo nomine comprehenduntur ii qui habitabant

V. 4. Wehal-kubanai (et venerunt filii ejus) weásu (et fecerunt) -mischte (potationem i.e. convivium) beth (domum - prepositio e omissa per domum - ~~et~~ beth in nro sing. ponitur pro plurali itaq. per domos) isch jomer (vir [illegible] ponitur pronomine indeterminato ut hic loci - unusquisque quotidie) unusquisq. die sua ~~fecerunt~~ et miserunt (miserunt et vocarunt) et vocarunt 3 tres sorores suas ad comedendum et ad bibendum cum eis (imahem cum eis)
In hoc versu interpretes discordant magnum discr. inter filios Job inter quos summa fuit concordia qui se invicem invocabant ad convivia, quia ii fuerunt mali et injusti - et inter filios Jacobi, viros malos Ruben incestus. Juda adulter cum Thamar prostituta etc. itaq. odiis se et inimicitiis prosequebantur. Quaeritur num singulis an quibusdam diebus anni celebrabantur hoc convivia. S. Thomas, Dyonisius, Pineda dicunt quotidie filios convivia ferant modesta vacua comessatione, celebrabantur dealiter ac apud gentiles, de

Rom. "non in comessa-
tionibus et ebrietatibus, sed
induamus arma lucis". De
conviviis primorum dicit
Minutius in Octavio, quod fue-
runt sobria et pudica, casto
sermone et castiore corpore.
Unde apophtegma apud Cyrillum
βρωματα αγια και ιερα
το ξενον του Θεου.
Esca sanctis fidelibus operariis.
Thomas ~~et~~ et alii putabant quod qua-
vis septimana 7 filii eodem or-
dine celebrabant convivia. Sed
Origenes, Sanctius et alii pu-
tant quod statutis diebus festis
et natalitiis eorum, nam quoti-
dianus usus nec fuit neces-
sarius ~~nec~~ utilis, et quando
convivia emolliunt corpus
et animam. Satis erat ad
testandam fraternam chari-
tatem quibusdam diebus. Tres
fuerunt sorores filiis Job vir-
gines pudicae et castae. Consue-
tudo conviviorum fuit inter Ju-
daeos et hodie est apud Sinenses
confraternitates viginti vel
30 personis constantes, quae sin-
gulis diebus convivia edunt.
S. Gr. per 7 filios ~~et 3 filias~~ in-
telligit 7 dona Spiritus S. et
per 3 filias 3 ~~dona~~ virtutes theo-
logicas sensu mystico.
V. 5.

Et factum est cum (postquam) circum-
irent (convoluti essent) dies convivii
et mittit Job et sanctificavit eos
et surrexit mane

Et misit eos et sanctificabit
Origenes dixit: misit orationes, preces, gratiarum actiones ad Deum. Eugubinus dixit: misit hostias in templo offerendas. S. Chrysostomus: misit munera sacerdotalia. Alii: misit ~~ministros~~ quos ~~ne peccarent~~ dum victos ut admonerent eos debere esse paratos ad sacrificium quod paratur erat. Ut enim moris erat, ut proclamarent sacrificia etiam apud gentes. Hinc formula: Procul estote profani. apud Graecos: Ἅγια τοῖς ἁγίοις clamabat Diaconus.

Et sanctificavit: ut sanctificaret. Itaque Job vir fuit piissimus, singulos purificabat filios, expiabat.

Wenitzkim manicabat (i.e. mane surgere), aurorabat (idem) ut David: praeveni in maturitate" quod Pagninus vertit: Praeveni diluculum. Sunt antiquo psalterio dixit: praeveni alii ut Hieronymus vertunt: praeveni tenebras. Ita lege, significant ea de mane tempus matutinum est aptissimum placando Deo. Jacob ~~obti~~ pugnans cum Deo, obtinuit benedictionem. (d. 11 Januarii 1862.

~~Inde die~~ Job surgebat mane. Polychronius dixit, quod Job nocte vigilabat ut summo mane sacrificare posset. ~~et~~ Sapientia inventa est ab iis qui eam summo mane quaerunt. Job ipse sacrificabat in quo imitatur patriarchas. Itaque ...

tempore quo filii Jobi sa-
cerdotes destinati sunt
forsitan peccaverunt
~~ne benedixerint~~ Hinc apparet
sollicitudo Jobi ne filii sui peccarent
et dicunt quod praeter holocaustum
offerebat sacrificia pro peccato.
et benedixerunt Barach et
εὐλογεῖν varie significant ut
1) laudare, preces fundere eg.
Benedicam Dnum in omni tempore
2) gratias agere eg. Quum comederis et satiatus fueris benedic Dno
sic in N. T. eg. Jesus antequam panem frangeret, benedicebat i.e. preces fundebat. Joannes
et Marcus in eadem circumstantia
adhibent vocem εὐχαριστεῖν.
3) optare alicui bona ac fausta sive
temporalia sive temporalia apprecare. Sic ~~Jacob~~ Abraham benedicebat filium
suum Jacobo: Det tibi Deus de rore coeli et de pinguedine terrae
Jesus infantibus imponebat manus
suas et benedicebat. Ante ascensionem benedicebat discipulis.
4) ab usu profano separare et
ad ~~sacrum~~ spiritualem destinare. Ita benedixit Deus sabbatho et sanctificavit illud. Ita benedicunt sacerdotes res inanimatas.
5) salutare eg. Josephus introduxit
patrem suum ad regem. qui
regi benedixit. 6) adulari eg.
et impius benedicit (Psal). Non
benedices tibi in corde tuo (Moys.)
7) per antiphrasim valedicere, maledicere. eg. Quoniam ~~Deo valedixit~~ benedicebat
Deum et regem ~~ejecerunt~~ extraxerunt eum (Nabotum) extra civitatem et lapidibus interfecerunt.

benedicebat i.e. valedicebat, renuntiabat, blasphemabat Deo. Et nostro loco de filiis Job eodem sensu benedicere sumitur eodem sensu satanas loquitur ad Deum de Jobo idem uxor Jobi dicit: Benedic Deo et morere. i.e. Valedic Deo. Figura ista a Graecis vocatur euphemismus. Vitabant enim ea, quae horrorem inducebant ut Parcas θεαι ευμενες (Deas benignas vocarunt. Ποντος ευξεινος mare hospitale, loco ferocissimum.

V. 6.

Et fuit ista dies (i.e. et factum est quadam die) et venerunt filii Dei ad assistendum super (coram) Jehova et venit etiam Satan (adversarius) in medium eorum et dixit Jehova ad adversarium: unde venis? et respondit Satan Jehovae et dixit: ab redeundo in (i.e. ex) terra et ad circumambulando eam.

Inter Deum et Angelos locutionem et praesentiam Satanae varii varie interpretantur. Alii putant eam esse parabolam ut Dei consilia et diaboli fraudes in nos manifestarentur. Itaque illa locutio metaphorice accipienda. Sed haec interpretatio contraria est Sanctis Patribus, qui affirmant verum historiam Jobi narrari. Judaei, quos sequitur Eugubinus, Hugo et alii putant, auctorem hujus libri habuisse visionem.

Dicunt Deum ubique praesentem esse et angelis circumdatum, proinde etiam totam est in coelo

Dei Iob non in visione sed actu fuit privatus. Si itaque posteriora realiter acciderunt, cur priora metaphorice sumantur. Instigatione diaboli obtenta demum facultate subvertit fortunam Iobi: Origenes, Ambrosius, Athanasius, Thomas etc. dicunt, ea in hoc libro narrata, revera contigisse. S. Ath. addit, illam consultationem non in caelo locum habuisse, nam Satanas caelo est exclusus, sed in terra, et probabiliter in domo Iobi v. filiorum ejus. (Deus repraesentabatur in hoc consilio per Angelum. ut ait S. Athanasius. – Et ubique in V. T. Angeli repraesentabant majestatem divinam ut in Sinai unde Lucas: per dispositionem angelorum lex data est. Vocantur angeli in libro Iob filii Dei.

Angeli nomine donatur 1) S. Joannes Bapt. et ipse Christus. Ecce ego mitto angelum meum... et veniet angelus testamenti. 2) sacerdotes eo: Angelus Dni exercituum. 3) ventus

4) angeli pacis i.e. legati romanorum.

Exeg. 6.

No 7. d. 17 Jan. 1862.

Et dixit Jehowa ad adversarium unde venis.
et respondit satan ~~et~~ Dne ~~ab~~ circumeundo terram. (אֶרֶץ terra a rutz currere) - וּמֵהִתְהַלֵּךְ בָּהּ et ab circumambulando eam (1 loco) quia sequit. labialis. הָלַךְ ambulavit.)
an posuisti ~~in~~ ~~super~~ in corde tuo super servum meum Job. ה e particula interrogativa - ante gutt. praefigit. per ... et hehajita an fuisti. haśamta an posuisti ~~ad~~ ~~rem~~ ponere. Sum vario sensu utit. in sacra scripa et. Ponere aliquid in conspectu suo, i.e. curam alicujus rei habere. Posuisti lacrymas meas in conspectu tuo i.e. Tu Dne vidisti lacrymas meas et commotus fuisti. Ponere aliquid in corde, super cor. Ponere super cor = 1) consilium capere, constituere sibi. eg. Quare posuisti in corde tuo hanc rem (Petrus ad Ananiam). 2) credere. Ne ponat Dnus meus (rex) super cor verbum istud. (Jonadab ad David) i.e. Ne persuadeat sibi rex omnes filios ejus esse occisos - solus Amnon e occisus. Ponite in corde vestro ... praemeditari quemadm. respondeatis. idem Ponere cor ad aliquid. 4) cordi imprimere: Pone sermones Dei in corde tuo. 5) recordari. Ne ponat rex in corde tuo iniquitatem. 6) animum ad aliquid adver. Viri isti posuerunt immunditias suas in corde suo i.e. idololatriae se subjecerunt.
Ponere aut portare in manibg animam suam i.e. periculo aut discrimini aperto exponere: David posuit animam suam in manu sua.

Anima mea in manibus meis sem-
per. i.e. vita mea continuo pericli-
tat. Ponere in manibus alicujus
aliquem. Vide ut omnia portenta
quae feci [illegible] manibus tuis, ad
-impleas patranda. Salutare = salus.
salus = incolumitas, immunitas a pe-
riculis. Ponere manum super ali-
quem i.e. ad illum creandum. E. g.
Posuisti me, Dne! super manum me-
am. Pone manum tuam super cuti
[illegible] in dignitate [illegible] apprehendas
sextimonium de aliqua re.
Ponere manum super os suum.
i.e. tacere ~~et~~ reverentiae grat.
Ponere manus super oculos ali-
cujus ~~et~~ claudere. Ponere oculos
super aliquem v. aspicere = est
favoris, et benigne ~~at~~ aspicere
significat iram. Ponere oculos
super cor alicujus = internè ali-
quem illuminare. Ponere
verba alicujus in ore alterius.
alterum allegui nomine ali-
cujus. ~~et~~ Ponere in ore suo
constituere, persuadere sibi.
Positus in ore suo. persuadit sibi.
Quoddam [illegible] posuit (loritio-
nem Ponere aliquem super ali-
quem, praeficere. Ponam animam
suam pro ovibus. Ponam
Spiritum meum in ore eorum
~~[illegible]~~ ponam e van-
gelium interpretato.
promittere eg. Posuit Dauid Deus puero suo
d. 18 Jan. 1861 excitare regem. rex potentissimus [illegible] ipso.
~~promittere eg.~~ sancire - ~~promitte~~
Pone mihi legem - aedificare -
praeparare -
~~Posuisti~~ mihi ~~aliquem~~ inimicorum meorum ~~[illegible]~~ i.e. dedisti fugam

Ponam te in gentibus = seu hebr. ponam te in gentes = constituam te principem gentium, seu patrem multarum nationum.
Posuerunt os suum in coelum i.e. vocem levaverunt seu blasphemarunt, contra Deum.
Ponere in opprobrium, similitudinem i.e. exponere afficere opprobrio etc. — in dissipationem i.e. dissipare — in scandalum efficere ut quis sit objectum scandali: Iniquitatem, iniquitatem ponam eam — (Ezech.) (duplex vocabulum significat superlativum — triplex vero emphasim — item additio elohim et ja denotat superlativum gradum ut: ruah elohim ventus vehemens — esz elohim ignis vehemens — ~~sali~~ laszhebet ja tenebrae densissimae.) i.e. summam injustitiam Jerusalem ostendam oculis gentibus.
Posui in corde tuo heb. lebeka — leba~~...~~, cor: Cor sumitur pro affectu, consilio, anima, intellectu etc. et quidem
1) pro pectore sumitur: Pone me ut signaculum super cor meum.
2) toto corpore (Vinum laetificat cor.
3) pro toto homine — Aruit cor meum sicut foenum. Hebraei cor ~~consider~~ habebant principalem locum animae et fontem omnium cogitationum hinc sumebant 4)
pro anima eg. Homo cordis qui absconditus est (Petri) i.e. anima quae est invisibilis.
5) mente, intellectu Dixit insipiens in ~~corde~~ suo, i.e. cogitavit in mente sua. Dedit Deus Salomoni latitudinem cordis i.e. capacissimam mentem.
6) prudentia, sapientia, recto sensu. Est et mihi cor sicut et vobis. Eccli.
7) voluntate — Nolite obdurare corda vestra.
8) cor sapiens, obcaecatum, docile ad intellectum corruptum depravatum, ad voluntatem refertur. (Multitudinis credentium erat cor unum.

Si ad cor addit renes significat ali-
quid maxime intimi. Scrutans cor-
da et renes Deus. Samson ~~aperuit~~
aperuit mihi cor. ait Dalila.
8/ memoria. Oblivioni datus sum
tanquam mortuus a corde, i.e. tan-
quam mortuus qui e memoria eva-
serat. Praecepta ne excidant e corde
tuo. 9/ conscientia. Percussit cor
suum David. i.e. remorsus conscientiae sensit.
Si reprehendat nos cor nostrum major
est Deus corde nostro. 10/ redire, convert-
ere ad cor resipiscere. Redite praevari-
catores ad cor. 11/ passionibus ~~affectibus~~ Tradidit
eos in desideria cordis. i.e. permisit eos
sequi suas passiones. 12/ robore, for-
titudine. Elanguit cor eo. Sicut iustitia
cor oppressit. seu viribus cordis privat.
13/ inclinationibus, affectionibus. Ubi est
thesaurus tuus ibi et cor tuum. Erunt
oculi et cor meum ibi cunctis diebus
(dixit Deus de templo Sal.) i.e. domus
haec est mihi cara. 14/ medio, intimo
imo, profundo. Jonas in corde maris.
Christus in corde terrae i.e. in medio ei.
Via navis in corde maris. i.e. in medio.
Absalon pendens in corde quercus
~~i.e.~~ Mons ardens igne usque ad cor
caeli. i.e. ardens altissime. cor caeli
i.e. altitudo. Transferent montes
in cor maris i.e. in profundum.
15/ cor bis repetitum signif. simulatio-
nem, ~~et~~ hypocrysis. ~~Labiis~~ corde
et corde locuti sunt. i.e. duplici corde.
16 in. ex. de perfecto corde ~~sim~~ sim-
plicitatem significat. Non cla-
maverunt ad me in corde i.e. sin-
cere, ex animo. Si non remiseritis fra-
tribus vestris ex corde. Obedistis ex
corde. i.e. amplexi estis doctrinam Xti
sincere. Si filii ambulaverint coram
me in corde. i.e. legem sincere observa-
verint. 17 est mihi in corde = amo
Laedi in corde ipsius. — 18/ juxta, secundum
cor. recipiunt ea quae nobis placent

Dicere in corde = cogitare.
Immergere cor suo = studendo tegere cor suum
ut oraret. Alii vertunt: conficere f.:
facinus, alii: tempus opportunum ad
faciendum, occasionem.

Exeg. 7.

[illegible]

considérait [illegible]

[illegible] בעדו [illegible] שבת [illegible]

[illegible]

[illegible]

(d. 31 Jan. 1862. eg. tenebrae erant super faciem terrae. — super faciem abyssi;

secundum faciem = coram. populi de solemni jucundi erat secundum faciem sanctorum i.e. coram arca

facie ad faciem eg. Ducam vos in desertum populorum et judicabor vobiscum facie ad faciem i.e. solus cum solo. loquebatur Deus ad Moysen facie ad faciem i.e. familiariter, nemine intercedente. — Non surrexit ultra propheta quem allocutus esset Deus (quem novit Dominus) Moysen facie ad faciem. — Nunc videmus quasi in speculo tunc autem videbimus Deum facie ad faciem i.e. claram Dei cognitionem habebimus et nihil inter Deum et nos ~~[illegible]~~ intercedet.

~~[illegible]~~ — Ne accipias faciem adversus faciem proximi [illegible] quod [illegible] —

Ante faciem [illegible]

Exeg. ?

V. 12. Et dixit Jehova ad satanam: Ecce omnia (subintelligit dedi) quod ei (i.e. spectat ad Hk) in manum tuam. tantum ad eum ne mittas manum tuam. El occurrit tquam pronomen. El significat 1) Deus 2) isti 3) ad- tis construitur cum uno plurali. Et discessit adversarius a cum faciebus Jehovae (vel a facie, a conspectu Jehovae

V. 13. Et fuit hic dies et filii ejus et filiae ejus (subintel. erant comedentes) bibunt in die fratris eorum primogeniti

Kol omnis [illegible] 1) pro omni absolute - Deus omnes haec vult tal. omnes fieri 2) cum restrictione. Omnes flu[illegible]

Omnes perierunt - omnis homo vivendas. 3) totum omnis [illegible]

Omnis scriptura [illegible] Omnis ut illud omnem fait i.e. quilibet homo, tenetur exlorare debet appropinquare. Omni [illegible] scriptura [illegible] Omnium et omnia [illegible]

Qui perierunt Aegyptios omni plaga i.e. maxima plaga. Omnis patientia = summa patientia. item: omnis scientia. Omnia in A. T. significat omnes homines eg. Omne quod dat mihi Pater. Omnia [illegible] omnes est a Deo creat. Omnis cum negatione = nullus. Loquere ad Aaron ne omni in-grediatur sanctuarium nisi prius

Non facies de opus (servile) in sabbatis. i.e. nullum opus servi-
le. Non erit taliter circumcisioni
i. nulli nationi. Non erit mei
in injustitia, i.e. nulla. Oculis po-
puli non intendere in specie
(~~speciem~~) i.e. vultus hominis pul-
chritudinem contemplare.
Quum interierit, non sumet se-
cum [illegible]. Aliquando
tamen propriam habet significa-
~~tionem~~ [illegible] eq. Non accendit Deus
Deus iram suam, et non manifestes
festes cor tuum. Aliquando inveni-
commendantes. hoc ad Deum con-
scientiam hominum i.e. ad con-
scientiam Deum hominum.
Tristitia et angustia sit in Deum
animam hominis operantis malis.
i.e. in animam Dei hominis ope-
rantis malum.
Hajom diem. Interpretes Deum
diem obsc. 1) naturalem a
media nocte ad mediam noctem.
e. g. Et factum e vespere et ma-
ne et dies primus. 2) artificia-
lem ab ortu solis ad occasum
jam breviorem jam longiorem
tempore [illegible] dividebat in pri-
mam, 3am, sextam et no-
nam. 3) legalem seu festum
a vespera ad vesperam.
(d. 1 Octr.) Si voc. Iom praeponit articulus signi-
ficat diem determinatum. Sine ar-
ticulo vero praesertim si in uno
plurali ponatur, significat spatium
multorum annorum. Augustin. de dieb.
in Genesi [illegible]. Probabilius de
de diebus naturalibus e sermo [illegible]
agit Moyses [illegible] historicus, itaque

debuit distinctionem facere. ~~Si intellexerat utique~~ 2) comparant 7 dies hebdomadis cum 7 diebus creationis. 3) Organisatio terrae est quaestio hominum captui inaccessibilis. 4) Si Deus uno momento potuit creare animalia jam perfecta, potuit etiam creare eodem modo terram et organisare.

Dies saepe significat 1) vitam hominis c. Non erit ibi infans dierum i.e. non erunt homines brevis vitae.
2) res memorabiles. c. Memento dierum antiquorum c. Memor fui dierum antiquorum.
3) opportunitatem. c. Mihi oportet operari donec dies est i.e. donec tempus est oportunum seu donec (?) vivo.
4) quemlibet hominem vel homines in universum. c. Mihi autem minimum est ut judicer a vobis aut ab humano die. i.e. a quocumque alio homine praeter vos. 5) cognitionem claram. c. Nox praecessit dies autem appropinquavit i.e. tempus c. V. T. appropinquavit in quo detecta sunt res et facta clara. Dies coeli significat stabilitatem. Stabiliam thronum ejus sicut dies coeli et a. sic loco in sempiternum. Orate pro Nabuch. .. ut sint dies ejus sicut dies coeli.

Die quotidie hebr. die die — i.e. singulis diebus seu quotidie. Benedictus Dominus Deus die quotidie c. A diebus in dies = statuto tempore, singulis annis. Custodies hujusmodi cultum a diebus in dies. Post duos dies et annum = post multum temporis. Adhuc visio in dies i.e. visio illa longe durabit seu post multa tempora adimplebitur. Dabit vobis Deus carnes... in mensem dierum = integrum mensem ...

Dies Dni punitio, clades, calamitas. Ecce venient dies Dni i. e. quibus eos puniet. Prope e dies Dni i. e. dies punitionis. Dies Xti = 1) primum adventum Xti. Abraham exultavit ut videt diem meum. Ecce ego mittam vobis Eliam, antequam veniat dies Dni. 2) extremi judicium ... dies Dni. Xtus 3) vivificabit nos post duos dies et tertia die suscitabis me = tempus breve. In l. Mach. dies decreti i. e. a synagoga festivi constituti. Dies magnus e dies aliquo facto bono sive malo insignis. – Dies ... habebunt spem nec in die aquitionis allocutionem i. e. in die extremi judicii consolationem. Erit dies una, quae nota e Dno – nec dies nec nox et in tempore vesperi erit lux – i. e. erit aeternitas et in illa vespera et meridie ... lucem habebunt. ... Dies qui formant e imperfectum meum viderunt oculi tui et in libro tuo ... scribent. dies formabuntur et nemo in eis. Tu Dne ... me antequam efformatus essem in utero matris. In libro tuo scripti sunt dies mei, et nullus eis diei ... Erant comedentes et bibentes vinum pariter. Vinum. Vinum creatum fuit ... ad ebrietatem. Lavavit in vino stolam suam Judas. Locutio haec designat abundantiam rerum temporalium. Panis et vinum vel frumentum vinum et oleum significant omnia bona temporalia. Frumento et vino stabilivi eum (Isaacum) i. e. praestiti ut haberet abundantiam. Erunt panis impietatis et vinum iniquitatis i. bona temporalia malis artibus acquisita. F. Vinum libaminum (Esther) i. e. sacrificia oblata falsis diis. !

F. Quomodo possum depescere Dominum ... sacrificia Deum (...) et ...

~~Bauer~~ Vinum damnator[um] biberunt in domo Dei sui (Amos) i.e. vinum eor[um] quos damnatum ipsi indulgebant seu spoliatis innocentibus quibus damnarunt convivia celebrabant. Vinum compunctionis potasti nos Dne subst. positum pro adj. itaq[ue] = vinum pungens, amarum i.e. punivisti nos Dne severe pro transgressione.

Ne altercaris cum muliere in vino i.e. ad mensam tempore epulai.

Convivium vini in quo multum vini potare. Vinum confundit, perit ex ore, tollit de torcularibus expressiones i. inopia. Aestuare vino = vinum esse inebriari. Vinum conditum (Cant.) Apud Judaeos fuit consuetudo miscendi vinum aromatibus, quod dicebat conditum. Vinum saepe significat 1) voluptatem. Conatus sum abstrahere carnem meam a vino. Meliora sunt ubera (amicitia) tua vino i.e. spiritualis amicitia melior e voluptatibus carnalibus 2) actionem, doctrinam rationem agendi: Fel draconum e vinum eor.

3) vinum furoris, irae, indignationis. Sume poculum vini hujus furoris et potabis illo omnibus gentibus ad quos mittam te – i.e. vindicta. 4) vinum prostitutionis, irae fornicationis (Apoc.) est idololatria. ~~Apud~~ 5) spirituales gratias i.e. V.T. Emite vobis absq[ue] argento vinum et oleum. In festo Corporis Xsti Eccia nomine vini bona spiritualia designat. 6) Vinum germinans virgines i.e. ~~pro~~ gratiae spirituales, quae movent ad amplectendam virginitatem. 6) afflictionem calix vini meri plenus mixto i.e. repletus amaritudine. 7) Vinum novum (Act. Apost.) felicitas coelestis.

Et legatus venit ad Job et dixit pinenta fuerunt arantes.
Umalak angelus nom. prop. proprie ta ministri Sessa
[illegible] substant. rebus adject. fortis — pronom. hic iste; prepos. ad, cum, juxta
bakar scidit, rupit, fregit a bakar prov. subst. bakar — armentum [illegible] [illegible] bakar est bos et vacca — Et asinae erant pascentes super manus eor. i.e. per manus. item. formiat ad eod. [illegible].
[illegible] 2. Pascere gregem solebant filii patriarchae etiam. Pascere significat pro 1) proprie pascere, ~~nutrire~~
2) pascere gregem alterius — subjectum
3) nutrire Pater caelestis oves pascit
4) Pastores qui pascebant semetipsos i.e. indulgebant ventri, voluptati.
5) regere, gubernare curam habere populum meum Israel pasce. Suscitabo super oves meas pastorem qui pascat populum meum. Pasce oves meas. Pasce agnos meos. Pasce domum tuam 6) placere. Os stultorum pascit ~~ignorantia~~ imperitia.
7) perdere, vastare. Pascent terram Assur gladio. 8) sequi qui nititur mendaciis hic pascit ventos. Pastores tuos pascet ventus. Ephraim pascit ventos et sequitur [illegible] sicut dat. Aethiopem lavare, surdo fabulam canere.
V. 15. Et irruerunt Sabaei — et ceperunt eos (vastitatem) et pueros percusserunt in ore gladii et evasit tunc ego solus ad nuntiandum tibi.
Umalthia a malath fugere, evadere.
In ore gladii e hebraismus. Phe os tum de hominibus tum de animalibus et inanimatis rebus utitur. Elias apposuit os suum ori pueri mortui. Os asini. Libera me de ore leonis. Os speluncae. Columba portabat ramum olivae in ore suo.

applicare os, convertere os suum.
Idem est, ad manum manducare. Laborat
piger si os eam converterit. Assumere
per os suum t. gloriari. Vocari, au-
diri in ore alicujus = audire loquentem,
de aliquo. In ore alicujus poni = esse
expositum periculo. (Deponere sermo-
nem, cessare loqui. Exire, egredi, pro-
cedere ex ore, t. declarare suam vo-
luntatem. Eloquia, verba oris =
preces. Voluntaria oris = vota desi-
deria, preces. Spiritus oris = flatus
oris, verbum, mandatum. Spiritus oris
Dni oris virtus cor. Virga oris in-
crepatio severa. Pone in ore alicujus
injicere ori. Custodire os suum, ponere
ori suo custodiam esse int. Contrahere,
obruere os, tacere, afflictum esse.
Erudire suum os, linguam suo. Incidere.
Implere ab ore usque adas ab una
extremitate ad alteram a summo usque
ad imum. De ore suo judicare
aliquem i. e. suis verbis convincere.
Os ad os loqui = personaliter loqui
et familiariter. Ponere in pul-
vere os suum i. e. forte est spes. i. e.
humiliabit se ad profunde concipiendam
spem. Os gladii = acies gladii.
V. 16. Adhuc hic dicens (fuit) et alter venit et di- D. 21 Febr. 1862
xit ignis Dni cecidit de caelo.
Ignis Dni superl. grad. ut spiritus Dni
ventus vehemens — atze el = cedri Dni i. e. altissimae.
etze Jehova = arbores altissimae — hare elohim
montes Dni — arapheł-ja = caligo Dni schal-
chebetzja flamma Dni
Baar ursit — act. succendit, combussit — batzon
et ~~succendit~~ in pecoribus. Azon anima-
lia minora, Ubanneurim et in pueris ~~~~
et comedit eos (tohlen — akal, comedit)
Vaimalta et evasit (a malat) ego solus
ad nuntiandum tibi. — Naar
stultior, puer ~~~~ significat ho-
minem 25 etiam annorum ~~puerum~~,
discipulum, filium, imbecillum.
— Naar significat infantem
Stultitia est alligata ~~in~~ in corde pueri

Puer scribet eos - i.e. adeo erunt pauci super-
stites ex exercitu Sennach. ut infans nu-
meraret eos. A puero usque ad senem - i.e.
tam infantes quam senes (Sodoma). Has
locutio saepe denotat integrum populum
(ut Esther). Puer est Israel et dilexi eos.
2) ~~homines~~ juvenes 17 annor. et 20 et
virum. Non tibi videatur asperum super
puero (Ismaele: qui erat tunc 17 annor.)
Puer non comparet (de Joseph, qui habuit
40 circ. aetat.)
3) servum. Aperuit oculos pueri ~~servi~~ sui (Elisaeus)
Laudate pueri Dnum i.e. servi:
Obsecro Dne ne declinetis Domum pue-
ri vestri: (Loth). Ecce puer meus quem
elegi. ~~i.e.~~ in hebr. servus. Ne avertas
faciem a puero tuo - Psal.
4) milites, officiales regum, principum.
Surgant et ludant coram nobis pueri
nostri. ~~Ecce ego et pueri mei~~!
5 discipulos. Ecce ego et pueri mei.
(Isai.) Utrum, pueri, pulmentarium
habeatis? Loquere ad puerum tuum
Zahar. 6) hominem humilem, sub-
jectum. Quisquis unum ex hujusmodi
pueris in nomine meo susceperit, me
suscepit. 7) inhabilem, experientia
destitutum. ex. Ego sum adhuc puer
(Salomon habuit tunc 20 annos). Nescio
loqui quia puer sum (Jerem.).
Nolite effici pueri sensibus (S. Pau.
8) Imprudentem, temerarium, petu-
lantem. Vae tibi terra cujus rex
tuus puer. Eccl. Dabo pueros princi-
pes eor. Isai. 9) infirmum, debilem.
eg. Puer minabit eos (Isai.). i.e. Gen-
tiles ab Aptis humilibus regend.
Daniel vocat quoque puer in histo-
ria Suzannae. Multi dicunt Da-
nielem tunc fuisse 12 annor.? sed
hoc non e probabile ut populus eum
judicem constituerat.

Exeg. 11.

R. d. 22 Febr. 1862.

17 Et alter venit dicens: Chaldaei posuerunt se in 3 capita et irruerunt super camelos et adduxerunt eos et pueros et percusserunt eos a cie gladii et evasi ego solus ad annuntiandum tibi. Adhuc eo loquente, alter et alter venit

sath ponere ~~Quam Filii~~ sut ire, circumvenire. szafat exuit, spoliavit. ikohu vas, lakah suscepit in compositis, amittit 3 - bekor primogenitus. ~~Primoge~~ nei (Nema 3. primogenitum ex quo percussi primogenitum in terra Aegypti. Pueri liberabant. 3 Reg dicitur "Dabitq ei cuncta duplicia" Deuter. Privilegia primogenitorum duplex portio - benedictio - successio in juribus patris - post diluvium ad Aaronem fuit sacerdos familiae. - Primogenitus sensu translato appellat 1) populus Israeliticus quia dando ei legem etc. praetulerat Deus eum aliis populis. 2) qui alios praecellit dignitate et excellentia eg. Ps. 88, 28. Ponam eum meum primogenitum. ~~3) in ord~~ 3) Christus a Paulo in ordine praedestinationis. Eph. 1, 4. "ut sit ille primogenitus inter multos fratres" quia e caput praedestinatorum 4) Christus in ordine resurrectionis primogenitus mortuorum v. ex mortuis quia resurrectione sua tribuit resurrectionem animabus et corporibus nostris. Christus habuit privilegia primogenitorum, nam: 1) Pater constituit eum haeredem universorum 2) est primogenitus ante omnem creaturam - in Eccli. sapientia (per quam intelligunt Verbum divinum) dicitur primogenita ante omnem creaturam - Primogenita dicitur mors - (Job) ideo quia e primus effectus peccati Adami et Evae - Alii eundem locum intelligunt morbus - lethifer morbus -

Primogenitz pauperum (Isai) qui ad incitas ē redactus –

v. 19. Et ecce ~~spiritus~~ ventus magnus (vehemens) venit de trans desertum (me de eber trans – secunda præpositio potē omitti) seu de deserto attigit (a naga) seu irruit in 4 angulos domus – et accidit (nahal) super pueros (filios) meos et mortui ẽ (ymuk-ueri) et effugi (malat) tantum ego solus (jit analjat indicare) ut annuntiarem tibi. Et surrexit Job et scidit suum pallium.

Kara in fine ה legit – cum ה in fine ~~scidit~~ accidit – si in fine ע = scidit, rupit. ~~eth~~ meolot a meil pallium, rad maal prævaricatus ē – jagas a gazas totondit caput suum et prostravit se super terram et posuit se et dixit nudus exivi de ventre et nudus revertar. Dus dedit et Dus abstulit. Sit nomen Dni benedictum. In omni hoc ñ peccavit et nihil ñ dedit fatuitatem Dno.

Caput II. Versus I.

P. d. 8 Martii 1861. Et fuit hac die (Et factum ē) et venerunt filii Dei (coelestes genii, seu Angeli intelligunt – in Gen. autem ē homines Deo cari, filii Seth) ad standum (jatzat(i) super Jehovam (ut se sisterent coram Jehova) et venit etiam (gam) adversarius in medium (betokam) eorum. ad se sistendum super Jehovam (coram Jehova).

Versus II. Et dixit Jehova ad diabolum – (Vocabulum el = fortis, bipotens, Deus, ad.) ubi ~~iste~~ de hoc venies (i.e. unde venis) et respon(ana)dit satan Jehovæ – Et dixit a peragrand(sut)o ~~Ae~~ in terra et ab circum~~eunda~~ambulatione mea.

Versus III. Et dixit Dnus ad satanam (hasamta ha part. inter. ~~Sutr ee~~ in fine ם ponere – in fine ה circuire – ab initio ם incitare) an posuisti ~~ee~~ cor tuum ad servum (ebed, ab abad – abad cum א ab init. = aberravit, cum ע = laboravit – ebed, obed, servus

mercenarius) meum Job. (Ponere cor super = attendere, considerare, videre). quia non ~~est~~ sicut ipse (subintelligit est - vel quia n̄ ē similis illi) super terram vir integer (probus) et rectus. (synonima tham et jasar] significant summam perfectionem) timens Deum et recedens a malo. et adhuc ipse (subint. est) retinens (hazak valuit, retinuit, ∂ē signum participii) in integritate sua (i.e. suam integritatem) et incitasti me in eo (contra eum) ad deglutiendum eum gratis (sine causa).

Et dixit D. ad S. an vidisti servum meum Job quia n̄ ē similis ei in terra vir perfectus et rectus timens Deum et recedens a malo, et retinens integritatis suæ et tamen incitasti me contra eum ut eum deglutirem.

Ver. IV

Et respondit Satan Jehovæ: pellem pro pelle (subint. dabit homo suam ad conservandam vitam. allusio ad antiquas pecunias, quæ pellibus constabant) or pellis si scribit per [illegible]- si vero per א significat lucem) et ōē quod viro (subint. est i.e. pertinet ad virum) (natan) dabit pro anima (nephesch) sua (i.e. pro vita sua) - verumtamen mitte quæso manum tuam (subint. super eum) et tange (etem) os ejus (i.e. tange ossa ejus) et tange in carne ejus (i.e. tange carnem ejus) si non ad faciem tuam benedicet tibi (i.e. et videbis si n̄ coram facie tua n̄ benedicet i.e. si n̄ maledicet tibi). —

Kol per ק ē verbum per כ est ōīs.

Caput VII v. 13. Quia dixi, consolabitur me
lectulus meus, et fortassis querelam meam
tollet stratum meum.
14. terruit, perturbavit – somnium, halo somniavit – visio
terrores, conturbas, me in somniis et
in visionibus terrore affligis, me.
15. elegit
Praeoptabat suffocationem anima mea
et mortem prae ossibus meis (quam ossa mea).

W „Kraju" r. 1892 n.
był nekrolog krótki o X. Rzewuskim;
w „Przegl. Katol." warszawskim
żadnej wzmianki nie było.

...ka 1892. Rocznik IV.

...OLSKI

8 rano.

...Florjańska Nr. 28.

bydła, a przesyłając jej odpis, uprosić Komitet o współdziałanie w tej sprawie. Uchwalono wystosować podobneż petycje do wys. c. k. ministerstwa skarbu i rolnictwa i przesłać ich odpis do wszystkich krajowych austrjackich Towarzystw rolniczych z wezwaniem o poparcie.

Postanowiono poprzeć petycję Towarzystwa rolniczego styryjskiego w sprawie nadużyć przy sprzedaży masła sztucznego.

Uchwalono poprzeć petycję Towarzystwa rolniczego okręgowego w Jaśle do ministerstwa wojny i obrony krajowej w sprawie uproszczenia formalności prawnych przy kontroli wypożyczonych koni wojskowych. Jednocześnie wybrano Komisję, złożoną z pp. Karola hr. Scipiona, Jędrzeja hr. Potockiego i Władysława Żeleńskiego, w celu przejrzenia przepisów obowiązujących przy oddawaniu rolnikom do użytku koni wojskowych i przedstawienia zmian pożądanych, szczególnie w nagłych wypadkach, by komenda wojskowa rozstrzygać mogła bez odnoszenia się do c. i k. ministerstwa.

Zatwierdzono referat prof. dra Juliusza Leo, w odpowiedzi Wydziałowi krajowemu w sprawie składów publicznych z pewną mało znaczącą zmianą, na którą zgodził się referent.

W wykonaniu uchwały zebrania ogólnego co do wzmocnienia Komitetu trzema członkami wybieranymi przez Komitet, postanowiono zaprosić do grona swego pp. prof. dra Leopolda Adametza i dra Juliana Dunin Brzezińskiego z Łazan. Wybór trzeciego członka odłożono na potem.

Wskutek pisma c. k. starostwa w Nowym Targu co do przemiany w Szaflarach i Zaskalu 270 morg lasu na łąkę, postanowiono prosić delegata Komitetu o zbadanie tej sprawy.

W odpowiedzi c. k. Starostwu w Jaśle wskazać dziełko popularne p. Jana Biedronia, jako najwłaściwsze do pouczenia włościan o postępowaniu z nawozem.

Wskutek zawiadomienia Dyrekcji c. k. kolei skarbowych o przedłużeniu zniżki taryfy przewozowej od nawozów handlowych poruczono pp. Lewickiemu i Lippomanowi obrachowanie tej zniżki, wypadającej na kilometr i ogłoszenia jej następnie w *Tygodniku rolniczym*.

Na wezwanie zarządu głównego Towarzystwa Kółek rolniczych we Lwowie o wyznaczenie delegata, mającego brać udział w obradach zarządu, odbywających się każdego miesiąca, upoważniono delegata do zaproszenia na zastępcę p. Jana Amborskiego.

W myśl odezwy c. k. namiestnictwa o mianowanie po czterech rzeczoznawców dla każdego okręgu sądowego w celu szacowania bydła w razie zarazy płucnej, a to odpowiednio do ustawy wchodzącej w wykonanie z dniem 1 października r. b. Komitet odniósł się do Towarzystw rolniczych okręgowych o przedstawienie odpowiednich osobistości. Gdy jednak tylko pięć Towarzystw okręgowych nadesłało żądane wykazy, postanowiono przedstawić je w c. k namiestnictwie, wezwać zaś ponownie inne Towarzystwa rolnicze do jak najrychlejszej odpowiedzi, a Towarzystwo rolnicze okręgowe w Rzeszowie do uzupełnienia liczby znawców po jednym jeszcze dla okręgu sądowego w Nisku, Rozwadowie i Ulanowie.

K. Pol. 28. X 1892. n. 287.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

Nowy grób! A u progu jego stała Ta, co jeszcze nie zginęła — i załamała ręce, i oblicze swe zrosiła łzą serdeczną, bo ten co spoczął w tym grobie był jednym z najwiernierniejszych Jej synów. A do stolicy Piotrowej popłynęła wieść, że umarł dostojnik kościoła, wyznawca, co długiemi laty wygnania dawał świadectwo prawdzie...

Nowy grób! a u tego grobu jakaś ciężka żałość przygnębia serce, jakieś pragnienie połączenia się z tym, co był tu jeszcze przed chwilą i z tymi co stanowili przed laty jego drużynę, a pospieszyli przed nim zasiąść w gronie duchów świetlanych. Bo nie byli to ci, co nienawiść siali w ojczyźnie, co z królewskiej szaty Pokonanej, lecz Niezwyciężonej rwali strzępki, aby przyodziać nagość swych serc, umysłów i czynów, nie byli to ci, którym w życiu przyświecała żądza dostatków, władzy, lub rozgłosu, — ale byli to prawi synowie ojczyzny, składający jej w ofierze wolność i życie, ciało i ducha, twardy granit pracy i złotą przędzę marzeń nieziszczonych.

Czasy, w których żyli, były bolesne, a przecież wielkie, krwią polane, grobami przysypane, a przecież mówiące o żywotności narodu — przeklinane lub nierozumiane dziś przez wygodnych, spokojnych, a obojętnych, a ze czcią i łzami wspominane przez wierzących i miłujących. Gdyby nie one, możeby wygasł ów żar zniczowy w piersiach naszych, co rozniecа płomień miłości dla Niej... Bo nic tak nie boli, jak pamięć krzywd doznanych, nic tak nie ukrzepia, jak dzieje tych co złożyli dowody hartu ducha w nierównej walce z siłą brutalną...

Jeżeli żołnierz z bronią w ręku idzie na ulane ze spiżu paszcze, to przyświeca mu nadzieja że zwycięży. Myśmy tych nadziei, tych złudzeń mieli aż zawiele. Chwała tym co się łudzili!

Ale chwała i tym, co bez złudzeń, bez broni w ręku, strzegli tego, co ich pieczy powierzone zostało, co nie ustępowali ani kroku przed przemocą, mimo pełnej świadomości, że za to czekają ich tortury ciała i ducha. Chwała tym, co w chwili najwyższej potęgi bezprawia stali silnie przy prawie, co w czasie panowania zła i ciemności, bronili światła i dobra, co nie podnosili ręki na wroga, ale podnosili ducha swoim, aby nie ulegli.

Tamci zostali na placu boju, lub szable swoje połamali, — bo nie mogli się oprzeć przewadze bagnetów. Pozostawili po sobie płacz i żądzę krwawego odwetu, targającą się bezsilnie w piersiach następnych pokoleń

Tych drugich brutalna siła wyrwała z ognisk domowych, zagnała w dalekie kraje, na krańce cywilizacji, a często w dzikie stepy, pomiędzy plemiona dyszące żądzą łupów lub rozboju. Siła ujarzmiła ich ciało, lecz ich duch ujarzmił siłę. Nie padli zwyciężeni, lecz zwyciężyli, bo wróg ich ducha nie zgnębił, a potomnym pozostawili ze siebie przykład. Czynami swoimi mówili głośno, że im kto wyższe zajmuje w Kościele i Narodzie stanowisko, tem większą przyjmuje na siebie odpowiedzialność, tem więcej nie wolno mu ustąpić

---

ganemi jego prawami, stłumiać i wypleniać. Rozeszły się więc obie zasmucone, gdyż po raz pierwszy zmierzyły dokładnie dzielącą je przestrzeń.

III.

Bronisław Wujski tymczasem, stał się dosyć częstym gościem w domu państwa Brożków. Helena przyjmowała go zawsze bardzo życzliwie i zdawała się cenić jego zdanie o rzeczach i ludziach. Widział to z wewnętrzną radością, ale zarazem onieśmielał go jednakowy zawsze spokój jej obejścia i dla tego też o uczuciu zapełniającem jego serce nie czynił nigdy wzmianki w rozmowach, do których nastręczała mu się nie raz sposobność. Widząc ją dla siebie zawsze równie przyjaźną a w obejściu się z nim swobodną, zatrważał się tem poniekąd.

— Czy ona siłą woli tak umie nad sobą panować? — myślał nieraz, — czy też jestem jej zupełnie obojętny?

Co do Heleny, nie badała ona dotąd głębi swojego serca, trwożnie wzrok odwracając od kiełkującego w niem uczucia. Przeczuwała, iż miłość stać się może zbyt samowładną panią, więc instynktowo cofała się, lękając się jej przemocy, nie chcąc się poddać bez pewności, że w zamian za wszystko, wszystko też otrzyma. Czuła, że jest szczerze i głęboko kochaną przez Bronisława, ale czy mu wystarczy tego uczucia na całe życie? Oto co ją zajmowało. Innego bowiem prócz niezmiennego i trwałego nie pojmowała ona.

Pod pozorami spokoju — na który zdobyć się umiała przez wrodzoną dumę kobiecą, ilekroć tego chciała — Helena ukrywała naturę gorącą i namiętną, ale objawy jej starannie chroniła od ludzkiego wzroku. Całkiem w tem odmienna od większości swych rówieśnic, nie tylko nie pozowała na uczuciowość, ale raczej chciała, aby ją za chłodną uważano. Pomimo to jednak, nadto jeszcze młodą była, zaledwie wstępująca w życie, aby się mogła dokładnie we własnych uczuciach rozpatrzeć. Sama jeszcze nie wiedziała dobrze, o ile ją obchodzi ów niedawny znajomy, zajmujący jednak coraz więcej miejsca w jej myślach, tak samo, jak coraz częściej pojawiał się jej oczom w marzeniach.

— Czyż bym mogła pokochać człowieka, którego parę miesięcy temu dopiero zobaczyłam po raz pierwszy? — mówiła do Izy, gdy ją ta z uśmiechem o to pomawiała. — Widując go tak często, muszę nieraz o nim myśleć, ot i wszystko...

Nieprzewidywane zdarzenie odwróciło wkrótce w inną stronę myśli Heleny, zasłaniając jej na pewien czas obraz, nastręczający się tak często jej oczom.

Pewnego popołudnia Magdzia, służąca u jej rodziców, wpadła zdyszana do swej pani, podając bilet wizytowy, którego niepokalana białość ucierpiała już cokolwiek od zetknięcia z jej ręką. Ponieważ dziewczyna była tak zwaną służącą „do wszystkiego", czuła się przez to samo zwolniona od wszelkiego starania około swej osoby i zwykle ukazywała się nieumyta, z roztarganemi włosami, gdy jej przyszło drzwi komu otwierać.

(*Ciąg dalszy nastąpi*).

choć na krok z praw jakie nabył i jakie reprezentuje.

Jednym z takich był ś. p. Paweł Rzewuski.

* * *

Bohater naszego najwspanialszego poematu nie jest nim dla krytyków literatury, nie mogących pojąć, jak bohater może się obyć bez nadzwyczajności. Wieszcz przedstawił młodzieńca zwykłego, bez piętna geniuszn na czole, bez huraganów żądz i namiętności, nie wodza lecz żołnierza, nie twórcę dramatu lecz uczestnika... Tadeusz czyni wszystko, co do młodzieńca Polaka czynić należy, naraża życie swoje bez szemrania i rozumowania. Jest bohaterem obowiązku. Takich nam najwięcej potrzeba, na takich cała nasza przyszłość polega. Stu geniuszów nie zastąpi tysięcy tych, co spokojnie, pełni poświęcenia i wiary spełniają służbę narodową.

Ciche bohaterstwo obowiązku, to bohaterstwo najszczytniejsze, bo nagrodą jego nie bogactwa, dostojeństwa, chwała światowa, nie wysokie rangi, urzędy, ordery, nie marmurowe pałace, nie kadzidła panegirystów i służalców — lecz nagrodą mu zazwyczaj: rany ciała lub ducha, prześladowanie, utrata spokoju, wyrwanie z koła najbliższych sercu, więzienie, tułaczka, wygnanie.

Jednym z tych cichych bohaterów był ś. p. biskup Rzewuski.

* * *

Trudno się oprzeć sile wspomnień. Mogą one być drobne, małe, nic nieznaczące, a przecież kto je posiada, zdają mu się być drogiemi kamieniami ze skarbnicy lat ubiegłych.

Pamięć lat dziecinnych trwa najdłużej: każda postać, każdy drobny fakt zapisuje się niezatartemi głoskami.

Pamiętam więc jak przed laty blisko trzydziestu schodziło się do mojego dziadka grono jego przyjaciół i znajomych. Było to grono przeważnie podlasiaków, bo dziadek mój, będąc przez długie lata inspektorem szkół t. zw. wydziałowych na Podlasiu, marszałkując na sejmikach bialskich jeszcze za Królestwa kongresowego, zawiązał na tej, dziś krwią Unitów przesiąkłej ziemi, liczne stosunki koleżeńskie i przyjacielskie. Do kółka tego, o ile sobie przypominam, należał naprzód Józef Wieczorkowski, senator, założyciel osad rolnych w Królestwie, mimo lat sędziwych zawsze czynny i rześki, pełen życia i humoru, późniejszy opiekun mojej rodziny, gdy jej naturalnych opiekunów zabrakło. Aleksander Preyss, dyrektor czy wicedyrektor Towarzystwa kredytowego ziemskiego, człowiek nadzwyczaj popularny w Warszawie prezes zarządu Towarzystwa dobroczynności, był drugim, co należał do tego kółka, że tak powiemy z prawa urodzenia, bo ojciec jego był przed moim dziadkiem inspektorem szkoły wydziałowej w Białej Radziwiłłowskiej na Podlasiu. Trzecim był kanonik Józafat Szczygielski, poważny, o twarzy ściągłej, z rozumnym wyrazem oblicza, prawdziwy typ dobrego przyjaciela. Wywieziony później do Carewokokszajska, nie zapominał ani na chwilę o drogich związkach przyjaźni, pisywał stale długie serdeczne listy, a miłość z dziadka i ojca przeniósł na ich wnuka i syna, który jak relikwie przechowuje jego listy otrzymane po stracie najdroższych. Kanonik Ferdynand Dziaszkowski, czwarty z kolei, zawsze wesoły, uśmiechnięty, jowialny, nieco elegant, nie przewidywał wówczas jeszcze, że za chwilę powiezie go kibitka do Krasnoufimska, „Ferdek“ (tak go zwano między swoimi) posuwał się prędko w hierarchii kościelnej i stąd mój ojciec zwykł był żartobliwie nazywać go „Eminencją“, na co tenże odpowiadając pięknem za nadobne, kłaniał się nisko przed „ekscelencją panem ministrem“. Przypominam sobie jeszcze z tego kółka Bystrego inspektora szkół, Józefa Zengtelera, artylerzystę z 1831 roku, później naczelnika Izby obrachunkowej i dwóch Welinowiczów, unitów, prześladowanych później za wiarę. Parę razy zawitał do tego grona i Józef Ignacy Kraszewski, także podlasiak, uczeń szkół bialskich, któremu dziadek mój udzielał pierwszych wiadomości o literaturze i pożyczał dzieła starych polskich pisarzy, o czem wdzięcznie wspominał Kraszewski w opisie swych lat młodocianych.

To kółko, było zarazem kółkiem ks. Rzewuskiego. On, Dziaszkowski i Szczygielski stanowili jakby trójcę, którą najczęściej razem widywałem u mojego dziadka. Rzewuski był jego uczniem, — gdzie, kiedy, nie wiem. Kiedy pierwszy raz o tem usłyszałem, nie chciałem wierzyć, bo mój dziadek, lubo o dziesięć lat starszy od Rzewuskiego, wyglądał od niego bodaj czy nie młodziej. Twarz Rzewuskiego, pokryta siecią zmarszczek, z małemi oczkami, okolona spadającemi na czoło białemi włosami, była typową twarzą poczciwego staruszka, jakiegoś skromnego proboszcza wiejskiego, który na swych barkach przynajmniej ósmy krzyżyk dźwiga. A miał on przecie dopiero lat 60 i pozorna fizyczna jego starość pokrywała tylko iście niespożyte siły ciała i ducha.

Raz pamiętam zachorowała niebezpiecznie moja matka. Choroba była długa, śmierć zdawała się być nieuchronna. Rzewuski włożył na nią ostatnie Sakramenta, a następnie pociągnął ojca do drugiego pokoju i ściskając go serdecznie powiedział: „Julek, jeżeli twoja żona umrze, będziesz miał wydatki. Może ci zabraknie, poszlij do mnie“. Ta chęć pomocy materjalnej dla przyjaciół nie odstępowała go nigdy. Każdy list z Astrachania do mojego dziadka, kończył się przypiskiem: „A gdybyś, mój drogi nauczycielu, potrzebował czego, pamiętaj, że zrobisz mi łaskę, jeżeli otwarcie o tem napiszesz“. W miesiąc po śmierci mego ojca przysłał matce mojej z tegoż Astrachania 200 rs. „bo pewnie się pani zdadzą“. Szczęściem nie potrzebowaliśmy z ofiary korzystać; pieniędzom inne dał Rzewuski przeznaczenie.

Raz pamiętam strach wielki. Było to już w czasach najgorszych, kiedy krew się lała. Ojciec mój, obawiając się rewizji, notaty swoje, tyczące się Unii i skrupulatne zapiski do dziejów tych okropnych chwil bieżących, ukrył w Bibljotece Głównej, której był kustoszem. Naraz wszystkie one zginęły. Ojciec trapił się, boć przewidzieć było łatwo jakie to skutki za sobą pociągnąć może. Po paru miesiącach część tych notat przyniósł mu Rzewuski. Jakiś uczciwy Moskal wręczył mu je, prosząc, aby oddał „komu należy“. Czy reszta się znalazła, nie pamiętam.

Totumfackim w naszym domu był niejaki Kowalski, staruszek, były urzędnik, którego nie wiem dlaczego nazywano żartobliwie „szambelanem“. Utrzymywał się z przepisywania rękopisów i z załatwiania drobnych usług znajomym, którzy go za to zapraszali na obiad i córkę swoim kosztem kształcili. Codzienny gość prawie, raptem znikł na parę tygodni. Wybrał się więc ktoś z naszych, aby go poszukać. I znalazł go w izdebce na poddaszu, chorego, leżącego w łóżku, a na krześle przy nim siedział Rzewuski, wtedy już zastępca arcybisk. Felińskiego. Otoczył go opieką, leczył własnym kosztem, a później córkę w jakimś zamożnym domu umieścił.

Kiedy wieść o wywiezieniu ks. Pawła gruchnęła po Warszawie, nad domem naszym zawisła prawdziwa żałoba. „Biedak nie wytrzyma, uśnie im w drodze na zawsze, już go nie zobaczymy“, tak ze łzami mówiono.

I ci to co mówili, nie zobaczyli go już rzeczywiście, bo nad nimi wszystkimi wzniosły się dawno mogiły, a on jeden tylko w murach Astrachania żył ciągle i pracował dla gromadki polskiej i katolickiej, krzepiąc ducha i ciało przekonaniem, że wypełnił ściśle swe obowiązki.

Jeżeli się tam spotkają, to powitają druha serdecznie i prosić go będą o błogosławieństwo dla tych, co po nich pozostali, aby znosili odważnie gniotące ich jarzmo i przechowywali święcie te nadzieje, co ich za życia karmiły...

.... Trudno się oprzeć sile wspomnień. Mogą one być drobne, małe, nic nie znaczące, a przecież kto je posiada, zdają mu się być drogiemi kamieniami ze skarbnicy lat ubiegłych *(c. d. n.)*

Kazimierz Bartoszewicz.

Kronika zamiejscowa.

KURJER PROWINCJONALNY

* We wsi Gawłowie, pod miastem Bochnią, parobek Tomasz Chołyst wdarł się do mieszkania miejscowej nauczycielki, i nożem zadał jej bardzo niebezpieczne rany.

KURJER WARSZAWSKI

* Mimowoli zwrócić się musimy do omawianej już przez nas sprawy: „wyznania wiary p. Krestowskiego“, który w swoim programie w niczem nie odmienia przeszłego w sprawach Polski kierunku, ale owszem jako literat szczyci się tem, że pisał rzeczy nacechowane najwyższą nienawiścią do Polaków. Weźmy pierwszy lepszy tytuł: „Panurgowa Stadnina“, w której wszystkie nieszczęcia Rosjan przypisuje intrydze polskiej. Kto nie czytał tego dzieła, niema pojęcia jak wstrętną i haniebną jest treść owej ramoty.

Używa p. Krestowskij nazwy: Przywiślańskiego kraju, zamiast Królestwo Polskie. Rozumiemy doskonale, jakie znaczenie w ustach p. redaktora *Dniewnika* ma ta nazwa, jeżeli przypomnimy sobie równocześnie słowa cara wyrzeczone na jednem posiedzeniu. Car wyraźnie rzekł: „że nie pozostawi synowi swojemu takiego spadku, jaki sam przyjął po ojcu, że po śmierci jego kwestja polska i żydowska przestaną istnieć“.

Krestowskij jest więc tylko narzędziem rządowem, a jego 35-lecie literackiego zawodu, do którego odwołuje się, może być jedynie łapką na łatwowiernych, którzy literatowi przypisują zawsze poczucia szlachetniejsze i poglądy humanitarne.

Powtarzamy, jest to zręczna łapka. Wiadomo, piszą do *Dzien. Pozn.*, że p. Krestowskij, na kwestję polską, jak to sam powiada, patrzy ze stanowiska interesów rosyjsko-państwowych. Tylu ich jest już tu, którzy nas poznajomili z temi interesami, że bardzo dobrze wiemy, jak je rozumieć. Wiemy, że z interesem tym nie zgadza się to, aby w szkołach uczono języka polskiego, żeby nauczycielami w zakładach naukowych byli Polacy, aby w sądownictwie kraju zupełnie polskiego, używano języka polskiego, nie mówiąc już o administracji. Wielce niebezpiecznem byłoby też dla interesów państwa, gdyby sędziami byli Polacy, więc teraz już prawników i do aplikacyj nie przypuszczają. Ze względów strategicznych byłoby niezmiernie dla „interesów rosyjsko państwowych“ niebezpiecznem, gdyby na kolejach prywatnych główne, najitnratniejsze stanowiska zajmowali Polacy i t. d. Czyż podobna zliczyć wszystkie „interesa rosyjsko-państwowe“, wymagające zupełnego usunięcia wszystkiego co polskie? Obszerne zaiste p. Krestowskij ma pole działania dla pilnowania tych interesów, tem bardziej, że obiecuje karcić nie tylko jawne, lecz i tajne uchylanie się od tych rzekomych interesów przez demaskowanie winnych „szlachetną drogą słowa drukowanego“, co przetłomaczone na język zrozumiały znaczy, że na każdym kroku należy spodziewać się denuncjowania rzekomo ukrytych intencyj polskich. Działalność to zaiste godna wynalazcy „intrygi polskiej!“

Jednem słowem, łudzić się nie należy. Rząd rosyjski jednako zapatruje się na nasze sprawy, jednakże wybiera kreatury swych zamiarów, i nie wąpimy wcale, że ten epitet „literata“ przy nazwisku rosyjskiego stupajki, nie zwiedzie nikogo. Czekajmy, niedługo „szlachetną drogą prasy“ przypiną się denuncjacje.

K. Pol. 28. X 92.

Krestowskij został redaktorem Warsz. Dniew. od 1(13) Paźdz. 92.

dy biologii; p. dr. Kazimierz Grabowski, docent Uniw. Jag.: hygienę.

Nazwiska prelegentów ogrodnictwa i warzywnictwa, jakoteż zarysu ekonomii społecznej będą później ogłoszone.

Na wydziale artystycznym: oddziały I i II (rysunków ornamentowych i z gipsu) prowadzi artysta-malarz p. Józef Siedlecki; oddziałem III kieruje artysta-malarz p. Wł. Rossowski; oddziałem IV artysta malarz p. J. Tondos; w oddziale V artysta-rzeźbiarz p. Marceli Gujski i p. Meleniewska. P. Jan Rotter, dyrektor państw. szkoły przem., udzielać będzie prerspektywy; p. dr. Jan Kanty Regiec anatomii artystycznej; p. Jan Wdowiszewski nauki o stylach.

Termin otwarcia wydziałów literackiego i przyrodniczego zostanie ogłoszony w jak najkrótszym czasie. Również spis nadzwyczajnych wykładów, odbywać się mających, w soboty od godziny 12. Wpisy przyjmuje kustosz Muzeum p. Jan Wdowiszewski w godzinach od 9—1.

Dr. Ernest Bandrowski,
przewodniczący kollegium naucz.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

II.

Rodzina Rzewuskich oddawna osiadła na Podlasiu, w całej masie drobnej „chodaczkowej" szlachty. W dzisiejszym powiecie konstantynowskim, niedaleko Janowa, istnieją wsie Rzewuski-Stare i Rzewuski-Zawady. Należą one do parafii przesmyckiej, w której księgach metrykalnych zapisano naszego przyszłego dostojnika i wygnańca.

Ks. Paweł Rzewuski urodził się 14 stycznia 1804 roku we wsi Telalczu, w parafii przesmyckiej z ojca Rocha i Marji z Ostojskich. Czując pociąg do stanu duchownego wstąpił w roku 1824 do seminarjum św. Krzyża w Warszawie. Po ukończeniu kursów filozofii i teologii odebrał w roku 1827 święcenia kapłańskie i wstąpił do seminarjum głównego. W następnym roku został wikarjuszem niedawno powstałej parafii św. Aleksandra, a po roku pełnienia tych obowiązków otrzymał nominację na wiceregensa seminarjum głównego.

Jednym z jego profesorów, a następnie kolegów w zawodzie nauczycielskim, był słynny w swoim czasie matematyk ks. Rafał Skolimowski. Dał on się poznać jako profesor historji i matematyki w Liceum warszawskiem, a zwróciwszy na siebie uwagę rządu Królestwa Polskiego wysłany był zagranicę, zkąd wróciwszy po trzechletniej naukowej podróży, został profesorem wyższej analitycznej matematyki i algebry. Jednocześnie wykładał matematykę w szkole wojskowej, a wielki książe Konstanty tak był zachwycony jego wykładem, że swoim kosztem kazał wylitografować cały jego kurs matematyki. Pisał po łacinie, po polsku i po francusku prace z dziedziny astronomii i matematyki. Zostawił cały kurs tej nauki w rękopisie w 13-tu tomach. Nie przeszkadzało mu to równocześnie być profesorem filozofii w seminarjum głównem, a następnie w Akademii duchownej. W pietnastoletnim okresie wykładów filozofii wypracował siedm odmiennych kursów, różniących się coraz nowemi pomysłami i metodą; wszystkie pozostały w rękopisie: jeden po polsku, sześć po francusku.

Człowiek ten nadzwyczaj zdolny, bodaj czy nie gienialny, osiadłszy po otrzymaniu emerytury przy kościele ks. Misjonarzy, wszystko co miał rozdawał ubogim, wspierał sieroty i chorych. Przez pewien czas podobno niedowiarek, zwrócił się w późniejszych latach ku Bogu i zadawał sobie takie ostre pokuty, że współcześni życie jego porównywali z życiem pustelników i świętych pierwszych wieków chrześcijaństwa.

Rzewuski przylgnął do tego człowieka i może od niego nauczył się tej pokory, tej obojętności na zaszczyty i dostojeństwa, tej wreszcie skromności i prostoty w życiu, jaką się odznaczał. Może być, że na zawarcie bliższych stosunków ze Skolimowskim wpłynęły ich jakieś stosunki rodzinne lub sąsiedzkie, bo obu im ziemia podlaska była wspólną Macierzą.

Podczas powstania 1831 roku widzimy Rzewuskiego zajętego w lazaretach warszawskish, gdzie rannym dodawał otuchy, a konających do śmierci chrześcijańskiej gotował.

W roku 1833 został Rzewuski profesorem obrzędów kościelnych w Seminarjum głównem, a w roku 1837 otrzymał nominację na nauczyciela religii w szkole obwodowej przy ulicy Królewskiej. W następnym roku widzimy go znowu powtórnie na stanowisku wikarjusza kościoła św. Aleksandra.

Przez lat 20 nie posuwał się dalej, oddany li tylko swoim skromnym obowiązkom; pozostały czas od nich poświęcał pracom religijno-literackim. Napisał wiele mów, tłomaczył dzieła religijne z francuskiego, włoskiego, niemieckiego i greckiego, wydawał książki moralne dla dzieci, życiorysy świętych, homilje i t. d., a liczba tych prac w bibljografji i notatkach Estreichera do kilkudziesięciu dochodzi. Ofiarowywano mu tak zwane dobre probostwa, między innymi Konstanty Swidziński chciał mu nadać jedno z najintratniejszych beneficjów w Klwowie, sąsiednim Sulgostowu, słynnemu ze zbiorów i bibljoteki Świdzińskiego, o które głośny proces był jedną z przyczyn niepopularności Wielopolskiego.

Ale Rzewuski za każdym razem wymawiał się od przyjęcia probostwa i kolegów swoich na proponowane mu miejsce polecał.

Obowiązki nauczycielskie pełnił do stycznia 1856 roku, a niedługo potem opuścił wikarjat św. Aleksandra, kiedy arcybiskup Fijałkowski powołał go na katedrę Pisma świętego w warszawskiej rzymsko-katolickiej Akademii duchownej. W kilka miesięcy później otrzymał godność kanonika katedralnego. Jako taki pełnił obowiązki kanonika penitencjarjusza.

Księdzu Rzewuskiemu los nie odmówił niczego, co u ludzi zjednywa cześć i uwielbienie. Od lat najmłodszych był kochany dla swej prawości i cnót wielkich, otaczany przywiązaniem kolegów i uczniów, szanowany dla pracy i nauki. Cała Warszawa znała i kochała siwowłosego staruszka, na którego twarzy malowała się niezwykła dobroć i słodycz. Brakowało mu tylko jednej rzeczy, która człowieka podnosi na najwyższy szczebel w czci u współczesnych i potomnych, — brakowało mu aureoli męczeńskiej, niebiańskiem światłem opromieniającej głowy wybranych. Lecz los pod tym względem okazał się dla niego hojnym: dwadzieścia trzy lat spędzonych na wygnaniu na granicach Azji, w Astrachaniu, otoczonym koczującymi hordami kirgiżów, wśród mongolskiej dziczy i na wpół ucywilizowanych jej zdobywców, — były aż nadto dostateczne, aby do wieńca zasług ks. Rzewuskiego wpleść gałązkę cierniową męczeństwa.

A stało się to w sposób następujący:

Nadszedł rok 1861. Była to chwila wspaniała, uroczysta, kiedy naród poczuł swe prawa bytu i w sposób legalny o nie się upominał. Barbarzyńskie zabójstwa, pepełniane na bezbronnych na ulicach Warszawy, zapaliły braterską miłością serca braci wszystkich stanów. Dzwon pogrzebowy ofiar 27 lutego

...zadzwonił na godzinę cudów
Ewangelicznej, bezprzykładnej wojny,
Pomiędzy szranki zbrojnych mieczem ludów
Wyszedł lud palmą zbrojny.

A na czele tego ludu stanęło duchowieństwo. Jedna to z najpiękniejszych chwil kleru polskiego, który z bezprzykładną powagą i patrjotyzmem stanął w obronie wiary, kościoła i narodu. To też kiedy sędziwy arcybiskup Fijałkowski oddał Bogu ducha, cześć jaką mu złożył naród cały we wspaniałym pogrzebie, była dowodem jak musiano uczcić godną postawę duchowieństwa.

Rzewuski gotował na śmierć swego arcypasterza i razem z przybyłymi do Warszawy biskupami słuchał jego ostatnich rozporządzeń i tej dziwnie pięknej przemowy umierającego, w której przed udzieleniem im błogosławieństwa żądał od nich dania obietnicy, że nie opuszczą sprawy narodu i kościoła. Ostatnim aktem arcypasterza był memorjał do cara o smutnym stanie kościoła w Królestwie, który podpisali wszyscy biskupi w obecności Rzewuskiego (we wrześniu 1861).

Po śmierci Fijałkowskiego nastały dni straszne. Sprofanowano kościoły, kapłanów oderwano od ołtarza. Administrator dyecezji warszawskiej ks. Białobrzeski za zawiesienie nabożeństw i zamknięcie kościołów skazany został na karę śmierci i ułaskawiony na dożywotnie więzienie. Kapituła nie chciała na jego miejsce wybrać administratora, a Rzewuski miał odwagę powiedzieć namiestnikowi ks. Gorczakowicza, że rząd jest w tej sprawie jedynym winowajcą.

Nastąpiły czasy rządów ks. arcybiskupa Felińskiego kościołem polskim w Królestwie. Nowy arcypasterz drogą przez Poznań przybył z Petersburga do Warszawy dnia 9 lutego r. 1862, złożywszy wprzód d. 8 tegoż miesiąca ofiarą najświętszą na Jasnej Górze przed cudownym obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej.

Warszawa powitała go chłodno, bo choć polegać mogła na tem, że syn więźnia stanu zmarłego na Syberji i najzacniejszej Ewy Felińskiej, druh serdeczny najpierwszych narodowych poetów, nie może być obojętnym na sprawy Ojczyzny, to przecież nagłe wyniesienie młodego kapłana, niezwykłe zaufanie rządu, wjazd jego do Warszawy pod silną eskortą kozaków budziły niepewność, kazały się obawiać czy „kreatura" znienawidzonego Wielopolskiego nie będzie zbyt powolną rządowi za otrzymane dostojeństwo.

Pierwsze chwile nowego arcybiskupa nie były rzeczywiście zasłane różami, bo spotkał nieufność dla siebie nawet wśród duchowieństwa. Ksiądz Paweł był jednym z pierwszych co odczuł całą piękność jego duszy. I nic w tem dziwnego. Feliński był widocznie o nim najlepiej uprzedzony, bo powitawszy duchowieństwo, wezwał Rzewuskiego na osobną rozmowę. Na tej audjencji arcypasterz rzucił mu się na szyję, zwierzył się ze swoich uczuć i zamiarów, prosił go, aby przyjął obowiązki oficjała.

Daremnie namiestnik jen. Lüsers chciał temu przeszkodzić i tłomaczył Felińskiemu, że „wprawdzie to święty i uczony człowiek, ale bardzo niebezpieczny, — należy być z nim ostrożnym". W tydzień po przybyciu do Warszawy (15 lutego) odbył się ingres arcypasterza na swoją katedrę. Ks. Rzewuskiemu przypadło w udziale odczytać bulle papieskie i powitać arcypasterza na jego dostojnem stanowisku. Przemowa była pełna ciepła, namaszczenia i wiary, a oto ustęp z jej zakończenia: „Pamiętajcie bracia i siostry w Chrystusie Panu, że jest jeden, który wszystko „widzi, słyszy i sądzi; pamiętajcie, że on u„słyszy każdy jęk, który z piersi waszego pa„sterza wydobędzie wasze nierozważne nie„posłuszeństwo, że On położy na szali spra„wiedliwości każdą łzę jaką wyciśnie z oczu „pasterza wasza płochość i uprzedzenie; że „on wszystkie wasze naganne czyny i brak „uszanowania dla niego zapisze w księdze wie„czności. Ja mam nadzieję, że z tego wszy„stkiego, co się dotąd u nas stało, wyniknie „nie małe dobro tak dla Kościoła jak i dla „naszego kraju, że ich stan zostanie polepszo„ny: ale żeby dobro wynikło i w szczególe „dla każdego z was, to zależeć będzie od u„sposobienia waszych serc. Lecz najmilsi bra„cia i siostry! do posłuszeństwa i uszanowa„nia swemu pasterzowi łączcie modlitwę, a „modlitwę gorącą, pochodzącą z serca, jeżeli „bowiem z siebie samych i przy najlepszych „chęciach i wiernej pomocy nic dobrego do„konać nie możemy. **Wszelki bowiem „dobry i doskonały dar** — jak mówi „Apostoł — **zstępuje z góry, od Ojca „światłości**: módlcie się zatem najmilsi i „módlcie się gorąco za święty Kościół kato„licki, za Jego rządcę Piusa IX, za swego „Pasterza Feliksa Felińskiego, za swoją Oj„czyznę, a osobliwie za siebie samych. Ach „gdyby nasi przodkowie zawsze tak jak na„leży modlili się i żyli, niezawodnie lepszy „byłby dzisiaj stan naszego Kościoła i kraju. „Pomnijcie, że jeśli modlitwa wasza będzie „czystą, jak woń świętego kadzidła, wzniesie „się w obłoki i sprowadzi rosę łask Bożych „na rolę Kościoła polskiego i polskiej ziemi „naszej, i na rolę serc waszych, a ta zasila„jąc ją, wywiedzie z niej najpiękniejsze o„woce".

Kazimierz Bartoszewicz.

(Dokończenie nastąpi).

nika 1892.

Rocznik IV.

OLSKI

ie 8 rano.

Adres dla telegramów:

„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.

Rękopisów Redakcja nie zwraca.

a Florjańska Nr. 28.

Z Paryża.

Dnia 24 października.

Uwaga publiczna zajęta w stopniu wysokim wypadkami w Afryce gdzie pułkownik Dodd walczy z Dahomejczykami. Głębokie wrażenie wywarła wieść o posiłkach, które się nagle okazały koniecznymi.

Gazety francuskie, zwyczajem swym przesadzając znaczenie pierwszej wiadomości o zwycięztwach, przyczyniły się do wytworzenia w kraju przekonania nie odpowiadającego rzeczywistości, że trudy najważniejsze w wyprawie pokazano, że armia francuska w pochodzie na stolicę kraju nie znajdzie już oporu poważniejszego.

Przeciw temu pomawiały już wiadomości, nadchodzące z planu boju o wystąpieniach zaczepnych Dahomejczyków. Wprawdzie zaczepki nie odnosiły porządanego rezultatu, jednak fakt sam wymownie świadczył, iż mowy narazie być nie może o zupełnem pobiciu Dahomejczyków i bliskiem ukończeniu wojny.

O sile wojska dahomejskiego świadczy i to, że ataki skierowane były przeciw głównym kolumnom armii francuskiej.

Obecny stan rzeczy przedstawia sytuację dla Francuzów w niezbyt korzystnem świetle. Oba wojska stoją od siebie w oddaleniu trzech kilometrów. Wypadałoby półkownikowi francuskiemu dla uniknięcia demoralizacji w wojsku natychmiast zaczepić Dahomejczyków. Tymczasem wykazuje się, iż tego uczynić nie może dla braku odpowiednich sił.

Według innych wersji miał Dodd zrobić próbę obejścia nieprzyjacielskiego skrzydła, co mu się w zupełności nie powiodło, nie mając ku temu potrzebnej liczby wojska. Dahomejczycy odkrywszy zamiar, przebyli dzielącą oba wojska rzekę Koto i zagrozili Francuzom przecięciem linii odwrotu.

Z innych spraw na porządku dziennym sprawa rozwodowa hr. Menebrea.

Hrabia jest z pochodzenia Włochem, przybył do Francji umyślnie w cele naturalizowania się, po otrzymaniu którego wniósł prośbę o rozwód. Prawo rozwodowe nie istnieje we włoszech, dla tego hr. Menebrea naturalizował się we Francji. Przeciw temu postępkowi zaprotestowała jego żona, zakwestjonowawszy legalność naturalizacji. Kwestja tym sposobem stała się sprawą międzynarodową.

W akademii zawakowały trzy krzesła pośmierci Renana, Marmiera i Roussetiea. Kandydatami są: Brunetier, Avatok France, Thureau i... Zola.

PROGRAM
wyższego zakładu naukowego dla kobiet imienia dra Adrjana Baranieckiego.

Wydział literacki:

Rok I. Kwartał I.: Historja polska (Piastowie) 2, powszechna (dzieje starożytne) 3, literatury polskiej 4, sztuki 3 godziny w tygodniu. Kwartał II.: Historja polska 2, powszechna 3, literatury polskiej 4, sztuki 3 godziny w tygodniu.

Rok II. Kwartał I.: Historja polska 2, zasady psychologii 2, zarys historji filozofii 3, historja literatury powszechnej 4 godziny tygodniowo. Kwartał II.: Historja powszechna (XIX wieku z uwzględnieniem dziejów Polski oraz organizacji państw) 4, zasady wychowania 2, etyka chrześcijańska 3, historja literatury powszechnej 3 godziny w tygodniu.

Wydział przyrodniczy:

Rok I. Kwartał I.: Arytmetyka i geometrja 3, chemia nieorganiczna 1, fizyka 3, gospodarstwo domowe 2, geografia fizyczna Polski 2 godziny w tygodniu. Kwartał II.: Kosmografia 3, chemia organiczna 2, fizyka 3, gospodarstwo wiejskie 2, zasady mineralogii 2 godziny w tygodniu.

Rok II. Kwartał I.: Zoologia 2, botanika 3, zasady geologii 2, chemia codziennego życia 2, fizyologia wraz z początkami antropologii 3 godziny w tygodniu. Kwartał II.: Zoologia 2, botanika 3, ogrodnictwo i warzywnictwo 3, zasady biologii 2, zarys ekonomii społecznej 2, hygiena 2 godziny w tygodniu.

Wydział artystyczny:

Przez trzy kwartały: I. oddział rysunków ornamentowych 4 godz. w tygodniu; II. oddział rysunków z gipsów i natury 6 godz. w tygodniu; III. oddział rysunków z natury i malowania olejnego 6 godzin w tygodniu; IV. oddział malarstwa akwarelowego 2 godz. w tygodniu; V. oddział modelowania i rzeźbiarstwa 4 godziny w tygodniu.

Przez dwa kwartały: Wykłady: perspektywy 2 godz. w tygodniu; anatomii artystycznej 2 godziny w tygodniu; nauki o stylach 1 godzina w tygodniu.

Program powyższy przedłożony zostanie na jednem z najbliższych posiedzeń Rady miasta, a gdy uzyska zatwierdzenie, zostanie w życie wprowadzony.

Profesorowie, którzy w zakładzie mają wykładać, są:

Na wydziale literackim: p. dr. Anatol Lewicki, prof. Uniw. Jag.: historję polską; p. Marjan Dubiecki: historję literatury polskiej; p. Jan Wdowiszewski, kustosz Muzeum techn.-przemysł: historję sztuki; p. Andrzej Niziol, dyrektor seminarjum naucz.: zasady psychologiii i wychowania; p. dr. Edward Porębowicz: historję literatury powszechnej.

Nazwiska prelegentów historji powszechnej, zasad historji filozofii i etyki chrześcijańskiej będą później podane.

Na wydziale przyrodniczym: p. dr. Daniel Wierzbicki, adjunkt obserwatorjum astronomicznego: arytmetykę, geometrję i kosmografię; p. dr. Ernest Bandrowski, prof. państw. szkoły przemysłowej: chemię; p. dr. Franciszek Tomaszewski. prof. gimn. św. Anny: fizykę; p. Alfons Lippoman, redaktor *Tygodnika rolniczego*: gospodarstwo domowe i wiejskie; p. dr. Władysław Szajnocha, prof. Uniw. Jag.: zasady mineralogii i geologii; p. dr. Konstansty Jelski: zoologię; p. dr. Napoleon Cybulski, prof. Uniw. Jag.: fizyologię; p. dr. Józef Rostafiński, prof. Uniw. Jag.: botanikę i zasa-

---

jemnością; wywdzięczy się tym sposobem za uprzejmą gościnność.

— Skróci im to zresztą czas, który będą zapewne spędzały ciągle razem, — dodała pani Czarska, gdy już wszystko zostało ułożone — a nawet prosiłabym, aby tak było, o ile towarzystwo mojej córki nie sprzykrzy się pannie Helenie... Zdarzają nam się nieraz odwiedziny męzkiej młodzieży; dziwnem by więc było, gdyby Iza sam na sam z temi panami pozostawała w czasie mojej nieobecności...

— Szanowna pani ma zupełną słuszność,— odpowiedziała pani Brożkowa — położenie ułatwi się najlepiej w ten sposób.

Rozeszły się po tych słowach, obie równie zadowolone z przebiegu rozmowy. Matka Heleny widziała ją u progu zaczarowanego przybytku, do którego wstęp oddawna pragnęła dla niej zdobyć; pani Czarska zaś, wsiadając do karety, czekającej przed domem, ku wielkiemu zdziwieniu stróża, nawykłego widywać tylko jednokonki zajeżdżające przed bramę, winszowała sobie w duchu zręczności, z jaką potrafiła za darmo pozyskać dla swojej córki nauczycielkę rysunku i pannę do towarzystwa.

— Opłaci mi się przez to ta wizyta — myślała, — choć doprawdy zmęczyła mię trochę ta pani, ze swoją tak wyraźną chęcią pięcia się do naszego towarzystwa. Że też to ludzie nie chcą prawie nigdy trzymać się swojej sfery!...

Zamyśliła się przez kilka chwil, potem zajrzawszy do karnecika z biletami, pociągnęła żywo za sznurek od kozła i rzekła do stangreta:

— Jedź na Miodową ulicę, do pałacu księżnej Idalii. — Co za szczęście, że mi jeszcze został jeden bilet! — dodała w myśli. — Księżna chyba już mniema, żem o niej zapomniała.

Helena niezmierniesię ucieszyła, gdy ściskającą ją Iza zawiadomiła przyjaciółkę o uzyskanem już pozwoleniu p. Brożkowej na jej podróż, ale potem ogarnął ją żal za rodzicami, z którymi miała się rozstać na czas dłuższy i doznała dziwnego a smutnego wrażenia, jak gdyby nie umiała wyobrazić sobie tego nowego życia, w którem tyle miłych wrażeń odnieść miała, ale także utracić tak wiele. Wahała się prawie, ale dane już przyrzeczenie matki w połączeniu z naleganiami Izy, nie zostawiło jej możności odmowy.

Gdy się Bronisław dowiedział od Heleny o jej blizkim wyjeździe, pobladł tak mocno, że musiała ona to zauważyć. Mimowoli prawie zawołał:

— Ależ to niepodobna! pani chyba żartuje?

A ona, pod wrażeniem widoku jego cierpienia, bezwiednie także odpowiedziała zcicha:

— Wrócę niedługo... panie Bronisławie.

Po raz pierwszy wtedy, nazwała go po imieniu, jakby go tem pocieszyć chciała, ale zaraz potem zaczęła swobodnie mówić o czemś innem i wkrótce wyszła z pokoju.

(Ciąg dalszy nastąpi).

IER P

odzi codziennie o godzin

istracja: ulica

3 Listop. 1892 n. 293.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

Powyższy ustęp aż nadto objaśnia do jakiego stopnia ks. Rzewuski wierzył nowemu arcypasterzowi, i jak otwarcie wyznawał swój prawdziwy patrjotyzm. A jednak nie jest ten ustęp zupełnym, a tylko takim, jakim go przepuściła cenzura rosyjska w „Pamiętniku religijno-moralnym“ (1862 r., tom IX). Że Rzewuski mówił więcej gorąco, i że napomknął pod przenośnią o ciężkiej walce, jaką z rządem stoczyć przyjdzie, mamy dowód w życiorysie arcybiskupa Felińskiego, wydanym przez ks. Ignacego Polkowskiego. Znajduje się tam bowiem ustęp następujący z przemówienia ks. Rzewuskiego: „Zaufajcie i nam, którzy postawieni jakoby na straży przy boku jego (arcybiskupa) czuwać będziemy aby was nie pożarł ów lew ryczący, który według słów apostoła, nieustannie krąży“.

Lew ryczący rzeczywiście nie zasypiał, i chciał z arcybiskupa zrobić powolne narzędzie swych zamiarów. Pierwszym krokiem rządu rosyjskiego w tym kierunku było przerwanie wszelkich stosunków arcypasterza z Rzymem.

Kiedy ks. Feliński otrzymał drogą prywatną list Ojca św. Piusa IX, posłał natychmiast karetę po ks. Rzewuskiego, aby się z nim podzielić radością. Zaledwo ks. Rzewuski przybył i odczytał list Ojca św., wręczono arcybiskupowi pamflet skierowany przeciw niemu p. t. „Słowo narodu polskiego do arcybiskupa Felińskiego“. Rozgoryczony arcypasterz, w gorących słowach wypowiedział swój pogląd na sprawy narodowe, w którym przebijała myśl, że rozwagą i powolnością zdoła się rząd ułagodzić i ojczyźnie zapewnić spokój i rozwój oparty na reformach. Ks. Rzewuski podzielał zdanie, że tą drogą iśćby należało, ale dodał: „niech mi wolno będzie powiedzieć, że rządowi, który nas tyle razy zawiódł, tylko z wielką ostrożnością ufać należy“.

Niestety, rychło się przekonał arcypasterz o słuszności uwagi swego powiernika. Nie tu jednak miejsce opisywać rządy ks. Felińskiego archidjecezją warszawską i wogóle Kościołem katolickim w Królestwie. Uczyniono to już dawniej i dość szczegółowo, poprzestać więc należy na skreśleniu dalszej działalności ks. Rzewuskiego.

Pozostawiamy na boku prace jego kaznodziejskie i kapłańskie, spotykamy o nich liczne wzmianki we współczesnych czasopismach. Chyba to zanotować należy, że kiedy ks. Feliński zarządził rekolekcje całego duchowieństwa archidjecezji w Łowiczu (w październiku 1862) Rzewuski był tych rekolekcyj przewodnikiem, witał i żegnał zebranych kapłanów.

Arcypasterz poznał się na całej piękności jego duszy i chciał, że tak powiemy, urzędowo zamanifestować, że jemu najwięcej ufa, że na jego radach głównie polegać będzie i że z nim chce podzielić trudy rządzenia. Wskutek tego udał się z prośbą do stolicy apostolskiej, aby ks. Rzewuskiego mianowała jego sufraganem.

Zanim przychylna odpowiedź nadeszła, wybuchło powstanie styczniowe, polała się krew po niwach polskich, a żołdactwo moskiewskie pod dowództwem jenerałów i pułkowników, żądnych rabunku i orderów, rozlewało się po wszystkich ziemiach polskich, pod zaborem rosyjskim zostających, aby nietylko chwytać i rozbrajać powstańców, lecz aby wyprawiać formalne rzezie, gwałty i pożogi. Nastał czas szubienic, czas wielkiej ofiary krwi i mienia w obronie praw narodowych. I jakby za mało nam było tych przejść strasznych, jeszcze do dziś dnia prowadzimy ciągłą, nieustanną walkę między sobą o to, kto wywołał i dlaczego wywołał powstanie; jeszcze dziś ciału tak strasznie poszarpanemu zadajemy rany i miast to ciało goić, a zrujnowaną strzechę chaty piastowej naprawiać i łatać, przeszkadzamy sobie w tej pracy szerzeniem nienawiści, rzucaniem insynuacyj, oszczerstw i obelg wzajemnych. Zapominamy, że każda waśń domowa w narodzie zgniecionym i uciemiężonym, to korzyść dla wrogów, korzyść dla ciemiężycieli, że lubo rozum każe krytycznem okiem spoglądać na przeszłość, aby nie powtarzać błędów popełnionych, to przecie ten sam rozum każe, aby chłodno ubiegłe dzieje rozpatrywać, spokojnie je oceniać, nie drażniąc, nie prowokując, nie pracując na rzecz nieprzerwalności... kłótni narodowych. Te waśnie, to zarazek utajony, który każdej chwili gotów byłby wywołać epidemię, gdyby nastały gorętsze i sposobne ku temu czasy. Mielibyśmy znów kilka obozów, z których każdy rwałby się do rządów, mielibyśmy dużo serc, ale ani głowy ani ręki, któraby nad niemi zapanować była zdolna.

Ale odbiegamy od rzeczy — wróćmy do naszego biskupa-wyznawcy.

Ks. Rzewuski został prekonizowany na biskupa sufragana warszawskiego, z tytułem biskupa prusseńskiego *in part. inf.* dnia 16 marca 1863 roku. Potrzeba było jeszcze czekać na potwierdzenie ze strony cara, które też nastąpiło w Carskiem Siole w dniu 2 czerwca. Nominacja Rzewuskiego ogłoszoną została w urzędowym *Dzienniku powszechnym* z dnia 11 czerwca 1863 r., jednocześnie z nominacjami ks. Wincentego Popiela na biskupa płockiego, ks. Konstantego Łubieńskiego na biskupa augustowskiego i ks. Jana Kalińskiego, biskupa bełzkiego na koadjutora biskupa chełmskiego unickiego.

O konsekracji biskupiej trudno było wówczas myśleć, bo była to chwila, w której burza zawisła nad głową ks. arcybiskupa Felińskiego i za małą chwilę, bo za dni parę miał grom w nią uderzyć.

Znanym jest powszechnie ów śmiały list, jaki wystósował ks. Feliński do cara Aleksandra II-go, w którym wobec lejących się potoków krwi, błagał o zmiłowanie nad nieszczęsnym narodem, o zwrócenie mu zupełnej niepodległości i o połączenie z Rosją tylko za pomocą dynastji. Z Petersburga nadszedł telegram, aby dostojny arcypasterz natychmiast stawił się przed carem w Gatczynie.

Każdy wiedział co takie wezwanie znaczyło. Przeczuwał i arcypasterz że nie powróci więcej do Warszawy. Wybrał więc na następcę swego „czcigodnego ks. Pawła Rzewuskiego biskupa, nominata, sufragana“. „Jemu oddaję zarząd archidyecezji i co on uczyni, uczyni zawsze w imieniu mojem“. Pożegnanie z arcypasterzem było rozczulające. W imieniu kleru i kapituły żegnał go ze łzami ks. Rzewuski. Arcypasterz jeszcze raz wezwał zgromadzonych do posłuszeństwa swojemu zastępcy i dodał te pamiętne słowa: „tylko jego słuchajcie; gdyby przedstawiono wam odemnie jakiekolwiek bądź rozporządzenia niezgodne z tem, co dotąd czyniłem, nie przywiązujcie do nich żadnego znaczenia, bo będą one albo fałszywe, albo pochodzić będą ze słabości ciała i ducha, którym jako człowiek ułomny uledz mogę“.

Wyjazd arcybiskupa Felińskiego nastąpił dnia 14 czerwca 1863 roku. Po trzytygodniowym pobycie w Gatczynie, w którym to czasie usiłowano bezowocnie nakłonić ks. Felińskiego, aby ze swego stanowiska pasterskiego potępił powstanie, przeznaczono arcybiskupowi warszawskiemu na miejsce pobytu Jarosław Dostojny wygnaniec natychmiast uwiadomił o swoim losie ks. Rzewuskiego. Wówczas ks. Rzewuski nie zważając na to, jakiego prześladowania czekać mogą, wydał okólnik nakazujący powszechną żałobę. W okólniku tym polecał, aby na znak smutku i żałoby we wszystkich kościołach umilkły dzwony, organy, muzyka i śpiew. „Nadto,—są sło„wa okólnika, — czytamy w dziejach apo„stolskich (Roz. 12. 5), że kiedy Piotr św. „został wtrącony przez Heroda do więzienia, „chrześcijanie ówcześni ciągle zasyłali za nim „swoje modły do Boga: „Quando Petrus „servabatur in carcere oratio flebat sine in„termissione ab Ecclesia ad Deum pro eo“ i „że Bóg przez wzgląd na ich modły gorące, „posłał do więzienia anioła, który, kiedy św. „Piotra uderzył w bok mówiąc „wstań“, co„prędzej kajdany z niego opadły. Otóż po„mnąc na skuteczność chrześcijańskiej mo„dlitwy, wzywam całe Szanowne Duchowień„stwo, aby upominało lud wierny do wy„strzegania się wszelkich grzechów, do wy„konania wszelkiego rodzaju dobrych uczyn„ków, a osobliwie do zasyłania ciągle za „swym pasterzem gorących modlitw do Pana „Zastępów, w którego rękach są wszystkie „serca władców ziemi“.

Żałobę nakazał ks. Rzewuski 11 lipca, to jest w tydzień po odebraniu listu od ks. Felińskiego zawiadamiającego o wywiezieniu go do Jarosławia. Nazajutrz dnia 12 lipca we wszystkich kościołach warszawskich odczytano z ambon to rozporządzenie „biskupa nominata prusseńskiego, wikarjusza generalnego archidjecezji warszawskiej“. Na rozporządzeniu podpisany był oprócz ks. Rzewuskiego ks K. Weloński. W korespondencji tegoż dnia pisanej z Warszawy do *Dziennika Poznańskiego* znajdujemy ustęp następujący: „Wrażenie, jakie odczytane rozporządzenie ks. „Rzewuskiego, wywarło na wiernych, było „niezmierne. W kościele farnym (katedrze „św. Jana) sam byłem świadkiem jak głośne „łkanie słuchaczów zagłuszyło na chwilę sło„wa kapłana i zmusiło go wstrzymać się w „połowie czytania...“

Jednocześnie z telegramami o dwumiesięcznym urlopie Wielopolskiego, rozeszły się po Europie telegramy, że ks. Rzewski dobrowolnie złożył swój urząd. Były to wieści kłamliwe, pochodzące z nieznajomości charakteru dostojnego kapłana, który raz przyrzekłszy swemu arcypasterzowi wierne wypełnianie włożonych nań obowiązków, nie myślał ani na chwilę cofnąć się z drogi najeżonej trudnościami, choć wiedział jak przykre i bolesne czekają go następstwa.

Za przykładem ks. Rzewuskiego poszli wszyscy biskupi Królestwa (z wyjątkiem augustowskiego) i zarządzili żałobę w swych djecezjach po wygnanym arcypasterzu. Biskup djecezji lubelskiej Wincenty Pieńkowski w rozporządzeniu swojem z dnia 1 sierpnia 1863 powołał się wyraźnie na przykład dany przez „biskupa nominata prusseńskiego“. Ostatnim, który poszedł za głosem ogólnym, był biskup płocki (rozporządzenie z dnia 3 października).

Kazimierz Bartoszewicz.

(*Ciąg dalszy nastąpi*)

Zmiany ambasadorów.

Ogólną uwagę zwracają na siebie zaszłe w ostatnich dniach zmiany między dyplomatami niemieckiego cesarstwa. Niewiadomo dotąd, dlaczego odwołano hr. Stumma z Madrytu, jak również, dlaczego przeniesiono ambasadora Radowitza do Madrytu z Konstantynopola, który przez tyloletni pobyt na swem dawnem stanowisku przy dworze sultana, znał wszystkie intrygi i intryżki tamtejsze, a tem samem mógł bardzo skutecznie działać. Bardzo wiele osób chce widzieć jako powód do tych zmian rzekome solidaryzowanie się owych panów z ks. Bismarckiem, nawet już po jego upadku. Także i odwołanie Schlözera z Rzymu, miało nastąpić dla tej samej przyczyny, chociaż urzędownie zarzucono mu, że dopuścił przez swą nieuwagę do zbliżenia się Ojca św. do Francji.

O ile te wszystkie pogłoski mają słuszne podstawy, dziś dociec trudno, w każdym jednak razie możnaby sądzić, że z odwołaniem Radowitza z Konstantynopola nastąpi prawdopodobnie zmiana w kierunku wschodniej polityki Niemiec, której poniekąd domyślić się będzie można, kiedy zostanie wiadomem, kto

1892. Rocznik IV.

LSKI

rano.

Cena ogłoszeń:
Za wiersz petitowy, lub jego miejsce, za pierwszy raz 10 cnt., za następne po 5 cnt. Drobne ogłoszenia zwykłym drukiem po 2 cnt. od wyrazu, tłustym drukiem po 5 cnt. od wyrazu. Minimum ceny drobnych ogłoszeń 25 cnt. „Nadesłane“ 20 cnt. od wiersza.
Adres dla telegramów:
„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.
Rękopisów Redakcja nie zwraca.

Florjańska Nr. 28.

j epoki. Albo więc przyjętą bę-
i urzeczywistnioną nauka ko-
ła o zapłacie robotnika, albo
łynie z morza krwi ideał wy-
zony przez Karola Marxa!“
a zaklina w końcu Szwajcarów, aby
wysoko sztandar krzyża i walczyli za-
pod hasłem chrześcijańskich surm bo-
n: *Vexilla Regis!*

Vojna polsko-rosyjska z r. 1831.

(Ciąg dalszy).

nimo jednak graniczącej ze zdradą kra-
zczynności Łubieńskiego i Krukowie-
, byłoby się może jeszcze zwycię-
przechyliło na naszą stronę, gdyby
bicki nie został nagle i to ciężko ra-
m
anat pokaleczył go niebezpiecznie na o-
e nogi, tak, że trzeba go było unieść
a bitwy do Warszawy.
k tedy wojsko nasze pozostało bez wo-
gdyż Radziwiłł, jakeśmy już powiedzieli,
bie malowanym jeno dowódzcą. W tej
ej i krytycznej chwili stał się Skrzy-
aniołem stróżem armii polskiej, którą
len swą nielada przytomnością i odwa
atował od klęski i zupełnego rozbicia,
em on to swoim korpusem, lubo w
ednich zapasach bardzo przerzedzonym
atnim dniu walki pod Grochowem, po-
mał napad całego nawału jazdy nie-
ielskiej i udaremnił ostatnie i rozpa-
wysiłki Dybicza; a działo się to w
posób:
kale opanowawszy po tylokrotnych a-
większą część lasku olszowego posta-
opojeni niespodzianem powodzeniem
zyć ostatni cios Polakom, aby ich zgnieść
hodzie nie oprzeć się aż o Warszawę.
cie pułków jazdy (kirasjerów, huza-
nów), razem 72 szwadronów, a za-
ko 15.000 jeźdźców w odwodzie do-
ymanych — dostało rozkaz wykona-
eralnej szarży czyli jednoczesnego u-
a na wycieńczoną walkami kilkudnio-
armię polską!
rażmy sobie żywo, co znaczy taki atak,
to też za siła 150,000 konnicy. Aż zie-
trzęsła się pod kopytami i tentniła, gdy
romna chmura jazdy na najdzielniejszych
raptem puściła się jak huragan na
wojsk naszych. Dybicz był pewien
że w tych krwawych łamach na mia-
uchocze Polaków. Najprzód uderzyli
zerni moskiewskiej huzary na brygadę
a Szembeka składającą się z pierwszego
ego pułku strzelców. Uderzenie było
ałtowne, że strzelcy się zmieszali, sam
Szembek powalony był z koniem na
a brygada jego cofać się zaczęła. Kil-
bitków nawet przeszło po lodzie przez
roznosząc po Warszawie popłoch, żeś-
bici i wszystko już stracone. Nawet
wie zagraniczni wysłali wtedy sztafety,
gę już Rosjanie zdobyli.
tak jednak, jak huzarom, powiodło się
wskim ułanom. Pierwszy ich pułk
na dywizję Skrzyneckiego, a mia-
e na Czwartaków, którzy tak przywitali

dzielnie ułanów rosyjskich, że ci w tej samej chwili wytrzymawszy jedno tylko przywitanie kulkowe zaraz się cwałem cofnęli.

Ale największe niebezpieczeństwo jeszcze groziło szeregom polskim od kirasjerów polskich. Byli to wysokie, silne olbrzymy na przewybornych i ciężkich koniach, z pióropuszami na przyłbicach, uzbrojeni w potężne miecze rycerskie wielkich rozmiarów. Pierś mieli uzbrojoną w grubą blachę stalową. Na czele tej dywizji kirasjerskiej czyli czterech pułków, postępował pułk imienia księcia Alberta, zwany niezwyciężonym. Pułk ten w roku 1814 pierwszy wkroczył do Paryża, a że wogóle odznaczał się rzadką walecznością, przeto na przyłbicy każdego kirasjera błyszczał napis: „Niezwyciężony“. Nie mieli tedy Polacy do czynienia z pospolitem albo lichem wojskiem, bo już Fryderyk II król pruski, a za nim Napoleon I. o Rosjanach powiedzieli: Co to za wyborne wojsko, co za waleczny żołnierz, ten Rosjanin! Nie dosyć go zabić, ale go jeszcze chyba trzeba przewrócić, a przytem natychmiast do ziemi zakopać, bo inaczej znów stanie na równe nogi! Ci tedy niezwyciężeni, okuci w żelazo kirasjerzy, pod wodzą jenerała Majerdorfa, przedtem suto zagrzani trunkiem, wpadłszy jak wicher na piechotę polską, przełamali pierwszą linię. Dobiegają już do drugiej linii. Tu stał wszakże ósmy pułk piechoty, na jego czele przytomny zawsze i nieustraszony podpułkownik Karski. On to z niezrównanie zimną krwią, kazał czekać spokojnie na tych niezwyciężonych.

Nie dozwolił strzelać, tylko czekać na jego komendę, a zakomenderował dopiero wtedy ognia, gdy już kirasjerzy na dziesięć kroków się zbliżyli. Huknęły wystrzały. Dym wszystko pokrył, ale coś nie ma jeszcze kirasjerów! Trudno opisać co się dziać zaczęło z rycerzami moskiewskimi! Żelazni olbrzymi walili się na dół, aż ziemia jęczała. Rzadko taki wstał żywy, który się zwalił z konia. Wtem uderza jeszcze dzielny pułkownik Kicki z ułanami na nieforemną masę kirasjerską. Bronili się zacięcie kirasjerzy, w końcu prócz 200 w niewolę wziętych, prawie wszyscy polegli, tylko kilku wróciło do marszałka Dybicza, aby mu złożyć doniesienie, że pułk niezwyciężonych nietylko jest zwyciężony, ale nawet już nie istnieje. Jednakże były jeszcze trzy pułki kirasjerskie, które miały iść tuż za niezwyciężonymi. Ale kapitan artylerji polskiej Skalski już od początku zoczywszy ich stanowiska, puszczał na nich bezustanku i bardzo celnie race kongrewskie, czem konie przelękły się i rzucały się w tył, co taki zamęt sprawiło, że musiano się cofnąć zawczasu.

Znów zapanowała trwoga, ale teraz już w szeregach rosyjskich. Wojsko polskie uszykowawszy się należycie chciało iść naprzód i uderzyć na wroga. Niestety nie było wodza! Co za szkoda niepowetowana, że nie korzystano z tych chwil pierwszych po rozbiciu żelaznej jazdy moskiewskiej.

(*Ciąg dalszy nastąpi*).

ówił, podniosła na niego oczy, których
wydał mu się całkiem nowy, i rzekła:
Pan hrabia wyjeżdża podobno... bar-
edługo?
Tak jest — odpowiedział — jutro ra-

domości tej udzielił też niebawem obu
, ubolewając nad interesami, które go
ziani wzywały do Warszawy. Zasmu-
k niepomyślnym zwrotem całej spra-
ni Czarska czyniła następnie wyrzuty
przypuszczając, że mogła swem chło-
bejściem zniechęcić tak pożądanego
nta
eluniu! wystaw sobie, że odjeżdża ju-
nieznośny hrabia Roman! — zawo-
dowana Iza, ściskając swą przyjaciół-
j pokoju, z oczami jeszcze zaczerwie
od rozmowy z matką. — Cóż my
będziemy teraz miały bez niego!
zczęśliwy z niego człowiek! powraca
szawy, — odrzekła z westchnieniem
. — Czemuż ja nie mogę tam się już
!
, moja droga, czyż tobie tak źle tu-
ami? — spytała Iza, — obejmując ją

ch nie; tylko widzisz... tęskno mi
dzo do rodziców.
iaż pobyt w Orłowie stał się o wiele
szym dla Heleny, odkąd nie była zmu-
idywać hrabiego Romana, jednak wra-
akich doznawała w tym nowym dla
wiecie, stały się teraz całkiem odmien-
tych, z jakiemi go niedawno witała.
nią tak, jak gdyby zachwyciwszy się na

razie prześliczną dekoracją, poznawała przy bliższem rozpatrzeniu się grube płótno i lataną tekturę pod tem, co do złudzenia naśladowało żyjące i wonne krajobrazy.

Przy wrodzonym sobie zmyśle obserwacyjnym, łatwo dostrzegła w pani Czarskiej zupełny brak szczerości i prawdy. Wszystko w niej było tylko próżnością lub wyrachowaniem Pomiędzy gośćmi nawiedzającymi Orłów nieraz, wyróżniała widocznie osoby bogatsze lub zajmujące wyższe stanowisko, z innymi trzymała się zawsze na stopie bardzo chłodnej. Uważała dobrze Helena owe nieznaczne odcienia i spostrzeżenia te pociągały ją tem bardziej ku Idzie

— Ile ona musi mieć serca i wrodzonej szlachetności, — powiadała sobie nieraz, — jeśli potrafiła, przy całej łagodności swojej, sobą zostać, pomimo wpływów swojej matki. A jednak, nie zdoła ta słaba istota oprzeć się im, gdy jej przyjdzie w otwartej walce bronić swojej przyszłości... O, biedna ona!

V.

Niespodziewana wiadomość rozproszyła od razu obawy zbudzone w pani Czarskiej przez wyjazd hrabiego Romana, którego obietnicy powrócenia wkrótce do Orłowa w połowie tylko wierzyła.

Pewnego dnia odebrała od księżnej Idalii telegram donoszący, że ta pani, w przejeździe do wód, do których się udawała, postanowiła zboczyć nieco z drogi, dla spędzenia jednego dnia u niej.

(*Ciąg dalszy nastąpi*).

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

Zanim jeszcze na znak żałoby zamilkły dzwony, zanim pogrzeby odbywały się cicho, bez śpiewów duchowieństwa, miał już ks. Rzewuski pierwsze starcie z rządem. Dyrektor główny prezydujący komisji rządowej wyznań religijnych i oświecenia publicznego, Michał Grabowski, w liście „konfidencjonalnym“ z d. 7 czerwca odniósł się do ks. arcybiskupa Felińskiego z żądaniem, aby pociągnął do najsurowszej odpowiedzialności ks. Grodzickiego, proboszcza miasta Warki i wymierzył nań „karę przykładną za zaniedbanie najświętszej powinności kapłana“ a mianowicie za to, że odmówił przygotowania na śmierć skazanych na rozstrzelanie powstańców Kononowicza, Sadowskiego i Łabędzkiego. Odpowiedź na ten list wygotował ks. Rzewuski w dniu 23 czerwca i zawiadomił: że po wezwaniu dziekana właściwego, tenże *sub fide sacerdotali*, czyli pod przysięgą na święte namaszczenie kapłańskie, zeznał co następuje: Wykonanie wyroku nastąpiło w samą uroczystość Bożego Ciała, a po księdza posłano wówczas dopiero, kiedy skazanych na plac wyprowadzono. Ks. Grodzicki „nie miał odwagi“ sam jechać z duchowną posługą, ale wyznaczył natychmiast w tym celu ks Wronikowskiego, gwardjana OO. Franciszkanów, „który bez żadnego ociągania siadłszy na konia, w pełnym biegu, wraz z kapitanem po księdza przysłanym przybył na plac“ w chwili gdy trzy ofiary były już do słupów przywiązane. Gdy ks. W. chciał postąpić ku skazanym, wstrzymał go kapitan, a w parę sekund padły strzały i nieszczęśliwi Bogu ducha oddali. Po egzekucji jenerał Meller Zakamelski rzekł do ks. Wronikowskiego: „pan ksiądz może jeszcze pozostać i pomodlić się.“ Z tego przedstawienia rzeczy okazało się: że w ostatniej dopiero chwili zażądano kapłana i że tenże przybył natychmiast, lecz wykonanie wyroku „nie wiadomo dla czego“ zostało przyspieszone. Wina więc, że skazańcy na śmierć nie byli przygotowani cięży na jenerale Melle Zakamelskim, również jak wina niewłaściwości dnia wybranego na wykonanie wyroku. Ostatni ustęp odpowiedzi brzmiał dosłownie: „wstrzymuję się od dalszych uwag, jakie w tym przedmiocie nastręczyć się mogły; poprzestanę tylko na przypomnieniu JW. Panu tej prawdy katolickiej, że bodaj zginąć światu całemu, niż dopuścić szkody jednej nawet duszy. Racz wreszcie JW. Pan abyś te uwagi prawną i najdotkliwszą boleścią natchnione najwyższym władzom zakomunikować raczył, aby wymierzający wyroki w tych smutnych czasach i ich wykonawcy nie na samych tylko doczesnych stosunkach sprawy tego świata opierali“.

Pod tym listem do M. Grabowskiego znajdował się podpis ks. arcybiskupa Felińskiego mimo, że już przed 10 dniami wyjechał on do Petersburga. Albo więc ks. arcybiskup położył swój podpis, zostawiając ks. Rzewuskiemu zredagowanie odpowiedzi, albo też ks. Rzewuski posłał mu przygotowaną odpowiedź do podpisu.

W tydzień później d. 1 lipca nadesłał M. Grabowski zawiadomienie do ks. arcybiskupa warszawskiego, a właściwie do jego zastępcy ks. Rzewuskiego, że książe namiestnik Królestwa polecił zażądać od wszystkich biskupów i administratorów dyecezji, „aby w razie aresztowania jakiegokolwiek duchownego za przewinienia polityczne, zarządzali sami pod osobistą odpowiedzialnością natychmiastowe wyznaczenie na miejsce aresztowanego innego księdza dla dopełnienia w tej parafji wszelkich obowiązków religijnych“.

Zawiadomienie to doszło do ks. Rzewuskiego w d. 3 lipca i tegoż samego dnia posłał ks. Rzewuski odpowiedź pełną spokoju i godności. Zaznaczywszy, że każda zwierzchność dyecezjalna pojmuje sama dobrze jak ciężką krzywdą dla ludu jest pozostawienie jakiejkolwiek parafji bez kapłana, czuje się jednak w obowiązku zauważyć, że z powodu niewystarczającej liczby duchowieństwa archidjecezjalnego, częstokroć nalegania parafian i proboszczów o wikarjuszów muszą zostać bez skutku. Dalsza część odpowiedzi brzmi dosłownie:

„Zwierzchność dyecezjalna znajduje się w trudnem bardzo położeniu, któremu zaradzać nie będzie w stanie. Włożenie przeto na nią osobistych odpowiedzialności w przedmiocie obsadzenia niebawnie posad wakujących, jest bardzo bezwzględnem. Samo z siebie wypada, że jeżeli ubytek zwyczajny kapłanów przez śmierć kilkunastu indywiduów corocznie przypadający, znajduje zapełnienie przez to, że seminarja dostarczają nowo wyświęconych duchownych i to w niedostatecznej liczbie, to ubytek nadzwyczajny przez aresztowania pokryć się nie da, tem więcej, że kleryków przed czasem święcić z ustaw Kościoła nie wolno. Wszakże w przedmiocie powyższym nastręcza się jeden środek do użycia. Bolesne doświadczenie poucza, że aresztowania kapłanów dopotąd dokonywane, nie były uzasadnione, ich uwięzienie przeciągało się zbyt długo, badanie było zwłóczone i dopiero po znacznym przeciągu czasu, wypuszczano ich na wolność jako niewinnych; a tymczasem i oni i ich parafje dużo ucierpiały! Dowodów na to dostarczają księża:

„Gacki, Malanowicz, Kasprzycki, Batkowski, Wroński, Bieronoski, Ćwikliński, Siekulski, Wittman, Chmielewski, Napiorkowski, Dłużniewski, Skupieński, Skibniewski i wielu innych.

„Nie zwierzchność dyecezjalna przeto, ale władze wojenne osieroceniu parafji zapobiedz mogą, tym sposobem, jeżeli nikt z duchownych, tylko przekonany, aresztowanym nie będzie, jeżeli badanie przyjdzie rychło, jeżeli oskarżyciele fałszywi będą surowo karani, wreszcie, jeśli sądy wojenne nie będą chwytały za jakieś pozory, ale zdanie swoje na dowodach poważnie zebranych opierać będą.

„W końcu upraszam JW. Pana, abyś niniejsze uwagi władzom wyższym zakomunikować raczył“.

Dokument powyższy rozpoczynał się od słów: „Arcybiskup Metropolita warszawski do JW. dyrektora i t. d.“ — kończył się zaś podpisami: „w zastępstwie biskup nominat prusseński, wikarjusz jeneralny ks. Paweł Rzewuski — Ks. K. Weloński.

Z chwilą wywiezienia ks. arcybiskupa Felińskiego do Jarosławia, przeciął rząd rosyjski wszelkie stosunki pomiędzy nim a Rzewuskim. Starania o ich przywrócenie w pierwszej chwili nie odniosły żadnego skutku. Nareszcie zdecydowano się na iście rosyjski sposób załatwienia sprawy. Grabowski zawiadomił „oficjała jeneralnego archidjecezji warszawskiej“ o postanowieniu w tym względzie cara i księcia namiestnika. „Ponieważ arcybiskup Feliński, znajdujący się obecnie na czasowem (?) mieszkaniu w Jarosławiu, poruczył JW. Panu załatwianie tylko bieżących interesów powierzonej jego zarządowi archidjecezji, a wszystkie ważniejsze sprawy pozostawił sobie, przeto Najjaśniejszy Pan rozkazał, aby wszystkie w ogólności przedstawienia Waszej Ekscelencji do ks arcybiskupa, odnoszące się do zarządu archidjecezją warszawską, posyłane były do niego nieinaczej jak za pośrednictwem sekretarjatu stanu i aby tąż samą drogą przechodziły wszelkie rozporządzenia i w ogólności cała korespondencja ks arcybiskupa z podwładnemi mu duchownemi władzami w Królestwie“. W dalszej części M. Grabowski podniósł sprawę uposażenia ks. Felińskiego i polecał z woli monarszej ks. Rzewuskiemu wszelką korespondencję z ks. Felińskim dostarczać komisji rządowej wyznań religijnych i oświecenia publicznego i „dołączać polskie przekłady tych z pomiędzy przedstawień rzeczonych, które będą redagowane w języku łacińskim“.

Był to więc nowy gwałt, uczyniony prawom Kościoła, gwałt zrodzony ze systemu szpiegostwa, a pragnący z jednej strony ograniczyć władzę ks. Rzewuskiego kłamliwem twierdzeniem, że tylko „bieżące sprawy“ wolno mu załatwiać, z drugiej strony przeszkodzić ks. Felińskiemu w wydawaniu rozporządzeń będących nie na rękę rządowi. W każdym razie rząd przyznawał jeszcze arcybiskupowi prawo rządzenia archidjecezją Ale niedługo i tego mu było za wiele.

Rozpoczęto naciskać Rzewuskiego, aby zdjął żałobę, a jednocześnie, aby przyjął tytuł administratora, a nie mianował się zastępcą arcybiskupa. Rzewuski obu tym żądaniom odmówił. Żałobę oparł na prawie powszechnem Kościoła, a tytuł administratora zmieniłby sytuację, bo wówczas skończyłoby się prawo ks. arcybiskupa do rządzenia kościołem w Królestwie Administratora djecezji wybierała według ustaw kapituła, a zastępcę swego miał prawo mianować tylko arcybiskup. Nie rozchodziło się więc tutaj o czczą zamianę tytułu, lecz o obronę praw Kościoła i o utrzymanie symbolu władzy arcybiskupiej ks. Felińskiego.

Tymczasem dzień za dniem przynosił nowe boleści i rozczarowania. Powstanie, lubo rozrzucone po wszystkich stronach kraju, słabło widocznie. Murawiew zarzucił Litwę setkami szubienic i zarabiał na imię największego barbarzyńcy XIX wieku. Wielopolski z dwumiesięcznego urlopu przeszedł na urlop nieograniczony i uwolniony został od swoich obowiązków (20 września 1863)“ Na dwanaście dni przed jego zupełnem ustąpieniem, namiestnik Królestwa w. ks Konstanty, po rozmowie z carem w Petersburgu powrócił do Warszawy, ale na to tylko, aby zabrać swoją rodzinę i wyjechać do Berlina. Nastały czasy Berga, który w ciągu miesiąca obiecywał zgnieść doszczętnie powstanie.

Kazimierz Bartoszewicz.

(*Ciąg dalszy nastąpi*)

Sprawa dzierżawy teatru krakowskiego.

Komisja teatralna Rady Miejskiej w Krakowie wybrała z łona swego komitet, któremu — jak wiadomo — poleciła wypracowanie warunków, na podstawie których nowy teatr krakowski ma być wypuszczony w dzierżawę nowemu przedsiębiorcy, wybranemu po rozpisaniu konkursu. Otóż w dniu 29 p. m. na posiedzeniu tegoż komitetu dr. Faustyn Jakubowski złożył projekt umowy, który w tych dniach ma przejść przez ogień rozpraw szczegółowych, do których zawezwani będą prawdopodobnie kompetentni znawcy stosunków teatralnych. Dla zapoznania czytelników naszych z tym ciekawym referatem, podajemy tu główne jego punkta.

„Teatr ma być wydzierżawionym na lat 6. Tytułem czynszu rocznego ma płacić przedsiębiorca kwotę 1000 złr. Jest to czynsz tylko pozorny, gdyż gmina m. Krakowa nie chce mieć z teatru żadnych zysków i kwoty 1000 złr. używać będzie na utrzymanie zewnętrznej strony teatru; w tym celu przedsiębiorca nie będzie już ponosił żadnych wydatków. Przedsiębiorca obowiązanym jest dawać przedstawienia tragedyj, dramatów, komedyj, sztuk ludowych, wodewilów przez 10 miesięcy w roku, a najmniej 4 razy w tygodniu. Przedstawienia mogą się odbywać tylko w języku polskim; w innych językach wyłącznie za zezwoleniem komisji teatralnej. Repertoar powinien odpowiadać wymaganiom sztuki, moralnemu stanowisku Krakowa w Polsce i wymaganiom czasu, ze szczególnem uwzględnieniem literatury dramatycznej polskiej. Projekt repertoaru winien dzierżawca przedkładać co tydzień do zatwierdzenia komisji teatralnej; projekt taki może przedłożyć na dłuższy przeciąg czasu i uzyskać pisemne zatwierdzenie.

...la 1892. Rocznik IV.

...OLSKI

...e 8 rano.

Cena ogłoszeń:

Za wiersz petitowy, lub jego miejsce, za pierwszy raz 10 cnt., za następne po 5 cnt. Drobne ogłoszenia zwykłym drukiem po 2 cnt. od wyrazu, tłustym drukiem po 5 cnt. od wyrazu. Minimum ceny drobnych ogłoszeń 25 cnt. „Nadesłane“ 20 cnt. od wiersza.

Adres dla telegramów:

„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.

Rękopisów Redakcja nie zwraca.

...a Florjańska Nr. 28.

nowo powstałe cesarstwo niemieckie, przyjąwszy na wzór Anglii złoto za wyłączną miarę wszelkiej wartości, zaczęło wyprzedawać swoje talary — kraje Unii monetarnej łacińskiej — które do owego czasu miały u siebie system dwukruszcowy, podtrzymujący siłą prawa stosunek złota do srebra jak 1 : $15^1/_2$ — zostały zagrożone wylewieniem swego złota w zamian za talary niemieckie i za srebro napływające z kopalń amerykańskich. Rządy Unii monetarnej łacińskiej postanowiły wówczas, nie przypuszczać więcej srebra do swoich mennic. Sztuki 5 frankowe już wybite, ze stęplem jednego z pięciu krajów zjednoczonych, zachowały jeszcze prawo do obiegu, lecz srebro nie noszące podobnego stempla stało się poprostu towarem, którego cena jest zawisłą od podaży i popytu.

Podaż, t. j. producja min, rosła z dnia na dzień, podczas gdy popyt, zawisły od potrzeb mennic, był zredukowany do całkiem nieznacznej ilości.

Rząd Zjednoczonych Stanów północnej Ameryki sądząc, że interes kraju wymaga, ażeby powstrzymać zastraszający upadek ceny srebra, spowodował wydanie prawa obowiązującego skarb publiczny do zakupowania przeszło półtora miljona kilogramów srebra, każdego roku Obecnie skarb Zjedn. Stan. północ. Ameryki ma w swych podziemnych sklepach, w bitej monecie i w sztabach, 438 miljonów dollarów; — coś tak, jak 12 miljonów kilogramów, albo przeszło 1.000 metrów sześciennych białego kruszcu. Pomimo tego sztucznego popytu, spadek ceny srebra nie został bynajmniej powstrzymany, bo doszedł dziś do 38 penców za uncję, t. j. do $^1/_{25}$ wartości złota. Przestraszeni tym ujemnym rezultatem właściciele kopalń srebra, zawiesili czasowo exploatacją w kilku kopalniach, ażeby nie powiększać i tak już ogromnej podaży.

W północnej Ameryce znaczna większość ludzi politycznych jest szczerze przekonaną, żeby to było w interesie nietylko ich własnego kraju, ale wogóle wszystkich krajów, gdyby rządy wielkich państw europejskich, chciały oznaczyć prawem stosunek wartości srebra do złota. Byle tylko przyjęto system dwukruszczowy Zjedn. Stan. półn. Ameryki, okazałyby się chętne do ustępstw, prawdopodobnie zgodziłyby się one na proporcją wartości złota do srebra, jak 1 do 20.

Nie podlega wątpliwości, że delegowani amerykańscy nie zaniedbają zwrócić uwagi swych kolegów europejskich na fakt, że produkcja kopalń złota jest coraz mniejsza i, — podług zdań uczonych geologów — zmniejszać się będzie coraz bardziej; — podczas gdy potrzeba bitej monety rośnie w miarę, jak się rozwijają stosunki handlowe z krajami zaeuropejskiemi. Wszystkie ludy Azji i Afryki, t. j. ogromna większość mieszkańców kuli ziemskiej, używa w swych tranzakcjach najchętniej monety srebrnej, — gdyby te ludy zobaczyły, że srebro ma w krajach cywilizowanych obieg tak zapewniony — jak złoto, wartość monety białej, podniesłaby się znacznie i u nich. Trzeba przyznać, że to rozumowanie, nie jest bez podstawy; to też system dwu-kruszcowy ma licznych zwolenników nietylko w krajach Unii łacińskiej, — gdzie on jest niby czasowo zawieszony — ale nawet w Niemczech i w Anglii, gdzie system jedno-kruszcowy ma złoto za podstawę.

(Dokończenie nastąpi).

Wojna polsko-rosyjska z r. 1831.

(Ciąg dalszy).

A nic nie było łatwiejszego, jak znieść teraz zupełnie Moskali, których i tak po tym ostatnim wysiłku ogarnęło głuche zwątpienie i panika niesłychana. Polacy wszakże — zamiast uderzyć na rozbitków rosyjskich i jednym zamachem skończyć wojnę, stali, pożal się Boże, nieporuszeni na pobojowisku i dopiero w nocy, na rozkaz Radziwiłła, poczęli — ku największemu zdziwieniu Moskali, zwolna, jakby na placu mustry, cofać się ku Warszawie.

Świetny to był bój dla oręża polskiego, ale zarazem i bardzo bolesny. Około 9 tysięcy wojowników naszych było zabitych, a około 5 tysięcy poniosło rany — mniej więcej — ciężkie.

Daleko większe jeszcze straty mieli Rosjanie. Bez przesady przypuścić można, że oni w tych trzechdniowych walkach pod Grochowem utracili około 30 tysięcy ludzi, bo sami przyznawali, że w jednym tylko dniu 25 lutego, było 15 tysięcy zabitych, rannych i gdzieś zapodzianych tj w niewolę zabranych. Walczyło w tych bitwach pod Grochowem ze strony moskiewskiej 120 000 wojska z 300 armatami, — ze strony zaś polskiej zaledwie było 35.000 żołnierza z 100 działami.

Z pomiędzy naszych w tej bitwie poległych, należy, aby tylko jeden szczegół podnieść, zaszczytne wspomnienie Ludwikowi Mycielskiemu. Walczył on — jak tylko bohaterowie starożytnego świata walczyli. Urwał mu pod Grochowem kartacz rosyjski trzy palce od ręki, a kula karabinowa raniła go w nogę. Szybko sam sobie obwiązał rany i szedł naprzód. Właśnie chciał zagwoździć zdobytą na Moskalach baterją, gdy go kartacz uderzył w kolano, a wkrótce kula działowa uśmierciła dzielnego bojownika. Skrzynecki w rozkazie dziennym podał go za wzór waleczności, wymieniając przytem, że jeszcze trzech braci poległego Ludwika służy w armii.

Nazajutrz tj. 26 lutego rząd narodowy obrał wodzem naczelnym jenerała Jana Skrzyneckiego. Zabrał on się gorliwie do nowej zorganizacji wojsk polskich, które w bitwie grochowskiej wielkie poniosło straty i w tem to dziele rekonstrukcji, nowy wódz wielką zaiste położył zasługę. Tak to kilkudniowa, ciętą i zaszczytną była bitwa pod Grochowem dla oręża polskiego, a ten wielki odniosła skutek, że nieprzyjaciel nie zdobył, jak zamierzał, za jednym zamachem Warszawy, na co Dybicz i sam car z wszelką pewnością liczyli. Ogromne straty poniesione przez armię rosyjską, wielce ją przerzedziły, osłabiły i zdezorganizowały w całości.

O szturmie Warszawy już nie mógł ani marzyć Dybicz, będąc rad w duszy swojej, że armia polska zamiast ustępować niepotrzebnie do Warszawy, nie natarła raczej na niego resztkami sił swoich po rozbiciu ostatniej jego rezerwy, jaką właśnie stanowiła owa sławna brygada kirasjerów. Wszak jenerał Prądzyński domagał się tego bardzo natarczywie, a po odmowie Skrzyneckiego wyrzekł pamiętne słowa: „Czy to nie hańba, że nie korzystamy z powodzenia; żołnierz nasz jest bohaterem, ale dowódcy są tchórzami!“

(Ciąg dalszy nastąpi).

---

z pani robót i proszę, abyś mi je pokazała.

— Przykro mi, że nie mogę uczynić zadość życzeniu księżny odpowiedziała młoda dziewczyna, — ale nie maluję teraz wcale, jestem tu bowiem wyłącznie nauczycielką.

— Skromność pani jest zbyt wielką — rzekła na to księżna, patrząc na nią uważnie — wiem od hrabiego Wojnicza o wyjątkowym talencie jaki posiadasz.

Usłyszawszy niespodzianie to nazwisko, Helena tak mocno pobladła, że ciotka Romana domyśliła się od razu wszystkiego. Znała nadto dobrze jego cynizm i zepsucie, aby nie przeczuwała w jaki sposób mógł objawić kobiecie — nie należącej do jego świata — zachwyt, który w nim obudziła. Zapanowawszy po chwili nad sobą, Helena wyjęła ze swej teki kilka prac pomniejszych, z których jednak księżna, wielka znawczyni w rzeczach sztuki, mogła się przekonać, że pochwały hrabiego nie były przesadzone.

Na obiedzie, jedynym gościem — prócz księżnej — był miejscowy proboszcz, którego zaprosiła pani Czarska dla podtrzymania dawniejszej tradycji, czyniąc to w tej samej myśli, z jaką kazała na stole pomieścić starą zastawę srebrną, uchodzącą za rodzinny zabytek, chociaż nabytą została za granicą przed kilku laty w składzie staroświeczyzny. Obecność księdza należała w owym dniu do uzupełnienia ogólnej reprezentacji.

Pani Czarska wychowana przez bogobojną matkę, wśród zacnej rodziny, szczerze była wierzącą, ale należy przyznać, że odkąd wytworzyła sobie stosunki wśród wyższego świata, w zewnętrznych objawach jej religijności wzięły także udział względy szyku, jeśli się godzi tej nazwy użyć, mówiąc o rzeczy tak wielce poważnej. Dlatego też dzisiaj, wiedząc, że księżna Idalja miewa co dzień u siebie na obiedzie własnego kapelana, posadziła u stołu obok niej zacnego, ale bardzo mało wykształconego księdza, z którym dosyć trudno szła rozmowa wielkiej pani, równie rozumnej jak była dystyngowaną.

Wkrótce po obiedzie, który się wybornie udał we wszystkich swoich szczegółach, tak co do usługi bez zarzutu, jak i pod względem gastronomicznie ułożonego *menu*, stanęła na przeszkodzie zamierzonej wycieczce do lasu, nieprzewidziana katastrofa.

— Ktoś wjeżdża właśnie w ulicę — szepnął do pani domu kamerdyner, — zdaje mi się, że poznałem powozik pani Rzeckiej.

Pani Czarska usłyszawszy to struchlała. A nuż wizyta przeciągnie się cały wieczór?

— Przybywają pani goście, — rzekła księżna, słysząc turkot powozu przed gankiem. — Któż to taki?

— Podobno pani Rzecka, wdowa po dzierżawcy, z którym mój mąż znał się od młodości. Jest to kobieta niezamożna, ale szanowana w okolicy. Z tem wszystkiem, wolałabym była, aby inny dzień wybrała na odwiedziny. Widuję ją tak rzadko zresztą...

(Ciąg dalszy nastąpi).

stanął tu pod zasłoną fortecy Zamoyskiej. Dybicz musiał tedy wysłać znaczny oddział wojska, aby ubezwładnić przykrą i wielce szkodliwą dla Moskali wojaczkę podjazdową. Równocześnie rosyjski głównodowodzący posłał kilka pułków w Płockie dla utrzymania bezpiecznej komunikacji z Litwą. Wtedy to wódz naczelny Skrzynecki za nieustającem naleganiem jen. Prądzyńskiego, skłonił się nareszcie do postanowienia wykonać jego plan dobrze obmyślany, aby, korzystając z nieoględnego rozrzucenia armii nieprzyjacielskiej pobić ją cząstkowo, bez wysiłków nadzwyczajnych i bez wszelkiego hazardowania.

W nocy z 30 na 31 marca wyruszyło wojsko polskie w największej ciszy z Warszawy tak, że nawet most na Wiśle pokryto słomą, aby jak najmniej było turkotu. Użyto tych wszystkich ostrożności, aby nieprzyjaciel od licznych szpiegów swoich o niczem się nic nie mógł dowiedzieć. Wyprawa nocna miała na celu zniesienie korpusów rosyjskich Geismera i hr. Rozena, które rozstawione były w znacznej odległości od głównej armji rosyjskiej. Los wojenny sprzyjał Skrzyneckiemu. Pod zasłoną bowiem grubej mgły, zbliżyło się wojsko polskie do stanowisk zajętych z wielkiem niedbalstwem przez Moskali. Geismar w sile 8,000 żołnierza stał pod Wawrem — Jenerał Maciej Rybiński podszedł Moskali z tyłu i napad rozpoczął, pędząc przed sobą tłumy wystraszone z legowisk nocnych, a z przodu miał natrzeć jenerał Kicki na czele ułanów. Rybiński tak dzielnie uderzył, że za dwie godziny cały korpus Geismera poszedł w rozsypkę i byłby się cały dostał niezawodnie do niewoli, gdyby jenerał Kicki nie był się spóźnił z powodu ciężkiej mgły i nie był przyszedł nieco zapóźno.

I tak jednak zabrano Geismarowi w tej potyczce 2,000 jeńców i 8 dział. Polacy mieli tylko 17 zabitych i garstkę rannych.

Po tem powodzeniu świetnem, rozpoczęła się nazajutrz 1 kwietnia bardzo pamiętna bitwa pod Wielkim Dembem. Już nadmieniliśmy o tem, że jenerał Skrzynecki przywykł do wiele nie mądrego oszczędzania wojsk swoich i lubo miał znaczne siły pod ręką — nie lubiał uderzać na wroga wielkimi masami, ale zawsze tylko małym oddziałem. Był z niego istny wódz homeopatyczny, bo posuwał ostrożność do niedorzeczności. Tak było i pod Dębem. Choć bowiem Skrzynecki miał 36,000 wojska, a Rozen trochę ostrożniejszy od Geismara silnie był ziemnemi szańcami obwarowany, wysłał przeciw niemu wódz polski zaledwie jedną brygadę piechoty t. j. czwarty i ósmy pułk pod jenerałem Małachowskim.

(Ciąg dalszy nastąpi)

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

5 List. — 1892.

(Ciąg dalszy).

Rozpoczęła się nowa serja wywożenia księży. Jednym z pierwszych wygnańców był ks. Weloński regens konsystorza, którego podpis znajdujemy na wszystkich początkowych rozporządzeniach i listach ks. Rzewuskiego, a więc prawdopodobnie oskarżono go o to, że był „złym“ jego doradcą. W miesiąc po nim w nocy z 8 na 9 listopada wywieziono kanoników: Steckiego i Wyszyńskiego. Za nimi poszli inni.

Wypędziwszy znaczną ilość „buntujących się“ księży, rząd zajęty gnębieniem powstania, dał chwilowo spokój Kościołowi i ks. Rzewuskiemu. Takby się przynajmniej zdawać mogło, gdyż do połowy roku 1864 następuje pewna cisza, może tylko dla nas pozorna, przez brak materjałów, których dotychczas na jaw nie wydobyto.

Powstanie upadło, rząd miał już więcej rozwiązane ręce. Biskupi pomału przed nim ustępowali i znosili żałobę po arcybiskupie. Jeden Rzewuski mężnie opierał się do końca i dopiero gdy rok żałoby upłynął, a ks. arcybiskup Feliński uznając, że się „stało zadość prawu kościelnemu“, upoważnił go listem z dnia 20 czerwca 1864 do zniesienia żałoby, odezwały się znów dzwony w kościołach warszawskich, rozlegał się jak dawniej śpiew duchowieństwa w kościołach i na pogrzebach.

Namiestnik hr. Berg postanowił sam się zabrać do upornego biskupa. Wezwawszy go na zamek, wobec licznych dostojników wojskowych i cywilnych, przekładał mu konieczną potrzebę wydania listu pasterskiego do duchowieństwa, któryby mu nakazywał trzymać się zdala od wszelkiej polityki, i wywierać wpływ na ludność w duchu rządowym. Niezmieszany ks. Rzewuski odpowiedział namiestnikowi krótko i jasno: „Do polityki „całkiem się nie mieszam, bo to do mnie „nie należy. Nic zgoła przeciw rządowi do „duchowieństwa nie wydałem, i nic też na „stronę rządu duchowieństwu zalecać nie mogę. Zna ono tak dobrze jak ja swoje obo„wiązki. Gdybym spełnił żądanie Waszej „Ekscelencji, rządowi z pewnością nicbym nie „pomógł, a sobie wiele zaszkodził, bo stra„ciłbym zaufanie u duchowieństwa „i u ludu katolickiego, który widzi jak „srogo rząd Kościół prześladuje“.

Obie strony nie myślały ustąpić. Berg nie chcąc po raz drugi narażać się na odmowę, polecił po pewnym czasie smutnej pamięci kniaziowi Czerkaskiemu, dyrektorowi głównemu komisji spraw wewnętrznych, aby wymógł na Rzewuskim wydanie listu pasterskiego w myśl życzeń rządu. Czerkaski zaręczał, że rząd pragnie tylko posłuszeństwa dla prawa państwowego, i że wiary całkiem nie prześladuje, ani też prześladować nie myśli. Rzewuski nie wierzył zapewnieniom, i otwarcie, z właściwą sobie prostotą wykazywał kniaziowi, jakiego ucisku doznają oba obrządki katolickie: łaciński i unicki. Powtórna stanowcza odmowna odpowiedź, była rezultatem nieudanej misji Czerkaskiego.

W miesiąc jaki później nową „niespodziankę“ zgotowano ks. Rzewuskiemu. Nie było wówczas zakątka ziemi rosyjskiej, z którego by nie szły adresy wiernopoddańcze do Petersburga. *Dziennik powszechny* przez cały rok ogłaszał ich nie setki, ale tysiące. Pisały adresy Uniwersytety, pisali włościanie, pisała szlachta, pisało duchowieństwo prawosławne i mahometańskie, pisali pocztylioni, mieszczanie, kupcy, starowiercy, ormianie pisało wojsko kozackie, pisali „handlarze placu Siemionowskiego“ w Petersburgu, puszkarze tulscy, „handlarze dworu Apraksina“ i t. d. W końcu *Dziennikowi powszechnemu* zabrakło już miejsca na drukowanie w całości wyrażeń uczuć wiernopoddańczych i poprzestawał tylko na spisywaniu miejscowości, w których biły serca oddane carowi.

Treść owych adresów przechodząca często idjotyzmem naiwności wszelkie płody wybujałej humorystyki, dostarczyłaby świetnego materjału dla satyryka, gdyby opisując te straszne czasy wolno było puścić wodze satyrze i humorowi.

Pierwsze tysiące adresów szły z całej Rosji europejskiej i azjatyckiej. Następnie, kiedy powstanie już konało, zaczęły Polska Ruś i Litwa dziękować wspaniałomyślnemu monarsze za zgliszcza i pożogi, za setki rozstrzelanych i powieszonych, za sto tysięcy zabitych, rannych lub wywiezionych w Sybir, jęczących w więzieniach i chroniących swe życie i wolność za granicami kraju. Podpisywać adresy musieli wszyscy: i ojciec, któremu syna powieszono, i mąż, któremu żonę w dzikim napadzie zamordowano, i syn któremu ojca do taczek w kopalniach zaprzęgnięto i stojący nad grobem starzec, któremu wnuczęta rozszarpały piki kozackie.

Musiało więc z kolei i duchowieństwo dziękować za swych członków rozstrzelanych, powieszonych i wywiezionych, za zrabowane kościoły, za sprofanowanie Najświętszych Sakramentów, za rozlew krwi w domach Bożych, za wywiezienie swego arcypasterza, za zdeptane prawa Kościoła. Wyszedł rozkaz do duchowieństwa napisania adresu do cara, a ktoby go nie podpisał, poszedłby na Sybir i lud, i tak już osierocony, pozbawiłby wszelkiej opieki. Nie zgłoszono się jednak w tej sprawie do ks. Rzewuskiego i dopiero kiedy adres został zredagowany, przedstawiono mu go do podpisu. Wahał się długo co uczynić, czy wbrew przekonaniu swemu położyć na adresie swe nazwisko, czy też osierocić archidjecezję, którejby narzucono administratora z woli rządu. A był już taki upatrzony w osobie ks. Zwolińskiego, proboszcza z Pragi, który dla czekających go zaszczytów i dochodów, składał co chwila dowody swych uczuć wiernopoddańczych. Wreszcie zdecydował się ks. Rzewuski podpisać adres, lecz postawił warunek, że na końcu jego umieszczoną zostanie prośba o powrócenie z wygnania ks. Felińskiego i o zaniechanie prześladowania Unitów. Nie pomogły nalegania i przedstawienia Czerkaskiego, adres został podpisany z końcowym ustępem, dodanym przez ks. Rzewuskiego.

W tem ciężkiem położeniu zacnego zastępcy ks. Felińskiego dodał mu otuchy list Piusa IX, wydany do biskupów i administratorów dyecezyj w Królestwie. Ojciec św. ubolewał w nim nad położeniem Kościoła i nad wywiezieniem arcybiskupa warszawskiego. Poruszając sprawę zarządu archidyecezję warszawską, Papież potępiał głośno postępowanie rządu, który chce arcybiskupa złożyć z urzędu i zabrania mu stosunków z duchowieństwem i który sądzi, że „natomiast ma wystarczać ustanowienie jakoby administratora dyecezji w osobie Kochanego Syna Pawła Rzewuskiego“. Nikomu tego rozporządzenia rządu słuchać nie wolno. „Ani też wątpimy — pisał dalej Pius IX — że tenże Kochany Syn nasz Paweł Rzewuski, pomny na swój obowiązek, temuż rozporządzeniu rządu rosyjskiego w niczem ulegać nie będzie i że nadal jak dotąd urząd wikarjusza jeneralnego, powierzony sobie przez czcigodnego Brata Zygmunta, arcybiskupa warszawskiego, swego prawego biskupa, sprawować i świadczyć będzie“.

List nosi datę dnia 30 lipca 1864 r.

Kazimierz Bartoszewicz.

(Ciąg dalszy nastąpi)

Z prowincji.

III.

Nowy Sącz, d. 2 listopada.

Donieść nam z porządku rzeczy wypada o zaszłych w naszem mieście dwóch głośnych wypadkach odznaczenia. — Ponieważ podobne wypadki zdarzają się u nas raz na wiele lat, przeto notujemy je jako nadzwyczajne zdarzenia, o których wiadomość także szerszym kołom przydać się może.

Pierwsze z tych odznaczeń — złotym krzyżem zasługi — spotkało naszego spółobywatela, mieszczanina, — a że tenże jest osobistością w ogóle sympatyczną, to też jego odznaczenie przyjęto sympatycznie. Szkoda tylko, że przy nadaniu tego odznaczenia nie wskazano i nie podano do powszechnej wiadomości szczegółowo zasług, jakie położył odznaczony, — bowiem brak ten dał powód do domysłów nawet i takich, które dla odznaczonego pożądanymi być nie mogą. — Więcej jawności w takich rzeczach z pewnością nie przyniosłoby nikomu a także i odznaczonemu uszczerbku!

Natomiast drugie z zaszłych odznaczeń, wyszłe z uchwały Rady miasta, mianowicie nadanie obywatelstwa honorowego a zatem najwyższego zaszczytu, jakim rozporządza miasto, wywołało — przynajmniej u niewtajemniczonych — powszechne zdumienie!

Zauważyć tu musimy, że miasto nasze w udzielaniu tego zaszczytu było — aż dotąd — bardzo skrupulatne nawet rzec można, wybredne. Żyjących obywateli honorowych miasta naszego liczymy — oczywiście prócz nowo kreowanego — tylko pięciu, a między ty-

la 1892. Rocznik IV.

OLSKI

e 8 rano.

Cena ogłoszeń:

Za wiersz petitowy, lub jego miejsce, za pierwszy raz 10 cnt., za następne po 5 cnt. Drobne ogłoszenia zwykłym drukiem po 2 cnt. od wyrazu, tłustym drukiem po 5 cnt. od wyrazu. Minimum ceny drobnych ogłoszeń 25 cnt. „Nadesłane“ 20 cnt. od wiersza.

Adres dla telegramów:

„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.

Rękopisów Redakcja nie zwraca.

Florjańska Nr. 28.

stwowy byłby rękojmią tylko ich wagi i próby metalu, ale nie ich wartości.

Płaconoby wówczas albo całkiem w złocie lub w srebrze; albo też - częściowo w złocie, a częściowo w srebrze; stosownie do ogody między traktującymi, zawisłej zawsze od konkurencji. Sprzedający nie ma mocy narzucić kupującemu swych warunków, bo gdyby ją miał, kazałby sobie płacić wszystko daleko drożej — tak samo w przyszłości sprzedający nie będzie mógł wymagać zapłaty wyłącznie w złocie, kiedy będą inni, sprzedający te same towary za srebro. Póki będzie egzystowała wolna konkurencja, nikt nie będzie mógł stanowić samowolnie stosunku wartości między srebrem i złotem. Ponieś prawo nie będzie zmuszało nikogo brać srebro w cenie przewyższającej tę, którą ono ma na targu, każdy będzie przyjmował chętnie pieniądz bity z tego kruszcu, a więc i bilet bankowy opiewający na srebro; im więcej zaś będzie rozpowszechniony obieg monety srebrnej tem większą będzie jej wartość w stosunku do złota.

Ceny i sposób płacenia będą się regulowały między prywatnemi ich dogodnością; — jedynie państwo wówczas — tak, jak i dzisiaj — ustanowi samowolnie, na podstawie swej władzy i słuszności, zapłaty urzędników.

To naturalnie spowoduje zupełną zmianę w pensjach, lecz nie będzie żadnej trudności ustanowić: że naprzykład, minister będzie pobierał miesięcznie 500 gramów złota i 10 kilogramów srebra; — a protokolista 25 gramów złota i 500 gramów srebra. — Nowe pożyczki państwowe byłyby — stosownie do potrzeb i okoliczności — zaciągane w złocie lub w srebrze; — listy zaś kredytowe, poprzednio zaciągniętych pożyczek, byłyby zamienione na nowe listy opiewające częścią na złoto a częścią na srebro; — zawsze według zasad nie krzywdzących wierzycieli i nie przyprawiających o stratę państwo, t j. kraj cały.

Zaprowadzenie nowego systemu monetarnego — jakikolwiekby on był — nie może być wykonane bez pewnego, chwilowego, przewrotu we wszystkiem co się odnosi do finansów publicznych i prywatnych.

Ułożenie budżetu państwowego byłoby w pierwszych latach połączone z pewnemi trudnościami. Przychód i dochód każdego z dwóch kruszców, musiałby być dokładnie wyszczególniony, która to operacja wymagałaby większej kontroli, — co jednakże jest zawsze korzystne w każdej rachunkowości.

Nie potrzeba jest wchodzić w większe szczegóły co do roli, jakoby przypadła każdemu z tych dwóch kruszców, w proponowanym systemie. To co było dotąd w tym względzie powiedziane, tłumaczy dostatecznie, jakim sposobem obieg monety srebrnej mógłby stać się większy—niż był kiedykolwiek, i jak to zwiększenie obiegu spowodowałoby koniecznie podniesienie się wartości srebra.

Krytycy systemu proponowanego zrobią mu zapewne ten zarzut, że moneta srebrna bita w tych warunkach, nie miałyby nigdy ustalonej wartości, a rzekoma stałość wartości jest niby absolutnie potrzebna każdej monecie. — Otóż ta stałość wartości jest iluzją, podobną do tej, która ludzi wprawiła w błędne mniemanie, że ziemia jest nieruchoma a słońce się koło niej obraca. Wartość monety leży w jej mocy zakupna, otóż ta moc jest zawsze zmienną również i w monecie czysto złotej. Ilość monety, tak złotej jak i srebrnej, będąc zawisłą od potrzeb transakcji handlowych sprowadziłaby po nie długim czasie względną stałość w stosunku ich wartości.

Odrzucić dobrowolnie narzędzie wymiany tak wygodne — jak srebro, byłoby błędem, którego następstwa wkrótce by się dały czuć bardzo dotkliwie. Niema potrzeby prognostykować jakby sobie postąpiły Stany Zjednoczone Półn. Amer. w razie, gdyby ze strony Państw europejskich natrafiły na bezwzględne odrzucenie swych życzeń; — delegaci amerykańscy nie zaniedbają zapewnie napomknąć o środkach jakie Rząd amerykański musiałby wówczas przedsięwziąść w obronie swych interesów, i jakie następstwa dla handlu i przemysłu krajów europejskich sprowadziłyby te środki.

Nie jest w kompetencji rządów dekretować wartość ani złota i srebra, ani też miedzi i cyny; — wartość kruszców — tak jak innych rzeczy, reguluje się podług podaży i popytu, tego odwiecznego prawa, które jest łatwiej pogwałcić, niż zastąpić innem lepszem i sprawiedliwszem.

Niech tylko będzie przyjęta ta zasada: że **stempel Państwa, który z kawałka kruszcu robi monetę, będzie odtąd oznaczał wagę i próbę monety—nie zaś jej wartość, to potem nic już nie będzie stało na przeszkodzie, aby przypuścić srebro w nieograniczonej ilości do bicia monety.**

Tylko taki system może się nazywać racjonalny, bo: on niema pretensji dawać srebru wartości wyższej nad tę, którą ten kruszec posiada na targu; — on nie wyrzuca z obiegu tego prastarego i wielce wygodnego narzędzia wymiany; — on nie ogranicza samowolnie ilości, w której srebro może być użyte jako pieniądz; — on podnosi wartość tego kruszcu do wysokości odpowiedniej jego użyteczności; — jestto wreszcie jedyny system na który Wielka Brytania zgodziłaby się może zamienić swój monometalizm złoty, bo tak najłatwiej mogłaby zaradzić swym ambarasom finansowym w Indjach.

Wojna polsko-rosyjska z r. 1831.

(Ciąg dalszy).

Nie pozostało Dybiczowi, jak cofnąć się aż pod Siedlec, aby zapełnić wielkie ubytki w wojsku i materjałach, a właściwie, aby zreorganizować armię w jej podstawach mocno zachwianą; przytem wyznać jeszcze trzeba, iż zmuszała go poniekąd konieczność wyżywienia wojska licznego do rozrzucania sił swoich w przypuszczeniu, że i armia powstańcza bojami osłabiona, potrzebować będzie nieodzownie dłuższego wypoczynku. Niemało się też następnie do rozdzielenia armii rosyjskiej przyczyniła także śmiała partyzantka jenerała Dwernickiego. Dzielny ten wojownik pobił 28 lutego Moskali pod Nową wsią, zabrawszy im 11 armat. Dnia 3 marca zaczepił znów Dwernicki i pobił rosyjskie oddziały pod Kurawem i Markuszowem, gdzie im znów dwie baterje zabrał. Następnie wyruszył Dwernicki w województwo lubelskie i

---

wtedy, gdy w zamian za nią można było dla siebie coś pożądanego uzyskać i więcej już się o tem nie odzywała.

Wreszcie uczucie osamotnienia tak ją silnie owładnęło w tej pięknej siedzibie, której wytworny zbytek nie miał już dla niej uroku, iż powzięła stały zamiar odjechania jak najprędzej do Warszawy. Czuła, że ją tam ciągnie siła nieprzeparta; umiała teraz lepiej czytać we własnem sercu, niż przedtem. Czy i on tam się czuje równie osamotniony? — zapytywała siebie, — czy też już może o niej zapomniał? Oba te przypuszczenia równie jej były niemiłe. Dręczącej niepewności dłużej znieść nie umiała.

— Moja droga — rzekła pewnego wieczoru do Izy, przechadzając się z nią po cienistej ulicy parku, — czy wiesz, że wkrótce ztąd odjadę.

— Co mówisz? — zawołała ze smutkiem jej przyjaciółka. — Czyżbyś mię mogła opuścić w chwili mającej stanowić o całej mojej przyszłości? Toż hrabia Wojnicz lada dzień tu przybędzie i z pewnością oświadczy się już tym razem. Ty jedna potrafisz dodać mi siły, od zguby mię ocalić...

— Izuniu moja, czemże ja ci pomogę?... sama powiedz. Zdanie moje znasz dobrze: wierzę, iż przysięga bez miłości bywa ciężką winą, którą karze zwykle niedola całego życia. Cóż ci mam więcej do powiedzenia?

— O tak! ale widzisz Heluniu, sama już obecność twoja, widok hartu duszy, jaki posiadasz, możeby był dla mnie podporą, możeby mi dodał odwagi...

— Siłę tę miałam może kiedyś, ale jej dziś nie czuję w sobie — odpowiedziała Helena. — Nawiedziły mię tu wrażenia, które ją zachwiały, już nie jestem sobą...

Iza objęła ją czule, dosłyszawszy drżenie w jej głosie.

— Co ci jest, moja droga? — rzekła, pochylając się ku niej.

Srebrny promień księżycowej jasności, przedzierając się przez gąszcze drzew, padał na bladą twarz Heleny, zalaną łzami.

— O, jedź, jedź! — zawołała. — Nie będę cię więcej zatrzymywać Ty go kochasz, a myśl o jego tęsknocie...

— Tego, co ja czuję, nie może się on domyśleć i to mię najbardziej boli. Któż wie, czy wróciwszy teraz, nie przybędę już za późno?

— Nie udręczaj się tą myślą, moja droga. Snać Bóg do szczęścia ciebie przeznaczył, skoro u samego wstępu życia promień jego dla ciebie zaświtał. Ale nie broń się więcej... tyś wybrana wśród wielu. Tobie stawać do walki nie trzeba, tak jak mnie biednej, która przeczuwając ją czuję, że w niej upaść muszę.

Długie milczenie zapanowało pomiędzy niemi, choć serca ich nie miały dla siebie tajemnic. Ale słowa nie były im teraz potrzebne; wiedziały nawzajem wszystko o sobie.

Nazajutrz Iza zawiadomiła swoją matkę o zamiarze Heleny, dając mu za powód list odebrany od rodziców, mocno już za nią tęskniących.

(Ciąg dalszy nastąpi).

macji nad południowo-wschodnimi krańcami Europy wcześniej lub później rozwiązaną czy przeciętą być musi. Niestety nie chciała nigdy zrozumieć dyplomacja europejska i zapewne nie zrozumie i teraz tej starej prawdy, że rozwiązania kwestji wschodniej należy szukać nie nad **Bosforem** lecz **Wisłą**.

6 Listop. 1892.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

Dnia 8-go listopada podpisany został w Carskiem Siole ukaz zniesienia klasztorów, posiadających niewystarczającą liczbę zakonników lub, które „brały jawny i udowodniony udział w buntowniczych działaniach przeciw rządowi". W nocy z dnia 27 na 28 listopada zamknięto w Królestwie 109 klasztorów męskich i 4 żeńskich. Policja napadła nocą klasztory, przeprowadziła w nich skrupulatną rewizję i opieczętowawszy je, zakonników i zakonnice rozpędziła po kraju. Naturalnie, że majątki zostały zabrane na skarb, dzieła sztuki skradzione, biblioteki porabowane. Karta ta dziejów kościoła polskiego wymaga długiego i szczegółowego opisu, na który miejsca nie mamy.

Po tej, w sposób barbarzyński dopełnionej kasacie zakonów, wydał Czerkaski rozporządzenie, aby nad pozostałymi klasztorami rozciągnęli biskupi i administratorowie swoją juryzdykcję. Żądanie to jak wiele innych było zamachem na prawa Kościoła i jak wiele innych spotkało się ze stanowczą odmową ze strony Rzewuskiego. Czerkaski musiał wysłuchać, czy przeczytać (bo o tem dokładnej nie ma wiadomości), że znosić zakonów bez pozwolenia papieża nie wolno i że do spełnionego gwałtu pomagać nie może, bo zakony rządzą się swojem własnem prawem i podlegają wprost swym generałom w Rzymie jako zwierzchniej władzy. Stolica Apostolska może wprawdzie w wyjątkowych okolicznościach poddać jakieś zgromadzenie pod juryzdykcję biskupią, ale nikt nie ma prawa wyręczać jej w tym względzie. Swoje przedstawienie rzeczy zakończył Rzewuski oświadczeniem, że tylko w razie zezwolenia Stolicy Apostolskiej podda się rozporządzeniom rządu.

Zezwolono mu więc udać się w tej sprawie do Ojca św., za pośrednictwem wszakże ministerstwa spraw zagranicznych. Odpowiedź nie nadchodziła przez kilka miesięcy, a z tego powodu Rzewuski prywatną drogą zgłosił się do nuncjatury wiedeńskiej, prosząc ją o przyspieszenie w Rzymie decyzji Stolicy Apostolskiej. Papież w końcu sierpnia zezwolił biskupom objąć władzę na zakonami i klasztorami, Rzewuski więc natychmiast rozesłał w dniu 28 sierpnia 1865 roku ze swym podpisem odpowiednie zawiadomienie do wszystkich konsystorzów, biskupów i administratorów w Królestwie.

Jednocześnie przesłał także decyzję papieską kniaziowi Czerkaskiemu, który dowiedziawszy się z tego o „oburzającem" postępowaniu ks. Rzewuskiego, ośmielającego się wbrew poleceniom rządu znosić się drogą prywatną ze Stolicą Apostolską, przedstawił Bergowi ten czyn jako straszny objaw samowoli, jako niesłychane lekceważenie rządu.

Postępowanie Rzewuskiego przechodziło rzeczywiście wszelkie granice moskiewskich pojęć o prawie. Nie dosyć, że składał na rząd winę śmierci powstańców bez ostatniej duchownej posługi, że wymyślił jakąś żałobę, że nie chciał wydać listu pasterskiego przeciw „buntownikom", że dodał do adresu niecenzuralne prośby, że śmiał wstawiać się za unitami, że nie chciał objąć zarządu nad klasztorami, ale był na tyle człowiekiem „złej woli", że znosił się z jakimś tam papieżem w Rzymie, kiedy papieżów rosyjskich miał dostateczną ilość na miejscu.

Ale i to mało: zbrodnia szła za zbrodnią. W kościele międzyrzeckim w dniu galowym wikary miejscowy odprawił mszę świętą o zniesienie schizmy *de tollendo schismate*. Modły tego rodzaju istnieją od wieków w kościele katolickim i nie mają na myśli wyłącznie rosyjskiego prawosławia, ale wogóle sekty odpadłe od kościoła. Czerkaski jednak rzecz tę rozumiał po swojemu i wydał rozporządzenie, aby modlitwy podczas dni galowych odmawiane były w języku polskim, a nie po łacinie. Żądanie to znowu było gwałtem, o ile bowiem kościół na mocy istniejących układów i tradycyj, obowiązany jest do modlitw za panujących, o tyle sposób ich odmawiania i język należą do kościoła i żaden biskup ani zarządca dyecezji nie może samowolnie zmieniać ustalonych form i przepisanego języka, jakim w kościele katolickim jest język łaciński. Leży to jedynie w zakresie władzy Kongregacji Obrzędów. Biskupi zatem sprzeciwili się żądaniom Czerkaskiego, a Rzewuski był pierwszym, który natychmiast dał odpowiedź odmowną.

Przybyła więc nowa wina, ale i ta nie była ostatnią. Rząd kasując zakony, wydał różne rozporządzenia tyczące ich organizacji. Między innemi polecił naczelnikom djecezji mianowanie przełożonych zgromadzeń zakonnych, którzy dopiero po zatwierdzeniu rządu w prawa swoje wchodzić mieli. Przed kasacją, na mocy praw przyznanych przez Stolicę Apostolską klasztorom, każde zgromadzenie wybierało swego przełożonego. Otóż kiedy we wrześniu 1865 przypadł wybór przełożonej w zgromadzeniu PP. Sakramentek w Warszawie, Rzewuski pozostawił zakonnicom wolność wybrania z pomiędzy siebie osoby, jaką same za najodpowiedniejszą uznają. Wybór został dokonany i Rzewuski przedłożył go do zatwierdzenia rządowej komisji dla spraw duchownych. Dyrektor jej Czerkaski zatwierdził zrazu przełożoną, ale kiedy powziął wiadomość o przebiegu sprawy, nakazał śledztwo przeciw Rzewuskiemu, a nawet był o tyle naiwnym czy zuchwałym, że zażądał od obwinionego, aby jeden z kanoników należał do komisji śledczej.

Wszystkie te zajścia z rządem zadecydowały o losie zastępcy ks. Felińskiego. Postanowiono go usunąć za pierwszą lepszą sposobnością. Nadarzyła się ona w pierwszych dniach października 1865 roku. Czerkaski chcąc wiedzieć dokładnie, co się dzieje w konsystorzu, zażądał od Rzewuskiego, aby przydzielił do konsystorza urzędnika prawosławnego, jako komisarza rządowego; nie chcąc zaś, aby to wyglądało jako nacisk ze strony rządu, żądał od niego, aby on sam formalnie takiego urzędnika przedstawił mu do zatwierdzenia. Odpowiedź Rzewuskiego brzmiała: „Władza może ustanowić w konsystorzu urzędnika, choć tam dla niego nie ma miejsca, lecz on sam, choć ulegnie sile, nie da się żadną miarą nakłonić do uczynienia kroku, na mocy którego w urzędzie ściśle katolickim urzędowaliby inni, niż katoliccy urzędnicy". Po tej odpowiedzi Berg zgodził się na wywiezienie Rzewuskiego.

Kiedy to wywiezienie było już postanowione, zdarzył się fakt, dający dokładny obraz perfidji Berga. Przeniesiono właśnie wówczas Akademią duchowną do zabudowań po wygnanych Karmelitach — i po uroczystości św. Jana Kantego, patrona akademji, nastąpiło poświęcenie gmachu przez ks. Rzewuskiego w obecności Berga, Czerkaskiego, Pawliszczewa i innych rosyjskich dygnitarzy. Po tym obrzędzie odbył się obiad w refektarzu, na którym siedzieli obok siebie Berg i Rzewuski. Ten pierwszy, wiedząc już dobrze, że ma obok siebie nową ofiarę swych rządów, był dla ks. Rzewuskiego nadzwyczaj uprzejmym i wnosił jego zdrowie. Stał się ten fakt dnia 22 października, na cztery dni przed chwilą pamiętną w życiu Rzewuskiego *).

Kazimierz Bartoszewicz.

(Ciąg dalszy nastąpi)

Z Podola rosyjskiego.

14 października 1892 r. (spóźnione).

Wszelkie rachuby i horoskopy zawiodły. Jako nowy gubernator podolski wypłynął najniespodziewaniej pan A. A. Naryszkin, piastujący dotąd godność zarządzającego Izbą dóbr państwa (*Gosudarstwiennych Imuszczestw*) w Rydze. Kto zna nasze stosunki, kto wie, że każdorazowy władca gubernii przybywa otoczony rojem satelitów, którym już naprzód rozmaite przeznacza posady, ten pojmie, jaki niepokój ogarnia teraz wszystkich na służbie zostających. Niepewni swego jutra starają się już naprzód dowiedzieć o wadach i zaletach nowomianowanego gubernatora, lecz jak dotąd nic nikt o nim powiedzieć nie umie, więc i wasz powolny sługa charakterystykę jego do następnego listu odłożyć czuje się zmuszonym.

Cholera rozpanoszyła się o mil kilka od Kamieńca w Jarmolińcach. W ubiegłym tygodniu zachorowało tam osóbtrzydzieści z górą, z tego zmarła połowa; szpital na 6 łóżek wzorowo urządzony, dyrektorem jego mianowany wielce szanowny dr. Maryański. W stolicy gubernii nie mieliśmy dotąd żadnego wypadku cholery, lecz nagły spadek temperatury na stan zdrowotny w mieście dodatnio nie wpływa wcale. Z chłodami mamy nareszcie i deszcze, których w ciągu lata nie widzieliśmy prawie, czego następstwem, że w naddniestrowych powiatach zbiorów nie było żadnych a i nowoobsiane pola pustką prawie zupełną świecą. W górnych powiatach Podola rzecz się ma inaczej.

Emigracja ludu wiejskiego z nadgranicznych powiatów galicyjskich jeszcze nie ustała. Dowodem tego są liczne gromadki biedaków, zbałamuconych przesadnemi obietnicami, głoszonemi przez ludzi nieuczciwych, gromadki błąkające się bez celu po ulicach Kamieńca, spoglądające z pewną obawą w przyszłość niezbyt jasną. Niechaj pisma galicyjskie jak również ludzie dobrej woli, plebani wiejscy, nauczyciele ludowi głoszą wśród ciemnych mas, by stron rodzinnych nie opuszczały, bo tu nietylko ziemi przyobiecanej nie dostają, ale mrą głodem, z niechęcią wielką przez lud miejscowy przyjmowani. Oto np. we wsi Chodorowcach, o mil parę od Kamieńca oddalonych, policja przyprowadziwszy trzydzieści rodzin emigrantów, poleciła miejscowym włościanom je żywić bezinteresownie, dodała jednak, że w razie, gdyby ciż emigranci gdzieś dalej powędrowali, tubylców nikt do odpowiedzialności pociągać nie będzie. Tyle naszym kmiotkom było potrzeba. Przez dwa dni nic przybyszom nie dawali, nic też dziwnego, że ci biedacy dnia trzeciego Chodorowce opuścili, wędrując dalej w nieznane sobie strony.

Nie jest to wypadek odosobniony, znajdziecie podobnych jemu więcej. Może przedstawienie rzeczy we właściwem świetle uzdrawiająco na tę gorączkę wpłynie.

Nie posądzajcie jednak Podola o brak serca. Zbieramy my tu dosyć pieniędzy na ukojenie łez biedakom, ale i nędzy u nas bardzo wiele. Toć jedno z najmilej widzianych u nas towarzystw dobroczynnych (tak zwane Cesarskie Tow. dobr.) zebrało w ciągu dziewięciu lat swego istnienia przeszło 150,000 Rsbr. na cele statutem objęte. Utrzymuje ono bezpłatne lecznice, wraz z aptekami, dla przychodzących chorych, zakład krowiankowy, opłaca czesne za studentów rozmaitych uniwersytetów i szkół średnich, daje zapomogi starcom i opuszczającym miejsce kary więźniom i t. d. Trzy czwarte zebranej kwoty stanowią pieniądze polskie. W ścisłym zarządzie towarzystwa zasiada dwóch Polaków:

---

*) O perfidji Berga dużo pisano, ale niewiadomo nikomu, że ten kat Polski chciał się podszyć pod... polskie szlachectwo. Ciekawy szczegół o tem znajduje się w niewydanych pamiętnikach Juliana Bartoszewicza.

ada 1892. Rocznik IV.

OLSKI

e 8 rano.

a Florjańska Nr. 28.

przejście na stronę wrogiej Kościołowi rzeczypospolitej“.

Sama prawica parlementarna wie o swej bezsilności i przyznaje, że nie chce występować ostro, aby nie zrazić starych republikanów, lecz przeciwnie pozyskać ich względy. Natomiast nie przyznaje prawica, iż na stanowisko kopciuszka zeszła z własnej winy, lecz żali się na upartych rojalistów, którzy, mimo wskazówek Ojca świętego, nie chcą stanąć na gruncie obowiązującej konstytucji, przez co powstało rozdwojenie w obozie konserwatywnym, który wskutek tego utracił wszelkie znaczenie.

Faktem jest, iż konserwatyści francuscy dawniej korzystali z każdej sposobności, aby rządowi podstawić nogę i wyrazić zasadnicze swe niezadowolenie, podczas kiedy obecnie szukają umiarkowanych r publikanów, co faktycznie wychodzi na korzyść tak rządu, jak umiarkowanych republikanów.

A jakże oportuniści odpłacają ten krok prawicy uczyniony na pochyłej płaszczyźnie? Czy dłoń podają koserwatystom? Bynajmniej! Przeciwnie! Zbliżyli się o krok do radykałów. Jeszcze niedawno umizgał się do nich dziennik *Temps* i wzywał ich do wspólnych rządów.

Ale te zaloty oportunistów spotkała odmowa. Radykałów gniewa to już niezmiernie, że konserwatyści i oportuniści idą ręka w rękę faktycznie. Jakkolwiek oportuniści lękliwie unikają wszelkich pozorów formalnego sojuszu z konserwatystami, zarzucają im mimo to radykałowie ciągle, iż to, co od dawna było projektowane, nareszcie zostało wykonane, dzięki polityce elizejskiej. Oburzeni rydakałowie odgrażają się w swym organie *La Lanterne* pisząc dosłownie: „Nie ci są rzeczywistymi rewolucjonistami, którzy rewolucje inscenują, tylko ci, którzy je wywołują i czynią niezbędnemi“.

Tem samem zeszli radykałowie również na dół i na niższy stopień pochyłości t. j. do socjalizmu, aby się nim posługiwać przy wyborach. Ale socjaliści nie dali się wziąć na lep i trzymają się swych przywódców. Jako sojuszników gotowi radykałów akceptować pod warunkiem, że pp. Clemenceau, Pelletan i Milleraud ugną się przed socjalistycznymi przywódcami Baudin, Lafargue i Ferroul.

Oto szkic ugrupowania stronnictw w parlamencie francuskim. Mamy u góry twardych rojalistów, poniżej konserwatywnych noworepublikanów, oportunistów, radykałów i socjalistów a wszyscy coraz więcej obniżają swój poziom polityczny. Oby w tym kierunku nie posunęli się zbyt daleko.

Z półwyspu bałkańskiego.

W polityce europejskiej daje się spostrzegać często powtarzający się objaw: ilekroć nieśmiertelna kwestja wschodnia zdaje się na chwilę schodzić z porządku dziennego — pojawia się coś, co jak *Deus ex machina* przypomina ją światu. Pobyt gen. Brialmont'a w Konstantynopolu i najświeższe żądania posła Nelidowa, w sprawie wolnego przejazdu statków rosyjskich przez Dardanelle, odgrywają obecnie tę rolę.

Rosja postępuje na Wschodzie od początków XVIII w. z bizantyjską chytrością i czysto moskiewskim uporem. Obojętnem jest, czy tyle razy omawiany testament Piotra W. rzeczywiście istniaje — lub nie, bo dyplomacja rosyjska w ciągu o niemal dwóch wieków na jotę nie odstąpiła od jasno wytkniętej dyrektywy. Dyplomacji swej zawdzięcza państwo carów nieraz donioślejsze sukcesy, niż z wielkim trudem prowadzonym wojnom. Tak np. powiodło się staraniom Nelidowa wymódz na Turcji w jesieni roku zeszłego pozwolenie na przyjazd okrętów, wiozących przez Dardanelle nieuzbrojonych żołnierzy i skazańców. Był to tylko początek. Dziś zjawia się już dalsze żądanie, mianowicie poseł rosyjski chce: aby statki wiozące broń i amunicje, mogły swobodnie przebywać cieśniny. Ani rok 1829, ani 1877 nie przyniosły Rosji tych korzyści, jakie zamierza obecnie osiągnąć na drodze pokojowej. Obecne żądanie zamaskowane jest pretekstem, toczyć się mających układów o nowy traktat handlowy turecko-rosyjski. Wszelkie ustępstwo Turcji w tym razie, byłoby dla niej samej i dla pokoju europejskiego groźnym precedensem, — gdyż flaga handlowa, pod którą odbywać się będą transporty, służyłaby jedynie do zamydlenia oczów naiwnym.

Można śmiało przypuścić, że Europa, będąc bardzo drażliwą na każde ostrzejsze wystąpienie Rosji na półwyspie bałkańskim, poprze tym razem opór sułtana — przeciw zachciankom moskiewskim.

Odpowiednie wymogom czasu uzbrojenie Dardanellów i Bosforu, oddawna jest gorącem życzeniem Turcyi, któremu staje na przeszkodzie chroniczny brak pieniędzy. Jest to jednak kwestja piekąca dla państwa Osmanów, do którego klucz znajduje się, bądź co bądź, nad Złotym Rogiem. Tej miary powaga w kwestjach inżynierji wojskowej, co jen. Brialmont, nadaje tureckim usiłowaniom cechę nader serjo. Na razie trudno sądzić, by pobyt znakomitego fortyfikatora pozostawał w pośrednim związku z najświeższem wystąpieniem wysłannika białego cara. Spodziewać się jednak można, że Turcja naprawdę sobie życzy być w najdrażliwszym swym punkcie zabezpieczoną przed ewentualnemi niespodziankami.

Burza w szklance wody, jaka powstała z powodu sporu między Rumunią a Grecją o spadek po Zappas'ie, byłaby mocno zabawną, gdyby nie dawała Rosji możności wichrzenia przez wyzyskiwanie na swoją korzyść irytacji niby pokrzywdzonych Greków. Odmowne odpowiedzi państw, którym rząd grecki propcnował wmięszanie się w tę sprawę, ochłodzą zapewne wojowniczy zapał w Atenach i wykażą tamtejszym mężom stanu śmieszność, na jaką się narażają, występując w podobnej sprawie z koguciem zacietrzewieniem.

Normalny rozwój stosunków w Bułgarji, spokój i zadowolenie panujące tamże, są ciągle kamieniem obrazy dla Rosji, do której i dziś można zastosować powiedzenie ks. Gorczakowa: *„la Russie ne boude pas, elle se receuille!“* Skupia się ona jak tygrys, gotowy do skoku na swą ofiarę. Sądzimy jednak, że Europa, stojąca jak wszyscy zapewniają z bronią u nogi, znajdzie sposób odparcia nowego napadu mongołów. Wisząca, jak miecz Damoklesa, wiecznie groźna kwestja supre-

człowieka, do nóg mu upadłby. Nie opierał się więc dłużej jego żądaniu, nic już innego przed sobą nie widząc, jak te parę godzin, mających stanowić jakby oazę westchnienia, wśród porannego pustkowia jego obecnego życia.

Po pewnym czasie rozmowy o rzeczach obojętnych, nie mogąc się wreszcie powstrzymać od słów, cisnących mu się ciągle na usta, Bronisław rzekł:

— Kiedyż wraca panna Helena?

— Tego jeszcze nie wiemy, kochany panie, — odpowiedział Brożek, — radbym aby to nastąpiło jak najprędzej, tak mi już tęskno za moją jedynaczką.

— Bo też całe dwa miesiące upłynęło od jej wyjazdu, — dodał Bronisław

— Mało już braknie do tego w istocie; ale moja żona upiera się koniecznie przy tem, aby Helenka z temi paniami dopiero wróciła do Warszawy.

— Pan się na to zapewne nie zgodzisz? — zawołał z mimowolną żywością młodzieniec.

— Tak myślę; uważam, że ta wyprawa trwa już dosyć długo.

— Odbieracie państwo niezawodnie częste wiadomości od córki; musi być bardzo zadowolona swoim pobytem na wsi? — rzekł Bronisław, wyrzucając sobie to zapytanie już w chwili, gdy je czynił.

— O, tak; odbieramy od niej listy co tydzień Ale od pewnego czasu nie uważam, aby Helenka tak się cieszyła tem wszystkiem, co ją otacza, jak to było z początku. Wydaje mi się, że coś jej tam przeszkadza do zupełnego zadowolenia. Smutek jakiś — przebija się w niejednem jej słowie.

— Smutek?... — powtórzył Bronisław półgłosem, i potem milczał zamyślony, z wzrokiem ku ziemi spuszczonym przez kilka chwil, podczas których Brożek przyglądał mu się z uwagą.

— Nic w tem dziwnego niema, — rzekł wreszcie, — jeśli panna Helena tęskni też za rodzicami, bo nie myślę przecie, — dodał — aby miała jakikolwiek inny powód do przykrzenia sobie pobytu, dogadzającego zapewne całkiem jej upodobaniom.

— Masz może słuszność, — odpowiedział pan Brożek, — ale w każdym razie, wolałbym widzieć ją tu jak najprędzej.

Nie mówili już z sobą więcej o tym przedmiocie, po dotknięciu którego dalsza rozmowa szła im jakoś mniej łatwo. Niebawem ojciec Heleny zauważył, że zbliża się dla niego pora wieczornej herbaty, którą już pewnie przyrządza jego żona i skierował się ku domowi, zabierając z sobą Wujskiego.

Pani Regina tem sztywniej powitała tym razem niepożądanego gościa, że pojawienie się jego po tak długiej nieobecności, przykro ją zdziwiło. Im bliższym był powrót jej córki, tem mocniej pragnęła ujrzeć stanowczo zerwanym stosunek, którego następstw się lękała.

(Ciąg dalszy nastąpi).

27

K. Pol. 11 XI 92.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

O północy z 26 na 27 października, kiedy Rzewuski pisał żywot jednego ze świętych, dano mu znać o przybyciu niespodziewanych gości. Byli nimi: oficer żandarmerji Tadłajewski i dwaj towarzyszący mu podoficerowie. Tadłajewski oświadczył krótko, że ma rozkaz natychmiastowego odwiezienia ks. Rzewuskiego na Pragę. Do przygotowania się dał mu tylko godzinę czasu, a już o godzinie 1½ oficer Obołowicz wziął Rzewuskiego na dworcu kolejowym na Pradze w swoją opiekę i odwiózł go na miejsce wygnania, to jest do Astrachania.

Najpiękniejsze świadectwo działalności Rzewuskiego, jego wypełnianiu swych obowiązków, wystawił *Dziennik Warszawski*, organ rządowy, który w taki sposób tłómaczył konieczność jego wywiezienia:

„W piątek 15 (27) października rządca
„arcybiskupstwa warszawskiego ks. Rzewuski
„z rozporządzenia rządu, wydalony został z
„Warszawy i wysłany na mieszkanie do miasta
„Astrachania, przeznaczonego dlań na miejsce
„stałego pobytu. — Środek ten, z którym
„rząd ociągał się do ostatecznej konieczności,
„w nadziei, że ks. Rzewuski zdoła wreszcie le-
„piej ocenić obowiązki, które godność jego nań
„wkłada, wywołany został uporem, z jakim
„administrator przez cały ciąg swego zarządu
„dyecezję bezustannie sprzeciwiał się wpro-
„wadzeniu w wykonanie wszelkich rozporzą-
„dzeń rządowych, posuwając się do widocznej i systematycznej opozycji, tak
„bezowocnej i tak niezgodnej z dobrze zro-
„zumianymi interesami samego kościoła. Dą-
„żenie to jawnie wykazało się przy samem
„objęciu przez ks, Rzewuskiego zarządu dye-
„cezji.

„W tym czasie, który wiadomo, odznaczył
„się najnierozsądniejszą i najwystępniejszą
„agitacją, był dany z Warszawy całemu kra-
„jo»i godny ublewania przykład mniemanej
„kościelnej żałoby, która miała tylko ułatwić
„ruch rewolucyjny i podburzyć naród przeciw
„prawej władzy. — Ks. Rzewuski uporczy
„wie sprzeciwiał się, jak zdjęcia żałoby tak i
„przywróceniu dzwonienia w kościołach dyece-
„zji warszawskiej. dobrowolnie przyjmując na
„siebie ciężką odpowiedzialność i solidarność
„w występnych działaniach wrogów porządku.

„Gdy bieg wypadków sam przez się zmu-
„szał administratora dyecezji warszawskiej do
„zaniechania tych manifestacyj rewolucyjnych,
„które zresztą stawały się uciążliwemi nietylko
„dla całej ludności kraju, lecz i dla samego
„duchowieństwa, a stopniowo ustalający się
„porządek, rozwiał występne marzenia, ad-
„ministrator warszawski nie zrozumiał, nie
„stety, tej pojednawczej roli, która tylko
„mogła przy tych okolicznościach być od-
„powiednią jego powołaniu duchownemu, i
„ciągle trwając w nieuległości rozporządze
„niom rządowym, nie odstępował i nadal od
„poprzedniego sposobu swych działań, nie
„zwracając uwagi na dawane mu przestro-
„gi. — Nie poprzestając na systematycznem
„sprzeciwianiu się w interesach duchownych,
„o ile takowe mogły obchodzić rząd, ksiądz
„Rzewuski nie cofał się przed bezpośredniem
„i jawnem przekroczeniem zasadniczych praw
„państwa. I tak, pomiędzy innemi wbrew
„wyraźnemu pod tym względem ostrzeże-
„niu, jakie mu udzielono, nietylko, że się
„nie uchylił od bezpośrednich stosunków
„z nuncjuszem dworu rzymskiego w Wiedniu,
„lecz nadto, otrzymawszy od niego, bez po-
„średnictwa rządu, rozporządzenie, dotyczą-
„ce interesów duchownych w Królestwie, po-
„ważył się według własnego zeznania, dnia
„16/28 sierpnia roku bieżącego samowolnie
„i bez wiedzy rządu przesłać kopie z tego
„rozporządzenia, przez niego samego zalega-
„lizowane, do konsystorzy innych rzymsko-
„katolickich biskupów i administratorów dye-
„cezyj w Królestwie. Okoliczność ta stano-
„wiąca wyraźne i rozmyślne przekroczenie,
„obowiązujących w Królestwie praw, poczy-
„nając od dekretu króla saskiego, księcia
„warszawskiego z dnia 16 (28 lipca) 1808 r. aż
„do Ukazu Najwyższego z dnia 6 (18) marca
„1817 r., które wielokrotnie były potwierdza
„ne przez inne jeszcze postanowienia, nie
„mogła być pozostawioną bez uwagi i prze-
„pełniła miarę wszelkiej cierpli-
„wości, której zachowanie względem ks.
„Rzewuskiego rząd przez tak długi czas przyj-
„mował za zasadę.

„Niezależnie od tej zbyt ważnej okoliczno-
„ści, która była największym i stanowczym
„powodem do usunięcia administratora, ten
„ostatni zdołał wkrótce potem i w interesach
„duchownych odznaczyć ostatnie dni swego
„pobytu w Warszawie, innem, niemniej wy-
„raźnem przekroczeniem ostatnich postano-
„wień rządowych, zarządziwszy w jednym
„z klasztorów warszawskich dokonanie przez
„same osoby zakonne, nieprawnych wyborów
„na urzędy klasztorne, zamiast aby sam wy-
„brał osobę zaufaną i przedstawił takową do
„zatwierdzenia rządu, a to stósownie do ar-
„tykułu 30 Najwyżej zatwierdzonych w dniu
„22 listopada (4 grudnia) 1864 roku prze
„pisów co do sposobu utrzymania i zarządu
„klasztorów rzymsko-katolickich. Wybór ten
„zarządzony przez administratora wbrew sta-
„nowczemu i świeżo wydanemu prawu, był
„rozmyślnie otoczony wszelką możliwą w tym
„wypadku uroczystością, jak to wykazało
„wyprowadzone w tym wypadku śledztwo".

„Świeży przykład nieuniknionych skutków,
„jakie niezawodnie pociąga za sobą samowol-
„ne przekroczenie przepisów, posłuży ku wię-
„kszemu umocnieniu nienaruszonej mocy pra-
„wa, dla wszystkich równego i dla wszystkich
„obowiązującego, wzmocni zarazem i wpływ
„całej rozsądnej części duchowieństwa, która
„uznając mylność i występność ostatniego ru-
„chu rewolucyjnego, zdołała już przekonać się
„o tem — jak są ściśle połączone z sobą go-
„dność i korzyści kościoła z uszanowaniem
„przez same duchowieństwo prawego rządu i
„z poddaniem się istniejącym prawom. Kapi-
„tule warszawskiej, która obecnie obejmuje cza-
„sowy zarząd djecezją, pozostaje dać dowody,
„że doświadczenie czasów minionych nie po-
„zostało dla duchowieństwa rzymsko-katoli-
„ckiego bez skutku; a dowieść tego łatwo,
„wyborem na administratora godnego kandy-
„data, który mógłby być zatwierdzony przez
„rząd, co już i zostało poleconem kapitule przez
„dyrektora głównego spraw wewnętrznych i du-
„chownych, w ścisłem zastosowaniu się do art.
„9 Ukazu Najwyższego z dnia 6 (18) marca
„1847 r.

„Co się tyczy ks. Rzewuskiego, rząd, wy-
„dalając go do dalekiego, lecz ciepłego kraju,
„przez wzgląd na jego godność i wiek, zabez-
„pieczył temu prałatowi środki przyzwoitego
„utrzymania w nowem miejscu jego pobytu,
„gdzie tenże będzie corocznie pobierał pensję
„w tym samym stosunku, jaki, według obo-
„wiązujących obecnie etatów, oznaczonym jest
„dla sufragana warszawskiego.

Tyle było słów ewangielji *Dziennika Warszawskiego*. Czułe wezwanie do kapituły, aby wybrała „godnego" kandydata na administratora, było tylko zapowiedzią, że kreatura rządowa obejmie zarząd archidjecezją. I tak się stało: „błagonadiożnyj" kanonik Żwoliński, proboszcz z Pragi, został mianowany przez rząd na administratora. Kapitule rozkazano, go przyjąć i „spokój zapanował" w kościele...

(*Dokończenie nastąpi*).

1892. Rocznik IV.

OLSKI

8 rano.

Cena ogłoszeń:
Za wiersz petitowy, lub jego miejsce, za pierwszy raz 10 cnt., za następne po 5 cnt. Drobne ogłoszenia zwykłym drukiem po 2 cnt. od wyrazu, tłustym drukiem po 5 cnt. od wyrazu. Minimum ceny drobnych ogłoszeń 25 cnt. „Nadesłane“ 20 cnt. od wiersza.

Adres dla telegramów:
„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.

Rękopisów Redakcja nie zwraca.

Florjańska Nr. 28.

8 Listop. 1892.

Interwiew „New York Heralda“
o sytuacji politycznej w Europie.

Paryż 8 listopada

Korespondent berliński paryskiego *New York Heralda* miał w tych dniach interwiew z osobistością wtajemniczoną w zamysły cesarza Wilhelma, od której otrzymał następujące informacje, co do sytuacji politycznej w Europie. Według korespondenta, trójprzymierze miało w czasie ostatnim [illegible]

Obecny zamach przechodzi rozmiarami swymi wszystkie, jakie dotąd tam bywały. Sama sprawa tak się przedstawia.

We ~~wtorek~~, o kwadrans na 12 przed południem, portiera domu l. 12 przy Avenue de l'Opera zawiadomił służący z biura Towarzystwa górniczego w Carmaux Garin, że w mezzaninie leży jakiś pakiet okrągły owinięty w papier. Ponieważ odrazu podejrzywano — w obec ciągłych pogróżek, — że to może być bomba dynamitowa, przeto zachowywano się z całą ostrożnością. Delikatnie przecięto nitkę, którą ów pakiet był owinięty i odjęto papier. Oczom ich przedstawił się przedmiot podobny do przewróconego kociołka żelaznego, wypełniony białym proszkiem. Spróbowano go podnieść i przekonano się, że waży 5—6 kil. Wtenczas Garin poszedł po policjanta a portjer, ostrożnie owinąwszy rzekomy kociołek serwetką, zniósł go na dół do bramy. Wkrótce z Garin'em przyszło trzech policjantów i zachowując ostrożność wszelką, w tejże samej serwecie ponieśli ów podejrzany przedmiot do biura komisarjatu policji w Palais Royal przy ul. des Bons Enfants.

Co tam się stało, że bomba eksplodowała, nikt nie wie, bo nikt z obecnych przy życiu nie został. Wszyscy zginęli straszną śmiercią. Jedni przypuszczają, że ktoś może trącił nieuważnie, inni znów sądzą, że wewnątrz prawdopodobnie znajdował się przyrząd zegarowy, który w oznaczonym z góry czasie, musiał sprawić wybuch.

Eksplozja była nadzwyczaj silną i zatrzęła całą tą częścią miasta. W tej chwili też zaczęły zbierać się tłumy; przybiegła policja, a wkrótce za nią, zjawił się prezes gabinetu Loubet w towarzystwie ministra Ricarda.

Oczom przybyłych przedstawił się straszny widok. Przed nimi leżało kilka porozrzucanych poszarpanych lub zmiażdżonych ciał ludzkich, które tylko po strzępkach ubrania poznać było można. Oba piętra gmachu, w którym się mieścił komisarjat, leżały w gruzach, zawalając ulice, a na nich tu i owdzie krwawione szczątki ciał poległych.

Po bliższem zbadaniu pokazało się, że ofiarami zbrodniczego zamachu są: sekretarz komisarjatu Pousset, podbrygadjer Fouqerin, ajent policji Reaux, woźny wyżej wspomniany Garin i inspektor komisarjatu Troutteau, który żył jeszcze, lecz ze zgruchotanemi nogami i ranami w piersiach i w głowie. Ten umarł o godzinie 6 wieczorem. Oprócz tego na ulicy leżał nieżywy podbrygadjer Henriot, którego zabiła konkuzja.

Zdaje się, że anarchiści mieli na celu zgładzenie prezesa towarzystwa Carmaux br. Reille, który sam to przypuszcza, a to dlatego, gdyż zwykle około godziny 11 przychodzi do biura.

Natychmiast rozpoczęte śledztwo szuka winowajców, rząd zaś myśli energicznie wziąść się do dzieła, by raz na zawsze zgnieść wichrzycieli i niedopuścić do nowych zbrodni, które — jak obecna — wstrząsnęły całem społeczeństwem.

---

kiego obywatela potrzebującego gotowego grosza dla oczyszczenia swojego majątku. Choć to niby niewielki kapitał, ale i takiego dziś dostać trudno na ziemską hypotekę. Już i w tem potrafi dopomódz swemi stosunkami poczciwa panna Eufrozyna...

Helena tymczasem, odszedłszy od ojcowskiego biurka, ani razu więcej nie pomyślała o tem co się w niem znalazło tak niespodziewanie. Zbyt silne wrażenia ją zajmowały, by się przy nich mogło pomieścić cośkolwiek innego. Gubiąc się w domysłach swoich, pragnęła tylko wyjść jak najprędzej z dręczącej ją niepewności.

— Chcę ciebie mateczko o jedną rzecz poprosić, — rzekła tego samego wieczoru do pani Reginy, po długiem milczeniu, — wszak mi jej nie odmówisz?

— Uczynię wszystko dla ciebie, moja kochanko, bylebym cię choć na chwilę ujrzała weselszą.

— Wesołą nie tak prędko będę, — odpowiedziała Helena, — ale potrzebuję uspokoić się i objaśnić co do niektórych rzeczy.

— O cóż ci więc chodzi? mów, moje dziecko, — rzekła matka, czując budzący się w niej pewien niepokój.

— O to, chciałabym koniecznie... pomówić jeszcze o ojcu... z panem Wujskim. Wiem, że on go widział w ostatnich godzinach jego życia.

(Ciąg dalszy nastąpi).

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

K. Pol. 19. XI 92. n. 309.

(Ciąg dalszy).

Przez Wilno, Petersburg i Moskwę jechał ks. Rzewuski na miejsce wygnania. Pytał się tylko o jedno, a mianowicie, czy znajduje się w Astrachaniu kościół katolicki? Kiedy mu odpowiedziano twierdząco, uspokoił się, bo znalazł przynajmniej pociechę w swem smutnem położeniu.

Astrachań (dawniej Astorokani, Aszy-Darchan, Hadży-Terkan), leżący blisko ujścia Wołgi do morza Kaspijskiego był odwieczną siedzibą Chazarów, później Alanów i zostawał pod panowaniem Złotej hordy. Po jej upadku stał się stolicą oddzielnych chanów tatarskich, którzy z czasem przyjęli opiekę chanów krymskich i zostali ich hołdownikami. W połowie XVI w. (1557) Moskwa zawładła Astrachaniem i przeniosła go na teraźniejsze miejsce. Ma on wspomnienia pobytu w nim Maryny Mniszchówny, wdowy po Dymitrze Samozwańcu, która oddała miasto na rabunek (1621). Rabował go i słynny rozbójnik moskiewski Stienka Razin. Później zbuntowani strzelcy wyrzynali mieszkańców. Piotr Wielki podniósł miasto przez poparcie handlu na morzu Kaspijskiem.

Oprócz rosjan ludność miasta składają tatarzy, (nogajcy, emeszni i kundurowscy), kałmyki, kirgizi-kajsacy, ormjanie, indjanie i kupcy perscy. Mieszkańcy różnią się między sobą nietylko językiem, zwyczajami, ubiorem ale i religją; są między nimi nawet bałwochwalcy (kałmyki). Sami moskale, oprócz wyznających urzędową wiarę prawosławną, należą w znacznej ilości do roskolników, którzy znów dzielą się na sekty jak np. popowszczyzna i perekreszczeńska.

Takie miasto, przedsionek Azji, wybrano ks. Rzewuskiemu na miejsce pobytu. *Dziennik Warszawski* zaręczał, że będzie mu tam ciepło i nie mylił się pod tym względem, bo już od maja trwają tam upały dochodzące do 30 stopni Reaumura. Za to ku jesieni termometr nagle spada, a 15—24% stopni niżej zera jest podczas zimy temperaturą dość zwykłą.

O pobycie ks. Rzewuskiego w Astrachaniu posiadamy nieco wiadomości, dzięki jego listom i opowiadaniu tych, którzy w życiowej podróży otarli się o starą siedzibę chazarów.

Zaledwie zacny wygnaniec przybył na miejsce swego stałego pobytu i wynajął sobie mały domek drewniany na jednej z oddalonych ulic Astrachania, udał się natychmiast do domu Bożego, chcąc podziękować Stwórcy za szczęśliwą trzytygodniową podróż, i prosić Go o siłę wytrwania na ciernistej drodze życia.

Nad spodziewanie swoje znalazł kościół i dość spory i dobrze urządzony. Katolicyzm liczy w Astrachaniu już dziesiątki lat swego istnienia. Po upadku Armenii, część ormian pragnąc ujść prześladowania Persów i Turków, emigrowała do różnych krajów, a między innymi do Polski. Emigracje te wciąż się powtarzały, a przy jednej z nich garstka ormian-katolików znalazła przytułek w Astrachaniu i postawiła sobie drewniany kościółek. Zamiast niego w r. 1760 misjonarz O. Romuald de Pont, kapucyn a zarazem lekarz, korzystając z ogólnego uznania, jakie sobie zdobył nietylko wśród katolików ale Kirgizów i Tatarów, zdołał ich ofiarami i przy ich pomocy wznieść piękny dom Boży i ozdobić go obrazami i sprzętami kościelnymi. Postawił również przeważnie rękami „niewiernych“ dwa domy dwupiętrowe przy kościele, założył cmentarz katolicki, i wybudował przy nim kapliczkę.

Późniejsi rządcy kościoła, a byli nimi przez dłuższy czas (1790—1820) Jezuici, szczerze się starali o jego przyozdobienie. Kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia N. Marji Panny, w chwili kiedy po raz pierwszy w jego progi wszedł ks. Rzewuski, posiadał trzy ołtarze z obrazami szkoły włoskiej, sprowadzonymi jeszcze przez O. Romualda. Obraz w głównym ołtarzu przedstawiał Narodzenie N. M. Panny, obrazy w ołtarzach bocznych: Ukrzyżowanie Zbawiciela i Wniebowzięcie N. M. Panny. Prócz tego po ścianach i filarach umieszczono kilkadziesiąt sporych obrazów również pędzla włoskiego. W zakrystji znajdowało się 37 ornatów, z trzema parami dalmatyk z najpiękniejszych złocistych materyj bucharskich. Kap drogich ze srebrnemi i złotemi frędzlami i galonami z indyjskich i bucharskich materyj było 18. Niektóre alby posiadały komże z brabanckich koronek. Ozdobne antypedja i mszały szły pod względem wartości o lepsze z kielichami, ampułkami, krzyżami i relikwiarzami, ważącymi razem 400 funtów najlepszego srebra 84 próby. Parafianie składali się z 300 ormian, przeszło 50 Polaków, 5 Persów i 2 Tatarów. Kościołem zawiadywał O. Konrad Legowicz, bernardyn, który wyuczył się języka ormiańskiego. Pomagał mu kapelan wojskowy ks. Rubażewicz.

miejscowa.

Następne posiedzenie zapowiedziano na pią-, d. 10 przedpołudniem.

(*jbr.*)

Sprawa panamska.

Jak już doniosły telegramy, Ferdynand Lesseps stanąć ma przed sądem w gło-ej sprawie likwidacji Towarzystwa dla prze-pania kanału przez międzymorze Panama. Nieudane to przedsiębiorstwo pochłonęło 300 milionów franków, należących zeważnie do średnio zamożnych ludzi, któ-, wiedzeni chęcią dużych zysków i pe-ej, na oko lokacji, umieszczali w akcjach, istniejącego jeszcze kanału, swe drobne o-zędności. Francuzi przywiązywali do prze-owadzenia tego dzieła wielką wagę. Pod idą ich kapitałów, a pod kierownictwem o, którego nad Sekwaną z lubością nazy-no „wielkim Francuzem" — miało zyjść do skutku dzieło, równe pod wzglę-m ogromu pracy piramidom Faraonów i zewyższające śmiałością pomysłu wszystko, stworzył wiek XIX na polu technicznem. ymczasem nastąpiło już w początkach fatal-rozczarowanie... przekonano się, że, aby konać dzieło, przechodzące zwyczajną mo-ość ludzką, niedość jest posiadać olbrzymie odki materjalne — że trzeba mieć na jego konanie zezwolenie Opatrzności, obalają-najdokładniejsze, pozorowo, obliczenia lu-

---

ne osóbki, jak panowie widzicie, ale co cjentom po znajomościach damskich. Spać ło, wypoczywać, pokutować za nierozwagę, nie bałamucić się.

— Jeśli nam doktór zaraz nie powie — egał Rudnowski, — to drapniemy z tej nej dziury. Rzeczą waszą, starać się o rywki dla gości. Gadaj pan, kto one, bo Polki, o tem już wiemy. Panny czy mę-ki? z jakich sfer? Na co się leczą?

— Mężatki, właścicielki ziemskie z Lubel-ego, jedna, owa brunetka, cierpi na ne-algię, druga zaś szatynka, przybyła tylko towarzystwa kuzynki, bo to jakieś kre-e — odpowiadał doktór kolejno na wszyst-pytania.

— A nazwiska? — badał Rudnowski dalej.

— Wyższa nazywa się Wanda Ożarska, sza Natalja Porębska.

— Należałoby jeszcze wiedzieć, czy przy-ne w towarzystwie, czy inteligentne, roz-wne, obyte w świecie?..

— O tych szczegółach zechciej się pan, osobiście przekonać — mówił doktór.

— Więc zapytaj pan, czy pozwolą się so-przedstawić

— Dla czegóżby nie miały pozwolić? wód nie robi się ceremonii. Każdy rad, na jakieś towarzystwo. Proszę panów.

Doktór zaprowadził ziomków przed nieszna-e i załatwiwszy się z formalnością pre-acji, odszedł do innej grupy kuracjuszów.

(*Ciąg dalszy nastąpi*).

OLSK

rano.

Florjańska N

rednie". Podobny skutek będzie miało za-rowadzenie złotej waluty. Nie lepiej, niż rzemysłowcami, opiekuje się rząd urzędnika-i, bo przyznał im dodatki drożyźniane, któ-są poprostu obrazą dla całego ich stanu. W interesie włościan przedstawił w ubiegłym oku dep. Lienbacher projekt agrarny, ale ba nie myśli niestety o jego wykonaniu bo oszczy ona się o spekulacyjne przedsię-iorstwa, ale los włościan jest dla niej obo-tny a los ten jest tak opłakany, że wśród ch zaczynają się budzić myśli rewolucyjne. W stosunku do robotników Izba wszystko łaje na policję i karabiny, ale przyjdzie zas, że policjant zapyta sam siebie, dlaczego a występować przeciw robotnikowi za to, nie chce dać się obdzierać ze skóry. Co-

p
W
r
p
m
c
m
s
d
d
k
n

k
w
z
s

Kraków, Wtorek 22 Listopada 1892.

KURJER POLSKI

wychodzi codziennie o godzinie 8 rano.

...cja i Administracja: ulica Florjańska N...

Uwagę prasy angielskiej zwracają obecnie posiedzenia komisji, obradującej nad kwestją powrotu wypędzonych dzierżawców: t. z. „Evietet tenants Commision".

Szczegóły, wychodzące na jaw, są wprost przerażające i świadczą nader niekorzystnie o usposobieniu, charakterze i brutalności landlordów.

Dzienniki londyńskie opisują fakty, stwierdzone przez zeznawców stosunków irlandzkich pomiędzy innymi takie np., że w hrabstwie Cork, którego grunta położone wysoko, są nieurodzajne, dzierżawcy żywili się zgniłymi ziemniakami, że rok w rok panował tam głód i chor by epidemiczne, powstające z głodu i niedostateczności pożywienia.

Daily News przynosi szczegółowy opis faktów i wykazuje, jak potrzebną była naprawa gruntowna stosunków.

Nawiązując rzecz do ostatniego wiecu dublińskiego, pisze wspomniany dziennik w numerze wtorkowym, że w masach ludu irlandzkiego, które obudziło zwycięstwo demokracji ducha legalnego, że usposobienie lojalne mas narodu pozwoli obecnemu rządowi przeprowadzić bez przeszkody reformy zamierzone.

Igh.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Ciąg dalszy).

O ile świetny stan kościoła ucieszył ks. Rzewuskiego, o tyle z niewymowną boleścią dowiedział się, iż rząd zabronił mu jako buntownikowi odprawiania w kościele świętej Ofiary.

Musiał więc na razie urządzić kapliczkę w swojem mieszkaniu, i w niej Mszę świętą codzień odprawiał. Po pewnym przeciągu czasu udało mu się obejść surowy zakaz rządu, i za zezwoleniem proboszcza odprawiał Ofiarę świętą w kościele, ale... przy drzwiach zamkniętych. Stało się to podobno za cichem porozumieniem z policmajstrem miejscowym, który udawał, że nie wie o niczem. Dopiero po kilku latach zniesiono zakaz, i mógł Rzewuski już publicznie przystępować do ołtarza.

Pomagał też proboszczowi w jego pracach pasterskich. Raz proboszcz ów zachorował, a w szpitalu żołnierz katolik umierał i czekał na przyjęcie świętych Sakramentów. Rzewuski mu ich udzielił, a niedługo później odprowadził na miejsce wiecznego spoczynku zmarłą ormiankę. Obie te zbrodnie doszły do wiadomości gubernatora Bippena. Wezwał więc Rzewuskiego do siebie i ulżywszy swemu sercu potokiem słów grubjańskich, w które tak obfituje język rosyjski, zabronił mu odbywania wszelkich posług religijnych pod groźbą odebrania pensji rządowej. Rzewuski wysłuchał spokojnie zakazu i groźby i odpowiedział ze zwykłą sobie stanowczością: „rząd ma prawo odebrać to, co mi daje, ale nie może mi odebrać władzy sprawowania świętych Sakramentów, bo wziąłem je nie od niego, lecz od Boga i od Kościoła". — „W takim razie, zawołał Bippen, każę wywieść księdza do Carewa". I na to znów spokojnie odpowiedział Rzewuski: „może mnie pan gubernator wysłać i dziesięć razy dalej, ale ja swych obowiązków i praw się nie zrzeknę".

Dla objaśnienia dodać należy, że Carewo jest małem miastem o kilkadziesiąt mil na północ od Astrachania, gdzie naturalnie nietylko niema kościoła katolickiego, ale i żadnej katolickiej duszy.

Od czasu do czasu podawał ksiądz Rzewuski prośby do rządu o powrót do Warszawy. Naturalnie, że prośby te były bezskuteczne, a nawet gdyby mogła istnieć dobra wola rządu, treść ich byłaby zaporą do przychylnej odpowiedzi.

W pierwszej części takiej prośby ksiądz Rzewuski dowodził, że rząd ma już zupełną satysfakcję, że dostatecznie już go ukarał za mniemane winy; w drugiej zaś części wyliczał gwałty rządu popełnione względem Kościoła i narodu. Można sobie wyobrazić jak podobne prośby przyjmowane były przez gubernatora, a tylko wiek podeszły i pewność, że Rzewuski szkodliwym być nie może, wstrzymywały rząd od wysłania go pod zimne niebo Sybiru. Raz nawet rząd zgodził się na wyjazd Rzewuskiego za granicę, ale pod warunkiem, że nie będzie mu płacił przeznaczonej dlań pensji. Dla człowieka, co nie posiadał kapitału, a nie chciał żyć z łaski, warunek ten nie był do przyjęcia.

Trudno zaprzeczyć, że staruszek nieco zdziecinniał. Uznawał to policmajster astrachański, niejaki Wuczeticz, serb czy czarnogórzec zmoskwiczony. Nietylko mu oddawał oficjalne wizyty na Nowy Rok i podczas świąt wielkich, ale chętnie odwiedzał go czasami i w dnie zwykłe dla pogawędki. Rzewuski mu wtedy wypowiadał wszystko, co miał na sercu: wymyślał na Moskali, na rząd, zapowiadał prędkie przyjście sprawiedliwości, rozsypanie się Rosji i prawosławia, zwycięztwo Polski i prawdziwego Kościoła. Wuczeticza bawiły te wywody i naumyślnie sam potrącał o sprawy polityczne, aby się przekomarzać ze staruszkiem. Zapewne, że postępowanie Wuczeticza nie zgadzało się bardzo z etyką, ale przyznać należy, że o ile mógł na swojem stanowisku osładzał Rzewuskiemu przykrości wygnania.

Nietylko w rozmowie z Wuczeticzem wpadał w zapał Rzewuski. Zawsze cichy, zawsze spokojny, zawsze skromny, zawsze jednak buchał ogniem, kiedy w gronie przebywających w Astrachaniu Polaków poruszono sprawę Kościoła lub narodu. Udzielał się niewiele, ale dla tych, z którymi utrzymywał stosunki, był przyjacielem i serdecznym powiernikiem. Wywierał na swoich wpływ bardzo dodatni, bo wątpiących w przyszłość zagrzewał. Trudno rzeczywiście było dać opanować się zniechęceniu, kiedy się widziało tego 80-letniego starca, niepozbawionego żadnej nadziei, wierzącego w bliską chwilę zmartwychwstania narodu i złamania potęgi jego wrogów.

Opowiadają o nim ciekawą z jego czasów astrachańskich anegdotkę. Oprócz pensji miał wyznaczony darmo opał, którego obowiązany był mu dostarczać zarząd miasta. Kończy się zima, Rzewuski zgłasza się z żądaniem, aby resztę niespalonego drzewa od niego odebrano. Zarząd miasta nie chce ani o tem słyszeć, bo już raz wciągnął do ksiąg odpowiednich pozycję, niech więc Rzewuski robi sobie z drzewem co mu się podoba: niech go spali lub podaruje. Rzewuski na to twierdzi z uporem, że on przez całe życie brał tylko to, co mu się słusznie należało, a pozostała przewyżka drzewa nie jest jego własnością. Takie zatargi trwały corocznie, aż w końcu zarząd miasta sam z wiosną się zgłaszał i zabierał to drzewo, którego nie wypalił Rzewuski.

A nie zapominał o swoich przyjaciołach w Warszawie. Nietylko pisywał do nich listy, ale przysyłał im „astrachańskie" podarunki. Sam pamiętam wielkie ryby, tak zwane *siomgi*, które parę razy do roku przychodziły do mojego dziadka od „poczciwego ks. Pawła".

O pracowitości Rzewuskiego świadczą liczne rękopisy treści religijnej, powstałe w Astrachaniu, a które widzieliśmy u jego spadkobierców.

Kiedy na mocy układu Stolicy Apostolskiej z rządem rosyjskim wszyscy wygnani biskupi otrzymali pozwolenie wyjazdu zagranicę, rodziny polskie nie mogły się długo rozstać z dostojnym wygnańcem i jemu też żal było ich porzucić. Po dwóch latach dopiero rozpoczął podróż ku słońcu ojczystemu, do tych pól „malowanych zbożem rozmaitem, pozłacanych pszenicą, posrebrzanych żytem".

Kazimierz Bartoszewicz.

(Dokończenie nastąpi).

Uwagi o armii austrjackiej.

(Ciąg dalszy).

Zorganizowanie końskiej powinności*) wywołuje następującą uwagę autora: „Wobec takiego porządku należy uznać, że austrjackie władze wojskowe mają każdej chwili na uwadze nietylko ogólną liczbę koni potrzebnych do mobilizacji lecz i pojedynczy ich rozdział wedle przeznaczenia, aż do ostatniego furgonu pociągów lub kolumn parkowych, mających być sformowanemi na tyłach armii. Trzeba zwrócić uwagę na ten znakomity i w wysokim stopniu godzien naśladowania porządek, który ułatwia Austrjakom rozwiązanie jednego z najważniejszych zadań w chwili wybuchu wojny tj. zaopatrzenia na czas w konie wszystkich tylnych zakładów i pociągów" (str. 220).

Towarzystwa strzeleckie, naturalnie zorganizowane w sposób taki, jak w Tyrolu lub innych prowincjach niemieckich, są ważnym czynnikiem, gdyż mogą corocznie dostarczać wojsku pewnego kontyngensu ludzi obeznanych z bronią. Zauważył to autor broszury, przypisując podobnym stowarzyszeniom jeszcze i tę zaletę, że wyrabiają w swych członkach to, co nazywamy *ésprit de corps*, przymiot bardzo ważny w każdym żołnierzu i tem potrzebniejszy wtedy, gdy skutkiem ustawy o pospolitem ruszeniu naraz całe masy ludności cywilnej pod broń powołane zostaną. Mimowoli nasuwa się pytanie, dlaczego czyn-

*) t. j. utrzymanie ewidencji wszystkich, do służby wojennej zdatnych koni, a następnie obowiązek dostarczenia ich skarbowi w czasie mobilizacji, ma się rozumieć, za wynagrodzeniem.

wręcz przeciwną, — o tem można się dowiedzieć, wglądnąwszy nieco w urządzenie miejskiej administracji.

Po ukonstytuowaniu się Rady miejskiej i magistratu na zasadzie ustawy z r 1889 spodziewaliśmy się, że burmistrz zechce w całej pełni korzystać z przyznanych mu tą ustawą praw, ażeby przynajmniej pod względem zdrowotnym doprowadzić miasto do pożądanego stanu.

Nadzieję tę opieraliśmy na tem, że burmistrz nasz, z zawodu lekarz, najlepiej oceniać winien, o ile czystość w mieście wpływa na jego rozwój i czego potrzeba, aby uzyskać korzystniejsze dla mieszkańców warunki sanitarne.

Rozczarowanie prędko nastąpiło.

Groza epidemii zdawała się budzić z uśpienia zarząd miasta, z gorączkowym pośpiechem wywożono kilkuletnie nieczystości, wyekspensowano pokaźną ilość środków dezynfekcyjnych, wydano na to kilka tysięcy złr.. i niestety! zbyt predko, spoczęto na laurach! Dziś możemy powtórzyć z wieszczem: „nic się nie zmieniło, tylko się ku starości wszystko pochyliło!!

Dość przejść głównemi ulicami miasta, żeby przekonać się o prawdzie tego twierdzenia. Podczas posuchy rynsztoki ugarnirowane gromadami prochu i śmieci, z których przy najlżejszym wietrze powstaje kurzawa nie do zniesienia, a zgarniane po deszczu błoto leży całymi tygodniami wzdłuż chodników, aż je napowrót rozjeżdżą wozami. Czyszczenie kanałów i kloak odbywa się w biały dzień w sposób tak prymitywny, jak w najzapadlejszym zakątku.

Woźnice fiakierscy w odzieży brudnej i obszarpanej budzą wstręt w publiczności i tylko zmuszeni koniecznością posługujemy się nimi, ale nie wolno ich za to karać, bo to potęga, ważąca na szali wyborczej!

Nie lepiej ma się rzecz z wykonywaniem policji budowniczej, targowej i bezpieczeństwa publicznego.

Budowniczy zajęty własnemi przedsiębiorstwami, staraniem około pozbycia własnych wyrobów, nie mogących krytyki wytrzymać i różnymi interesami, nie może nawet mieć czasu do oddawania się obowiązkom służbowym.

O planie regulacyjnym, obejmującym całe terytorjum miejskie i obliczonym na przyszłość, nic nie słychać, pomimo, że już przed kilku laty zapadła na Radzie miejskiej uchwała, polecająca wyrobienie takiego planu. Tymczasem powstają linje dziwnie połamane nawet w takich miejscach, gdzie tego z łatwością możnaby uniknąć.

Targi odbywają się dwa razy tygodniowo, wyłącznie ku wygodzie żydowskich przekupniów, których całe legiony czatują przy rogatkach miejskich i wykupują wszystko, co wieśniak przynosi, ażeby za podwójną cenę odsprzedawać w mieście.

Kilku znużonych całodzienną pracą inwalidów stanowi straż nocną, która ma nas strzedz od ognia i złodzieja, — oczywiście, że taki szuka zacisznego kątka, gdzieby znużone swe członki mógł wyprostować.

Dwunastu czy trzynastu policjanów, chodzi za szupaśnikami lub z doręczeniami, tak że nie łatwo dojrzeć którego z nich. Inspektor policji obarczony czynnościami, zupenie z jego urzędowaniem nic spólnego nie mającemi np. żywieniem koni miejskich i spisywaniem, co kiedy zjadły i co robiły, wydawaniem paszportów bydlęcych, sprawami wojskowemi i t. p., dla spraw swego właściwego urzędu czasu nawet mieć nie może.

Nadzór w sprawach policji ogniowej ogranicza się na prześladowaniu straży ogniowej ochotniczej, oczernianiu jej przed wyższemi władzami o niepełnianie obowiązków (?..), zabieraniu jej funduszów. O tem, że wedle ustawy ogniowej z roku 1890, miasto winno mieć korpus płatnej straży własnej, nikt nie chce pamiętać. U nas ten korpus składa się z dwóch czy trzech ludzi, a i tych używa się do... zbierania składek. To też pogotowie nocne utrzymywać musi straż ochotnicza, owa przez magistrat za żadną uznana, — ale z nastaniem mrozów będzie i to musiało ustać, gdyż nie można od ochotników żądać, aby noce spędzali na polu na mrozach, — zaś, jako przez magistrat wyklętych, nie puszczają ich do wnętrza budynku ratuszowego!

wodnictwa w komisji antycholerycznej w chwili najgroźniejszej, zapewne z obawy o swe cenne zdrowie, wyjeżdża sobie na kilka tygodni, wskutek czego trzeba było przyjmować osobnego funkcjonarjusza, i oczywiście suto go opłacać...

Kto wątpi o prawdzie powyższych szczegółów, niech jak niewierny Tomasz w rany nasze palec włoży!...

Wiemy, że wezwanie to, jak wiele innych, pozostanie głosem wołającego na puszczy, — bowiem zarząd miejski, taki, jaki jest, istnieje z woli wyższej, a któżby swego dzieła za doskonałe nie uznawał.

Teatr krakowski.

„Febris aurea“ Zygmunta Sarneckiego. — Tendencja na scenie.

Po wyjściu z przedstawienia „Febris aurea“ dwaj „przyjaciele sztuki“ zawiązali po między sobą następującą rozmowę:

X. Mam chęć niekłamaną napisać sprawozdanie z dzisiejszej komedji Sarneckiego. Bardzo wiele rzeczy w niej mi się podoba, a za prawdziwą zasługę przypisuję autorowi poruszenie sprawy tak żywotnej jak gorączkowe uganianie się za złotem...

Z Daruj pan, — ale właśnie tendencją uważam za słabą stronę „Febris aurea“. Sztuki tendencyjne od czasów „Szlachectwa duszy“ Chęcińskiego długim szeregiem zaznaczyły się w naszej literaturze dramatycznej Dość że wymienię „Pozytywnych“, „Epidemię“, „Przesądy“, „Pogodzonych z losem“, „Nietoperzy“, „Rozbitków“, „Sąsiadów“, „Niebieskich ptaków“ i w. w. in. Tendencja w powyższych utworach albo się jawnie manifestuje, albo się ukrywa we wnętrzu. Nie powiem, żeby na tej tendencyjności dobrze wychodziła każda z tych sztuk, wzięta sama w sobie. Sztuki zadaniem obrazować, a nie nawracać; nie ma w niej miejsca na dwa pierwiastki różnorodne, których pogodzenie nigdy nie odbywa się bez przymusu, niweczącego polyski natchnienia.

Autor piszący czy to powieść, czy dramat tendencyjny, naciągać musi nietylko sytuacje do uwydatnienia swej powziętej myśli, ale często naginać charaktery, typy do siebie. Ta jednostronność pomysłu krępuje polot twórczy, zacieśnia go — tamuje drogę. Tendencyjne utwory, w jakiejbądź będą napisane formie, czy to djalogowej, czy powieściowej, czy poetyckiej — nie zmienią swego charakteru, zawsze będą artykułami „wstępnymi“ dziennika, które dziś mogą wywołać sensacją, jutro ginąć w odmęcie zapomnienia, a częstokroć powtarzane nie wywołują już należytego wrażenia.

„Szlachectwo duszy“ wystawione w 1860 r. na scenie warszawskiej wywołało wielkie wrażenie, i obudziło niezwykłą sympatję dla autora. Powtórzone dziś po latach trzydziestu dwóch, przyjęte by było z uszanowaniem, ale bez zapału.

Epidemia i Pozytywni Narzymskiego, które dały sławę przedwcześnie zmarłemu autorowi, wznowione świeżo na scenach petersburskiej (polskiej) i warszawskiej, zaledwie parę razy ukazały się na afiszu.

X. Jak widzę mamy całkiem odmienne zapatrywania Przyznaję się otwarcie że nie jestem zwolennikiem sztuki dla sztuki. Sława autorska to nie jedyny cel literatury. Wszystko powinno nieść pewien pożytek społeczeństwu, a pożytkiem tym w sztuce dramatycznej są: myśli głębsze, rozwiązanie piekących kwestyj, gromienie satyrą ludzkich wad i występków, rzucanie światła na sprawy niedostatecznie badane, a nawet całkiem nieporuszane, podnoszenie etyczne widzów, a wreszcie rzucanie nowych myśli i idej, mogących wyleczyć społeczeństwo z zastarzałych pojęć i nawyknień I tylko taki teatr uważam za pewną świątynię, — inaczej mam go za zwykłe miejsce zabawy, ni mające prawa do opieki państwa, kraju czy gminy.

To jedno. Powtóre muszę zwrócić pańską uwagę, że nie „Szlachectwo duszy“ rozpoczęło kampanją tendencyjną w sztuce dramatycznej. Gdybyśmy się cofnęli do Arystofanesów, Sofoklesów i t. d. ujrzelibyśmy na

Kronika zamiejscowa.

KURJER PROWINCJONALNY.

* W Cieszyńskiem Księstwie w Mazańkowicach, naśladowania godny przykład gorliwości o sprawę narodową złożyli obywatele gminy. Przy weselu obchodzonem dnia 15 b. m. w gospodzie Franciszka Borgła, który wydawał swoją córkę, wystąpił brat wspomnionego gospodarza Józef Borgieł i w humorystycznej przemowie przedstawił potrzebę złożenia ofiary na „Macierz szkolną“, wskazując zarazem pożytki, które powstaną ze założenia polskiego gimnazjum w Cieszynie. Że jego mowa trafiła do serca gościom weselnym, okazuje się z tego, że urządzona przez mowcę składka przyniosła 30 złr.

* Zmarli. W Tyczynie pod Rzeszowem zmarł na pęknięcie aorty notarjusz Karol br. Kaschnitz w 43 roku życia.

KURJER POZNAŃSKI.

* Przeciwko przedwczesnemu żenieniu się nauczycieli, wydała rejencja w Królewcu następujące rozporządzenie: Często zdarzało się, że młodzi nauczyciele przy szkołach ludowych bez względu na swoje dochody się żenią i następnie w swych prośbach o uzyskanie lepszego i stałego stanowiska stawiają tę okoliczność jako powód. Rejencja donosi, że w przyszłości nie będzie uwzględniała podobnych młodych żonatych nauczycieli, ale pierwszeństwo będzie dawała nauczycielom starszym bez względu na to, czy są żonaci, że nieżonaci.

* Pod Gostyczynem odkryto pokład węgla brunatnego, bardzo obfity i wyborowego gatunku, jak niemniej pokład glinki porcelanowej.

KURJER WARSZAWSKI.

* Między odczytami przygotowanymi na rzecz ubogich Tow. dobroczynności, dwa budzą szczególniejsze zajęcie: pani Marréné, „Nowe prądy w literaturze dramatycznej“ i mecenasa Pepłowskiego: „Człowiek zbrodniarz“.

* Teatr Mały odnowiono wewnątrz bardzo gustownie, zaprowadzając zarazem wiele ulepszeń.

* 8.000 rubli przeznaczył magistrat na wzięcie udziału w wystawie hygienicznej, którą przygotowują w Petersburgu; zaś 5.600 rubli na odnowienie pomnika Kopernika, około którego ma być założony skwer.

* W obecności mnóstwa osób ze sfer naukowych, literackich, artystycznych i dziennikarskich, dopełnił ks. rektor Chełmicki, aktu poświęcenia i otwarcia wystawy etnograficznej.

* Grono amatorów przygotowuje się do oryginalnego widowiska, mającego naśladować żywą szopkę W przedstawieniu tem, do którego treść zaczerpniętą została z kantyczek, występować będą prócz tradycyjnych pasterzy i pasterek, także osoby główne, jak ś. Józef, Trzej Królowie i t. p. Ciekawe to widowisko urządzone na rzecz ubogich dzieci, powtórzone będzie kilkakrotnie.

KURJER WIEDEŃSKI

* Z dniem 10 b. m. ukonstytuowało się w Wiedniu Stowarzyszenie kobiet stenografek. Szkoda, że u nas nauka stenografii leży odłogiem. W Wiedniu bez znajomości stenografii nawet posady pisarza dziennego nie podobna uzyskać.

* Przy urzędzie meldunkowym wiedeńskiej dyrekcji policji znajdą odtąd także zatrudnienie i kobiety. Godziny urzędowe trwają od 8 rano do 2 popoł. Płaca manipulantek wynosi 30 złr. miesięcznie, a odnośne miejsca zastrzeżone są przedewszystkiem dla córek urzędników i sług policyjnych.

* W wiedeńskich Kołach przemysłowych projektują wystawę przemysłowo-rękodzielniczą na rok 1894

Z RÓŻNYCH STRON.

* *Szalejące burze* na Oceanie dały się uczuć i Ameryce, — rozbiło się bowiem mnóstwo okrętów, brzegi zostały zarzucone resztkami statków i gromadami rozmaitych przedmiotów. Rozbił się też angielski statek „Roumania“, który posiadał 4 tysiące ton ładunku.

* *Elektryczny faeton,* jak pisze pismo an-

Rocznik IV.

Cena ogłoszeń:

Za wiersz petitowy, lub jego miejsce, za pierwszy raz 10 cnt., za następne po 5 cnt. Drobne ogłoszenia zwykłym drukiem po 2 cnt. od wyrazu, tłustym drukiem po 5 cnt. od wyrazu. Minimum ceny drobnych ogłoszeń 25 cnt. „Nadesłane“ 20 cnt. od wiersza.

Adres dla telegramów:

„KURJER POLSKI“ — KRAKÓW.

Rękopisów Redakcja nie zwraca.

Nr. 28.

Ks. PAWEŁ RZEWUSKI.

(Dokończenie).

Za miejsce swej ostatniej na tej ziemi przystani, obrał Rzewuski Kraków, aby choć kilka chwil odetchnąć wśród swoich i tych wielkich narodowych pamiątek, które miasto nasze czynią najdroższą świątynią narodową.

Przedtem jednak chciał jeszcze odwiedzić Warszawę, aby pomodlić się w tej samej katedrze świętojańskiej, którą zarządzał — i pożegnać ją na zawsze.

Na przebycie tej przestrzeni nie potrzebował jak przedtem trzech tygodni czasu, lecz zaledwie sześć dni, bo nowe sieci kolejowe ułatwiły komunikację między kirgizko-tatarskim Astrachaniem a stolicą Polski.

Sześć dni jednak podróży dla 83 letniego starca, były tak nużące, że kiedy się ujrzał w ukochanej Warszawie, opadł z sił zupełnie, i pragnął przynajmniej kilka dni w niej odpocząć. Ale zaledwie miał czas przebrać się i rozpakować potrzebne rzeczy, zjawił się w jego mieszkaniu wyższy urzędnik policyjny z rozkazem, aby natychmiast udał się na dworzec wiedeński. Darmo Rzewuski zapewniał, że nikogo nie będzie odwiedzał, że nawet nie pokaże się na ulicy, że pragnie tylko pozostać przez parę dni w mieszkaniu dla zebrania resztek sił do dalszej podróży. Nie pomogły żadne zapewnienia i przedstawienia — w kilka godzin później pożegnał to drogie miasto, którego nie miał nawet czasu powitać. Wola rządu rosyjskiego jest silna: nie może ścierpieć, aby wśród narodu przebywali żywi jego męczennicy.

Kiedy ks. Rzewuski przybył do Krakowa w dniu 20 lipca 1887 roku, nikt nawet nie wiedział o jego przybyciu. Dopiero w dwa dni później pojawiły się w dziennikach lakoniczne wzmianki, donoszące, że „ks. Rzewuski biskup sufragan warszawski, przybył z Astrachania i zamieszkał u OO. Zmartwychwstańców“. Uważam to sobie za zasługę, że następnego dnia podałem w wychodzącym wówczas *Kurjerze krakowskim* krótki życiorys dostojnego wygnańca, zakończony kilku ciepłemi, serdecznemi słowy powitania. Smutno powiedzieć, ale artykuł *Kurjera* był jedynym objawem publicznym czci należnej stanowisku Rzewuskiego, i cierpieniom jego dla kraju i Kościoła.

Jak cicho przybył do Krakowa, tak cicho przeżył w nim ks. Rzewuski ostatnie lata swego życia. Mieszkał w trzech pokoikach, nadzwyczaj skromnie umeblowanych, na pierwszem piętrze w kamienicy OO. Zmartwychwstańców przy ulicy Batorego pod L. 8. Zaledwie mała garstka mieszkańców naszego miasta znała go osobiście. Czasami w miesiące letnie spotykano na plantacjach staruszka w księżej sukni, obdarzającego jałmużną biedaków i chętnie z nimi prowadzącego rozmowę. Kogo zastanowiła ta postać niezmiernie sympatyczna, ten ze zdziwieniem dowiadywał się, że ma przed sobą wysokiego dostojnika kościoła, męża wielkiej zasługi i wielkich cierpień.

Ta niesłychana pokora, jaką się odznaczał Rzewuski, ukazała się w Krakowie bodaj czy nie w najświetniejszym blasku. Jak wiadomo z niniejszego opowiadania stan kraju w roku 1863—5 nie dozwolił Rzewuskiemu na przyjęcie konsekracji biskupiej. Kiedy więc zamieszkał pomiędzy nami, namawiano go, aby dokonał aktu przyjęcia konsekracji i stał się przez to rzeczywistym biskupem, a nie tylko nominatem. Staruszek ze zwykłą słodyczą odpychał te namowy, bo nie chciał dać przystępu do siebie ludzkiej próżności. I tytuł nominata, piastowany przez lat 27, zaniósł ze sobą do grobu.

Skromność jego była rzeczywiście zadziwiająca. Najzacniejsi, najświątobliwsi ludzie mają przecież w sobie choć odrobinę miłości własnej. Rzewuski chyba nie miał jej wcale. Bo jakże inaczej wytłomaczyć jego zachowanie się, jak wytłomaczyć to, że nikt go nie widział przy spełnianiu tych obrzędów religijnych, z któremi połączona jest pewna ostentacja, przodownictwo tłumom wiernych. Nie widziano go ani na wspaniałych nabożeństwach, ani na wielkich pogrzebach, ani błogosławiącego masom ludu podczas uroczystości kościelnych. Nawet żal do niego za to mieć można, bo błogosławieństwo z rąk takiego wygnańca i księcia kościoła podnosiłoby znękane umysły i wlewało otuchę w zranione serca.

Słusznie nad trumną jego zapytywał ks. kan. Pelczar zkąd on nabył tej świątobliwości? — i również słusznie na to zapytanie odpowiadał:

„Oto z wiary którą żył. Ztądto wyczerpnął „tego ducha modlitwy, iż modlił się nietylko „całemi dniami, ale i po całych nocach. Ztąd „tę pamięć na obecność Boga, tę wielką cześć „Najświętszego Sakramentu i to gorące nabożeństwo do Bogarodzicy, że niedosyć, że „codzień odprawiał ofiarę św., ale spieszył co „wieczora do kościoła XX. Zmartwychwstania Pańskiego, by odwiedzić Pana utajonego „i odmówić różaniec. Ztąd ta cierpliwość, iż „w ostatnich a srogich boleściach te tylko „powtarzał słowa: „Wola Boża“. Ztąd ta surowość życia, że aż do śmierci przez wszystkie środy, piątki i soboty pościł od mięsa, a przez cały wielki post nawet od nabiału. Ztąd ta miłość Kościoła i Ojczyzny, „iż zawsze z czułością mówił o jednej i drugiej matce, a kiedy jeszcze w Warszawie „spotykał ludzi małej wiary, trwożących się, „że Ojciec św., to znowu arcybiskup, może „naród nasz opuścić, strofował ich zaraz: „Nie „bójcie się — Kościół narodu nie opuści; wy „tylko strzeżcie się, byście nie zdradzili Kościoła“.

Chcąc zgromadzić jakiekolwiek szczegóły do pobytu ks. Rzewuskiego w Krakowie udałem się do OO Zmartwychwstańców i do paru osób, które częściej go odwiedzały. I literalnie prawie nic się nie dowiedziałem. OO. Zmartwychwstańcy powiedzieli mi, że był

cichy, spokojny, łagodny, świątobliwy, że w ostatnich miesiącach nie mając już siły do odprawiania mszy świętej w ich kościółku, urządził sobie domową kapliczkę i w niej codziennie odprawiał służbę Bożą. Inne osoby to tylko pamiętały, że kiedy była mowa o losach kraju i kościoła, Rzewuski unosił się, zapalał, rzucał słowa pełne nadziei i wiary.

Już przed rokiem siły zaczęły go opuszczać. Ubytek ich wzrastał z każdym tygodniem. Nie wychodził już z mieszkania, całemi dniami siadywał w fotelu. Zawiadomiona o tem rodzina przybyła czuwać nad nim w ostatnich dniach życia. Na parę dni przed śmiercią za radą O. Wacława kapucyna wyspowiadał się przed O. Benedyktem, karmelitą, który też i udzielił mu ostatnich Sakramentów.

Zmarł w dniu 24 października 1892.

JE. kardynał książe biskup krakowski Dunajewski oddał mu ostatnią posługę w kościele Marjackim. Stary Zygmunt żałobnie uderzył z Wawelu, a za karawanem poprzedzanym przez liczne duchowieństwo, poszła mała garstka tych, co znając zasługi pasterza-wyznawcy, chcieli im oddać hołd należny.

Za trumną tą powinny były iść tysiące, bo ten co w niej spoczywał, cierpiał za sprawę miljonów. Dlaczego owych tysięcy nie było? — nie pytajmy lepiej, bo odpowiedź zmroziłaby serca, bobyśmy mogli przestać wierzyć w to wszystko, w co wierzył do ostatniego swego tchnienia ks. Rzewuski.

Takiem było życie kapłana-wyznawcy, Polaka-wygnańca, biskupa suffragana Warszawy, tej Warszawy, co jak mówi Słowacki:

. . . . jest żałosną wdową
Polskiego ludu i matką w żałobie
Tych, co śpią w krwawym pochowani grobie
I tych, co wierzą, że wstanie na nowo.

Rzewuski należał do tych ostatnich, bo do końca życia wierzył, że „wstanie na nowo“.

Przypisek. Już po napisaniu niniejszego życiorysu, dowiedziałem się jeszcze o paru szczegółach z życia ś. p. Rzewuskiego:

Kiedy po śmierci arcybiskupa Fijałkowskiego rząd starał się, aby kapituła wybrała administratorem djecezji służalca rządu Narusze wicza, cała inteligentna Warszawa z niecier pliwością oczekiwała decyzji kapituły. W sam dzień wyboru zgromadziła się około pałacu metropolitalnego liczna publiczność, której, wstąpiwszy na okno, oznajmił ks. Rzewuski radosną wiadomość o wybraniu administrato rem najzacniejszego ks. Białobrzeskiego.

Szczegół drugi. Dozorowany pilnie przez rząd arcybiskup Feliński, wymykał się wieczorami w zwykłej księżej sukni do głośnego O. Prokopa kapucyna. Tam już zastawał ks. Rzewuskiego i tam też w trzech obradowali nad sprawami kraju i kościoła, tam zapadały postanowienia tyczące się zajęcia odpowiedniej wobec rządu pozycji.

Uczony ks. Skolimowski, o którym była wzmianka, zmarł literalnie na rękach ks. Rzewuskiego. Był on jak to już zaznaczono niedowiarkiem. Dziwny przypadek nawrócił go ku Bogu. Kiedy szedł po moście łyżwowym z Warszawy na Pragę, nagle most się załamał i Skolimowski ujrzał się nad przepaścią, w której huczały spienione fale. Jeden krok dalej, a byłby stracił życie. To cudowne ocalenie wzruszyło go do głębi, padł na kolana i wrócił do Warszawy już innym człowiekiem. Życiorys jego napisał O. Wacław Nowakowski.

Kazimierz Bartoszewicz.

Rada państwa.

(170 posiedzenie Izby poselskiej).

Początek posiedzenia o godz. $11^1/_2$. Przewodniczy prezydent dr. Smolka. Na ławach ministerjalnych: Taaffe, Zaleski, Falkenhayn, Welsersheimb, Schoenborn, Gautsch, Kuenburg.

Galerje przepełnione. W Izbie znaczne ożywienie. Rozeszła się pogłoska, że kluby postanowiły nie zgodzić się na tajne rozprawy w sprawie zajścia między Mengerem a Masarykiem.

. p. Masaryk oświadcza, że wedłu poprzedniego przemówienia możnaby go uwa żać za obżałowanego, a nie za powoda. Mówca, choć jest Słowianinem, otrzymał o wielu Niemców austrjackich listy z podziękowaniem. Deputowany Menger usłyszał w przemówieniu mojem niezwykłe, wysokie tony. Powinien zaprosić Helmholtza, aby zbadał jego uszy. (Wesołość). Lewica, kiedy była w opozycji, przemawiała w tonie dalek ostrzejszym, niż obecnie młodoczesi. Mianowicie dep. Morre powinien zająć się lektur Kniggego. Mówca cytuje ustęp z *Nordd allg. Ztg.*, która Niemcom austrjackim wytyka, iż prowokują Czechów. Tak myślą gł wy polityczne. Dep. Menger nie jest lojalnym przeciwnikiem, inaczej byłby mni hojny w miotaniu takich zarzutów, jak zdrada stanu i t. p. Lud niemiecki w sprawac politycznych rzeczywiście jest skorumpowany Przy tem twierdzeniu mówca obstaje. Z mowy dep. Mengera wnoszę, że kulturę niemiecką cenię wyżej, niż on. Poeta niemieck Grillparzer powiedział o liberalizmie:

„Lern'erst, was Freiheit will zu Recht be[deuten,
„Eh' Wort und Wahlspruch du entlehnst vo[ihm;
„Nicht nur, dass selbst du dienstbar keinen[Zweiten,
„Auch kein Zweiter dir“.

(Rozważ, co właściwie znaczy „wolność“ zanim zapożyczysz od niej słowa i hasła. Otóż nietylko nie masz służyć nikomu, lecz także nikt tobie).

Jeżeli liberałowie wrócą do tej zasady stanę po ich stronie. (Brawa u młodoczechów).

Po przemówieniach deput. Nitscheg *(contra)*, Kramarza *(pro)*, Bareuther *(contra)*, Luegera *(pro)*, wybrano mówcami jeneralnymi przeciw wnioskowi komisji dep. Weebera a dep. Herolda za wnioskiem.

Dep. Weeber usiłuje wykazać, że Czechy, jako kraj podbity nie mają żadnych praw historycznych, a zupełnie zawisłe s od łaski monarchy.

Dep. Herold polemizuje z poprzednin i wykazuje, że dep. Menger zasłużył na naganę. Młodoczesi nie mają stosunków z żadnem stronnictwem, a więc nie mogą go kaptować. Jeżeli większość komisji oświadczył się za naganą, uczyniła to ze szczerego przekonania.

Po końcowem przemówieniu referenta przystąpiono do głosowania. Wniosek komisj przyjęto 155 głosami przeciw 104. (Żywe oklaski u młodoczechów).

Za naganą dla deput. Mengera głosowali: młodoczesi, klub Hohenwartha, Polacy, ...

rth - 1882

